01452

ପାଛଚ୍ଛା

(ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସ)

କୁମାରୀ କ୍ଷୀରେଦ୍ରା କାନୁନ୍‌ଗୋ

ଲେଖିକା—

କୁମାରୀ କ୍ଷୀରୋଦା କାନୁନ୍‌ଗୋ, ବି. ଏ.

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ

୧୯୫୮

ପ୍ରକାଶକ—

ପ୍ରେଣ୍ଟିସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା

କଟକ-୨

ମୂଲ୍ୟ—ଏକଟଙ୍କା ପଚାଶ ନୂ: ପ: ଟ ୧. ୫୦ ନୂ

ଉତ୍ସର୍ଗ

ହୁଏତ ଆଜି ମୋଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ
ମୋର ଚିର କାମ୍ୟ । ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦରେ ରୁକ୍ଷ ଅବସ୍ଥିତି
ମୋର ନନ୍ଦିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ସେ ସାଧାରଣ
ମଣିଷ ନୁହଁନ୍ତି, ମହା ମାନବ ସେ । ସେଇ
ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଶ୍ରୀଚରଣରେ ଏ ମୋର
ପ୍ରଥମ କୁସୁମାଞ୍ଜଳି—

ବ ମା ତା

କ୍ଷୀର

ନାଟ୍ୟ ସମ୍ରାଟ ଶ୍ରୀ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅଭିମତ

ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ
କଟକ
ତା ୭।୧୦।୫୮
(ବେଳବୁଡ଼)

ମାଆ,

ଛାପାଖାନାରୁ ଦରଛପା ବହି ଖଣ୍ଡିଏ ମୋ ହାତରେ ଦେଇ ଆଜ ସକାଳେ ତୁ କହୁଛୁ, ମୁଁ 'ମୁଖବନ୍ଧ' ଲେଖିବି । କିନ୍ତୁ ଅବାଧ୍ୟ ପୁଅ ତୋର ମୁଖବନ୍ଧ ଲେଖୁନାହିଁ—ତା' ବଦଳରେ ଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି:—

ଏତାବେଳେ ତୋ ବହି ପଢ଼ି ବସିଲି । ସତରେ ମୋର ଆଶା ନଥିଲା ପାଠୋଇ ଝିଅ, ସହର ରହଣୀ, ନୂଆ ଚଳଣୀ,— ତା' ଭିତରେ ଏତେ ଗାଉଁଲି ବାଗ ବରଗ ଫୁଟାଇବା ସମ୍ଭବ ହେବ କେମିତି ? ଲେଖାରେ ତୋର 'ବଙ୍ଗାଗନ୍ଧ' ଛୁଆଁ ବାଜ ନାହିଁ । ପ୍ରେମ ଅଛି—କାମ ନାହିଁ । ଗାଆଁ ପରିପାଟି, ପରିବେଶ ଜୀଅନ୍ତା ହୋଇ ପାରିଛି ତୋ କଲମ ଗାରରେ ।

ଝଡ଼ ପବନ ଆଡ଼େଇ' ପିଟେଇ' ଓଡ଼ିଆ ଘର ଝିଅର ମହତ ସଙ୍କେତ କରିରଖିଛୁ । ଏ ପରିକଳ୍ପନା ଭିତରେ, ତୋ ମହତ୍ତ୍ୱର ବାସନା ଚହଟି ଉଠୁଛି ମାଆ । ଆଜକାଲିଆ ଉଦ୍ଭଟ କଳ୍ପନା ତୋ ଲେଖା ଭିତରେ ଜମା ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ପାରି ନାହିଁ । ଲେଖା ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ଆମ ଗାଁଆ ଭୂଇଁର ଚଳଣୀ ଲୋକଙ୍କ ଆଖିରୁ, ମନରୁ, ଆଇନ୍ଦାକୁ ଏକାବେଳେ ପାଶୋରି ଯିବ ନାହିଁ ।

ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ—ଠିକ୍ ଯେ ଯେମିତି—ସେ ସେମିତି ହୋଇ ପାରିଛି । ନୂଆକରିତ କଲମ ଚଳଉଛୁ—ଟିକିଏ ଦକ୍ଷିଏ ଯାହା ଯୋଉଠି ଅଛି, ଗୁଣ୍ଡ ବାଗରେ ପଢ଼ିଯିବ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିଆ ଗଦାର ଚରିତ୍ରକଥା ନୁହେଁ । ମୁଁ ଖାଲି ଯେମିତି ସେମିତି

କହୁନାହିଁ—ଯାହା ଲେଖୁଛି—ସତ ସତ ଲେଖୁଛି, ଯେ ତୋ ଲେଖା ପଢ଼ିବେ, ତୁ ଦେଖିବୁ, ଶୁଣିବୁ, ମୋ'ର ମତରୁ ବେଶୀ ଦୂରେଇ ଯିବେ ନାହିଁ।

ତା' ବୋଲି ଯେ ତୁ ଏକାବେଳେ ପାଞ୍ଚ ତୁଣ୍ଡରୁ ପାଞ୍ଚକଥା ନଶୁଣିବାର ଭରସା ରଖିବୁ, ଏଇ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ, ସେ ଆଶା ମୁଁ କରୁନାହିଁ, ତୁ'ବି କରିବୁ ନାହିଁ। ତୁ ଜାଣିଚୁନା ମାଆ ଧରମା ପରି ଯୋଗ୍ୟ କଳାକାରକୁ ମାରି, ବାରଶ ବଢ଼େଇ ନାଆଁ ନେବାର ଯୋଗାଡ଼ କରିଥିଲେ ତ ଏଇ ମାଟିରେ ! ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ଦେଉଳ ସହି ପାରିଲ ନାହିଁ ଏ ଅଧର୍ମ ! ତେଣୁ ମଥା କହ୍ନଡ଼ ମାଟି ଆଉ ପାଣି ଦେଖିଲା। ହେଲେ, ଏତେ କରି ଧରମାକୁ ମାରି ପାରିଲେ ନାହିଁ କେହିତ ! ହେଉଥିବା ଏ କିଂବଦନ୍ତୀ—ମୋ କଳ୍ପନାରେ ମୁଁ ଏଇ ଅଟକଳ କରେ, ତୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବୁ ନାହିଁ ମାଆ !

ଗୋଟାଏ ଡ଼ର ଅଛି ମୋର—ତୋ'ର ବୟସର ପୁଅଝିଅ—ଏମିତି ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବାର ମୁଁ କେତେ ଦେଖିଛି। ଅଗିଣ କହ୍ଲିଫୁଲପରି ସେ ପୁଣି ସକାଳକୁ ଆଉ ନଥାଏ। କଲମ ପାଇଁ ସାଧନା ଦରକାର। ଯୋଗର ଅଭ୍ୟାସ ନ ଛାଡ଼ି ଜୀବନଟାକୁ ସାର୍ଥକ କରିବୁ ତୁ। ମୋ ମାଆ ବୋଲି ମୋ' ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହେବ।

ତୋ ଚଲାବାଟରେ ସରଗଫୁଲ ବରଷୁ। ଚଉବାହା ତୋର ସାହା ହୋଇ ଆଆନ୍ତୁ।

ତୁଳସୀ ଦ୍ୱି' ପତରରୁ ବାସେ—ଏ ବାସ ତୁଳସୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଚରଣରେ ଲାଗି ବଢ଼ୁ। ମୋର ଏତିକି ମାଗୁଣି।

ତୋର
ଅମାନଆଁ ପୁଅ
କାଳୀ ଚରଣ—

ମୁଁ ପଦେ କହେଁ—

କେଉଁ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମନତଳେ ଗୁରୁକଳାର ନନ୍ଦିତ ସୁରଭି ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲା ଆଜ ହୁଏତ ମନେ ପଡ଼ୁନି ମୋର । କିନ୍ତୁ ହାତର ଲେଖନୀ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା, ପରିଣତି ଏଇ ବହି ଖଣ୍ଡିକ । ପହିଲି ଲେଖା, ପହିଲି ପାଣି ପରି ଗୋଳିଆ ମୋଳିଆ, ଅଳିଆ ଅସନା, କିନ୍ତୁ ପୁଅ ଆଖିକୁ ମୋର ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲା । ମା’ ଯାହାକରେ ପୁଅକୁ ପରା ସରଗ ପରି ମନେହୁଏ କୁଆଡ଼େ ।

‘ମା’—ଏଇ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ପଦଟି କବିଶଶୀ ନାଟ୍ୟସମ୍ରାଟ ଶ୍ରୀ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଥିଲି ଆଜ, ଏଇ ଶରତର ସୁପ୍ରଭାତରେ । “ଧୂଅବୋଲି ଡାକିବୁନା ମତେ”—ଏ ମୋ ପୁଅର ଅଳି । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଭିତରେ ବି ‘ମା’ ପାଇଁ ଆଖିରେ ନିଦ ଆସିନାଇଁ । ଦରଛପା ବହିଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ି ନିଜର ସୁଚିନ୍ତିତ ମତାମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ‘ମା’ ହୋଇ ପୁଅ ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରି ପାରୁନାହିଁ । ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପାଖରେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଜୀବନର ଉନ୍ନତି ଓ ନୀରୋଗ ପାଇଁ ମିନତି କରୁଛି ।

ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀବତ୍ସ କୁମାର ମହାନ୍ତଙ୍କର ସାହଚର୍ଯ୍ୟହିଁ “ପାଇଛା”ର ପ୍ରକାଶନର ମୂଳ ଉଦ୍ୟମ । ଲେଖାରେ କୃତଜ୍ଞତା କେବଳ ମାମୁଲି କଥା । କୌଣସି କଥାର ପ୍ରତିଦାନ ଏତେ ସହଜ ନୁହେଁ । ମନବୁଝା କଥା । ଖାଲି ଆଖିକୁ ଭଲ ଦିଶେ, କାନକୁ ଭଲ ଶୁଭେ ମାତ୍ର—

ବିଜୟା
ତା ୭।୧୦।୬୪

ଲେଖିକା—
କୁମାରୀ କ୍ଷୀରୋଦ୍ରା କାନୁନ୍‌ଗୋ

—ଏକ—

ପୃଥିବୀର କେଉଁ କୋଣରେ ପାଉଚ୍ଛା ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିବ କେଜାଣି ତିଙ୍କି ଗୃହଆର ଟ୍ଟେଟ ଜାଗା ଖଣ୍ଡିକରେ ଘାତକଂସା ଉପରେ ଲଗି ଯାଇଛି ଧମା, ବନଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ । ବନ ହାତରେ ତିଙ୍କ ମୂଳ ପହଁର ମୁଠା, ଆଉ ଧମା ହାତରେ କଖାରୁ ଘଡ଼ର ବଡାଖଣ୍ଡେ । ଚୋରାଣୀ ଗାଳଯାଇ ଫୁଲ ଉଠିଛି ଗୋବର ଲିପା ଚକ୍କଣ ମାଟି । ସଥିରେ ପୁଣି ଧମା, ବନଙ୍କର ନର୍ମମ ପଦକ୍ଷେପ । କଂସାଟା ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ପଡ଼ିଛି । ମଲ୍ଲୀଫୁଲ ପରି ଗୋଟା ଗୋଟା ଭାତ କାଦୁଅ ମାଟିରେ ମହଳ ହଉଛି । ପାହୁରାଣୀ ମୁଣ୍ଡରେ ଆଞ୍ଜଳାଏ ଖଣ୍ଡେ ଚୋରାଣୀମିଶା ଭାତ ପଶିଯାଇଛି । ଖଡର କୁଟାଗୁଣ୍ଡି ଓ ଉଇମାଟି ଧମା ହାତର ଥିବା ବଡାର ଘର୍ଷଣରେ ଝରି ପଡ଼ୁଛି କାଦୁଅ ଚଟାଣ ଉପରେ । ଗୃହ ଉପରକୁ ଯାଉଥିବା କଅଁଳଆ କଖାରୁ ଡଙ୍କରୁ କେନାଏ ଗୃହ ଭିତରକୁ ଲଟେଇଥିଲା । ମାଛି ମକଚ ହୋଇ କାଦୁଅରେ ଲେଟୁଛି । ତିଙ୍କି ଲଞ୍ଜି ଉପରେ ବସିଛି ଧମା—ବନ ବସିଛି ଅଧାକାନ୍ଥି ଉପରେ । ପିଢ଼ା ଉପରୁ ନାଲି କରଣ ଖସି ଯାଇଛି । ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ା ଉପରୁ ବ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଚଳକି ଯାଉଛି ।

ଦିନକର ପରିଶ୍ରମ ପରେ ସାତସିଆଁ ମହଳ ଲୁଗା କାନରେ ଖୁଦ ସେରେ, ଚାଉଳ ସେରେ ବାନ୍ଧି ନସର ପସର ହୋଇ ପିତେଇ ଘରକୁ ଫେରୁଛି । ମୁକୁନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବୋଉ ହାତଧରି ଚାଲିଚ । ବେଳ ବୁଡ଼ ଆସୁଛି । ଗାଁ ଗୋହିରୀ ଧରିଲାଣି ପିତେଇ । ଆଉ ଦି ଖୋଜ ଗଲେ ଗୋହିରୀଟା ପାରି ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ଘର ଆଉ କେତେ ବାଟ କି ? ଗାଁ ଶେଷରେ ତା ଘର । ଘରବୋଲି ତ କହୁଛି ନାହିଁ । ଭିଟାମାଟି ଉପରେ ବଖରାଏ କୁଡ଼ିଆ ଘର । କେତେ ବା ନଡ଼ା ଲାଗିଥାନ୍ତା । ତଥାପି ଗଲା ସନ ଛପର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଚାରି ଚାରିଟା ପେଟ ପୂରିଲେ ତ ହୁଏ । କୁଟା ସଡ଼ି ଖତ ହେଲାଣି । କଷି କଖାରୁ ଚାଳଭରେ ମାର୍କଣ୍ଡଙ୍କ ଦୟାରୁ ଘରେ ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପାଦ ବି ପଡ଼େ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଦ ବି ପଡ଼ୁଛି ।

ପିତେଇ ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ପାଦ ବଢ଼ଉଚି । ମୁକୁନ୍ଦଟା ଧଁ ସଁ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଦିନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ରୋଷେଇବାସ ସରିଲେ ହେଲା । ରାତିରେ ପୁଣି ଡିବିତେଲ ଆଣିବ କୋଉଠୁ ? ଧନୀଟା ଚୂଲିରେ ଗୁଣ୍ଡା ଦିଟା ମୁହାଁଇ ଦେଇ ଥିବ କି ? କାନରେ ତ ଚାଉଳ ନଉଚ । ଧୋଇ ଧାଇ ପକେଇ ଦେବ । ଗୁଣ୍ଡା ରନ୍ଧା ପଡ଼ିଗଲେ ନହମାତକ ଭାତ ହୋଇଯିବ । ବେଶି ହେଲେ ଜନ୍ତୁ ଜଳିଆ ଅନ୍ଧାରଯାଏ ଯିବ । ଆଜି ତ ଶାଗ ମାଗ କେରାଏ ବି ନାହିଁ, ମୁଗ କଣି ଗଣ୍ଡାଏ ବି ନାହିଁ । ପଇଡ଼ା ଘର ବଡ଼ ଦି'ଟା ପାରି ଦେଇଥିଲା ବୋଲି ପଇଡ଼ା ମା' କାନରେ ଦି'ଟା ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିଲା । "ନେ ନେ ତୋ ପିଲା ଖାଇବେ ।" ଆହା କି ଦୟା ! ତିନ ଗଉଣୀ ଦିଅ, କଖାରୁ କୋରି ବାଟି, କାଟି ନକେ ଫେଣିଲା । ପାରିଲାବେଳକୁ ପଇଡ଼ାଘର ବୋହୂମାନେ ଟିକିଏ ମିଶିମାଶି ଯାଇଥିଲେ ସିନା । ଶୁଖିଲା ବଡ଼ି,

ମଞ୍ଜି ବଡ଼ ମିଶେଇ ଆଞ୍ଜୁଳାଏ ହେବ ଦେଇଥିଲା । ଦ ଦଶା ଠୁକ ଚଳୁଚ । ସାତ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ ଯାଉଚ ପିତେଇ ।

ପିତେଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଚୂଲରେ କୁହୁଳା ନାହିଁ କ ହାଣ୍ଡିରେ ହାତ ବାଜ ନାହିଁ । ଚୂଲ ଉପରେ ହାଣ୍ଡିଟା ବସି ନାହିଁ କ ପାଣି ମାଠିଆଏ ଘରେ ନାହିଁ । ସେଇ ଘର ବୋଲ ବଖରାଏ । ତାର ପାଖକେ ରୋଷେଇ, ଆଉ ପାଖକେ ଖଟ୍ଟଟାଏ । ଖଟ୍ଟ ଉପରେ କନ୍ତରା ଦଖଣ୍ଡ, ହେଁସ ଖଣ୍ଡେ, କୋଚଟ ତକିଆ ଉପରେ କନାଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ ବନ୍ଧା ହୋଇଚ୍ଛି । ସେଥିରୁ ଦଖଣ୍ଡ, ତାଳ ପତର ବିଞ୍ଚଣା ଖଣ୍ଡେ, ଚଟେଇ ଦଟା, ଗ୍ଲେଟ ବଡ଼ ପେଟେରା ଦଟା, ଖଣ୍ଡେ ଚେପେଟା ଟିଣ ଟ୍ରଙ୍କ । ଘରର ଶ୍ରୀ ଏତକ । ପେଟେରା, ଟ୍ରଙ୍କ ସବୁଥିରେ ଚୂନ ପୋଛା ଦାଗ । ଖଟ୍ଟ ତଳେ ବଣା ଦଟା, ହାଣ୍ଡି କୁଣ୍ଡେଇ କେତେଟା । ଖଟ୍ଟ ବାଉଁଶରେ ଖାଲ ଶିଶି ତିନଟା ମୁହଁ ପାଖରେ ଡୋର ଲଗି ଝୁଲୁଚ । ଲଙ୍କାମରିଚ, ଭେଣ୍ଡି ଓ ମକା କେତେଟା ବାଣି ଖଣ୍ଡକରେ ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ଝୁଲୁଚ । କାଇଁଚଡାଲି ଦଟା ଉଗୁରା ହୋଇଚ୍ଛି । ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ, ଦ ଗୁରିଖଣ୍ଡ ମଇଳା କନା ଥୁଆ ହୋଇଚ୍ଛି । ଆର ପାଖରେ ଚୂଲି, ଚୂଲି ପାଖକୁ ଟାଙ୍ଗରାଟିଏ, ତିନଟା ବୋଲ ହାଣ୍ଡି । କଣା କଡ଼େଇଟିଏ । ମାଠିଆ ଗୋଟିଏ । କଂସା ବାସନ ବୋଲିତ କଛି ନାହିଁ । ରସ କସା ଖଣ୍ଡେ, ତାଟିଆ ଦଟା । ପାଇଛା ଗଲା ପରେ ଗୁରି ଗୁରିଟା ପେଟ ଭରୁଚ୍ଛି । ଦଜଣଙ୍କ ଚାଲ ଯାଇଥିଲା କେତେଦନ । ଏତକ ଜନଷ ରହିଲା ପରେ ଆଉ ଟେନାଏ ବୋଲ ଜାଗା ହୁଏ, ସେଇଥିରେ ମା' ପିଲା ଗୁରିଟା ନାଚ ନାଚ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତ ।

ରୋଷେଇର ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ଧମିର ଚହ୍ନ ନାହିଁ । ଦନଯାକ ତିକ୍କି ମାଡ଼ ମାଡ଼ ଗୋଡ଼ ଲାଗିଯାଇଚ୍ଛି ପିତେଇର । ଏଣେ ବେଳ

ଆସି ରଡ଼ ରଡ଼ ହେଲାଣି । ଗୁଡ଼ୁଲତକ ଠେକରେ ଅଜାଡ଼ି ପକେଇ ପିଟେଇ ମାଠିଆ ଧରି ବାହାରିଲା । ଖୁଲିଆ ଦେହକୁ ଗୋଡ଼ି ପକାଇଚି କି ନାହିଁ ମାର୍ଜାର ଶିଶୁପରି ଗର୍ଜି ଉଠିଲେ ଧମା, ବନି । "ବୋଉ ସେ ମତେ ମାଇଲା," "ନାଇଁ ଲୋ ବୋଉ, ସେ ଆଗ ମତେ ମାଇଲା"—ପିଟେଇ ଦେହରେ ବିଷ ଚରିଗଲା । ଏତେ ବହପ ଯୁଙ୍କର—ଚାଳରେ ଗୁଣ୍ଡା ଦିଟା ନ ପକେଇ ଭାତ ସାଙ୍ଗରେ ଲଢ଼େଇ ଖେଳ । ବୁଣି ଯାଇଥିବା ସଜ ଭାତ ଉପରେ ନଜର ପଡ଼ିବାକ୍ଷଣି ପିଟେଇର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଥରି ଉଠିଲା । ଏଇ ଭାତ ମୁଠାକ ପିଟେଇର ଝୋପା ଝୋପା ଲହୁରେ ଗଢ଼ା । ଦେହର ଲହୁ ପାଣି ଫାଟିଛି, ମୁଣ୍ଡରୁ ଆସି ତୁଣ୍ଡରେ ମରିଛି । ବାର ଦୁଆରେ ହି ହିନ ସରୁନ । ଏତେ କରି ମୁଁ ହରେ ଆହାର ଦେବାରୁ ସିନା ଆଜ ଏତେ ହମ ହମ ହେଉଛନ୍ତି । ଧମା ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ସକେଇ ହେଉଛି । ବନି ସେଠ ଖିଙ୍କାରି ହୋଇ ପାଖକୁ ଆସିଛି । ପିଟେଇକୁ କାହାରି କଥା ବୁଝିବାକୁ ତର ନାହିଁ । କାଖର ମାଠିଆ ତଳେ ଥୋଇଚି । ଗୋଟାଏ ହାତରେ ଦିଟା ପିଲାଙ୍କର କଅଁଳ ହାତକୁ ମୁଠେଇ ଧରିଛି, ଧମା ହାତର ବଟାର ପାହାର ଉପରେ ପାହାର ପଡ଼ୁଛି ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି ଛୁଆ ଦିଟା । ପିଟେଇର ରାଗ ମରି ମରି ଯାଉଛି । ବଟାଖଣ୍ଡିକ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ମାଠିଆ ଧରି ଗୁଲିଗଲା ।

ପାଟି ଖଣ୍ଡିକ ହିଖଣ୍ଡି ବି କଲାନାଇଁ, ଖାଲି ପାହାର ଉପରେ ପାହାର ଦେଇ ସେ ପିଲାଦିଟାଙ୍କୁ ଜବତ୍ କରିବ ? ପାଇଛା ସିନା ଆଜ ନାହିଁ ବୋଲି ତା ପିଲାଏ ଏମିତି ନାରଖାର ହେଉଚନ୍ତି । ନହେଲେ ପିଟେଇର ଏତେ ସାହସ ହୋଇଥାନ୍ତା ! ପାଇଛା ଆଗରେ ଧମା, ବନିଙ୍କ ଦେହରେ ହାତ ଦେଇ ପାରନ୍ତା ? ପିଲାଏ

ରାତ୍ତିରେ ଟିକଏ କୁଁ କା ହେଲେ ପାଇଚ୍ଛା ପରା ରାତିସାରା କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ବୁଲୁଥାଏ । ରାତ୍ତି ଅଧରେ କଏ ଉଠି ଖାଇବାକୁ କାନ୍ଦିଲେ ପାଇଚ୍ଛା ନିଜେ ଯାଇ ହାଣ୍ଡିରୁ ପଖାଳ ଭାତ ଚପୁଡ଼ା ଆଣେ, ଦୁଧ ଟିକଏ ଗୋଳେଇ ଖୁଆଇ ପିଆଇ, ଶୁଆଇ ପକାଏ । ପିଟେଇ କଣ୍ଡ ହେଲେ ଜାଣେ ? ରାତ୍ତି ଦ'ଘଡ଼ିକ ପିଟେଇ ନିଦ ଦ'ଘଡ଼ି । ଥକାଲ୍ଲ ଆଖିରୁ ଦ'ଟୋପା ଲୁହ ଚପୁଡ଼ି ଦେଲା, ପିଟେଇ ।

ସବୁଦିନେ ତ ଦିନରୁ ରେଷେଇବାସ ସରିଥାଏ । ଜାଲ ପକେଇ ପାଇଚ୍ଛା ମାଛ ଧରିଆଣେ । ଛୁଆମାନେ ଆଇଁସକୁ ଡାଇଁ ଡାଇଁ ହୁଅନ୍ତି । ପାଇଚ୍ଛା ଥିବାବେଳେ ତାର ଘରେ ମାଛ ଶୁଖୁଆର ହାଟ । ଚୂନାମାଛ ବେଶରପାଣି ହୁଏ । ଆମ୍ବୁଲଖଣ୍ଡେ ପକେଇ ଦେଇଥାଏ ଯେ ହାତ ଗୁଣ୍ଠି ଭାତ ଖାଏ ପାଇଚ୍ଛା । ପିଲାମାନେ ଖାଇଲାବେଳେ ପାଇଚ୍ଛାର ଦୁଇପଟେ ବସନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଗୁଣ୍ଡାଏ ଖୋଇ ସେ ଖାଇବାକୁ ବସେ । ପିଟେଇ ଯେତେ କହେ, " ରହ ବାପା ଟିକଏ ଶାନ୍ତିରେ ଖାଉ, ତେମେ ଅଲଗା ବସ ।" ଡାଆଣା ପିଲା ଗୁଡ଼ାକ ଭୁଜଣ କଂସାକୁ ଅନେଇ ବସନ୍ତି । ବାପାର ହାତ ମୁହଁକୁ ଅନାନ୍ତି । ପାଇଚ୍ଛା ହସେ । ପିଲା ଦ'ଟାଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ନିଜେ ଖାଏ । ସେମାନେ ଖାଇସାରିଲେ ପିଟେଇ ସେଇ ଥାଳରେ ଭାତ ନିଏ । ପାଇଚ୍ଛା କହେ, "କାଲେ, ଖାଇ ମଣିଷ ନାଁ ନଖାଇ ମଣିଷ ? ଏ କ ଭାତ ନେଇଚ୍ଛୁ, ଆଉଦିଟା ନେ—" ପାଇଚ୍ଛା ଭାତ ହାଣ୍ଡିରୁ ପୁଣି ଭାତ ବାଢ଼ିଆଣେ । ନିଦ ନିଦ ହୋଇ ପିଟେଇ ଖାଇନିଏ । ପିଟେଇର ନିଦ ଦେଖି ପାଇଚ୍ଛା ଥଟ୍ଟା କରେ, "ଆଲୋ ଟିକିଏ ଘୁମ ଛଡ଼ା ନ ହେଲେ ପୋକ ଯୋକ ଖାଇଯିବୁ ।" ମିଛେ ମିଛେ ପିଟେଇ

ଟିକଏ ବଡ଼ରକ୍ତ ହୁଏ । "କଏ ଘୁମୋଉଛୁ ମ ? ଏଇନା ପରା ତମକୁ ଖାଇବାକୁ ଡ଼ାକୁଥିଲି ।"

ବଲବାଡ଼ିରୁ ଫେରି ପାଇଛା ଭାଗବତ ଘରକୁ ଯାଏ, ଗା ଆଡ଼େ ଯାଏ । ବୁଲବୁଲି କରି ହ୍ୱ' ଘଡ଼ି ସରିକି ଫେରେ । ନଲ୍‌ଠନକୁ ମିଞ୍ଜେଇ ଦେଇ ପିତେଇର ଅଲସ ଆଖିପତା ନମିତ ହୋଇଥାଏ । ପିଲା ତିନଟା ବ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ଦୋଅବା ତ ଖାଇ ଥାଆନ୍ତି, ସଜଳବଳେ ଆଉ ଭୋକ ନ ଥାଏ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ବାଉଁଶ କବାଟ । ଘର ଭିତରେ କାଠ କବାଟ ଥିଲେ କଣ ହେଲା, ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ଖଣ୍ଡିକ ବଦଳି ପାରି ନାହିଁ । ଏଇସନ ଫସଲଟା ଉଠିଲେ କବାଟ ଖଣ୍ଡିକ ବଦଳି ପାରିବ । ଅଖଟା ଟିକଏ ହୁଗୁଳା ଧରିଯାଇଛି । ଅଲପ ଟେକ ଧରି କାଲଣୀଟାକୁ ଆସ୍ତେ ଘୁଞ୍ଚେଇ ଦେଲେ କବାଟ ଫିଟେ । ବାହାର ପଟୁ ପାଇଛା ନିଜ ହାତରେ କବାଟ ଫିଟେଇ ଭିତରକୁ ଆସେ । ନିଦ୍ରିତା ପିତେଇର କାମିଧରି ଟାଣେ, "ହେ ଖାଇବାକୁ ଦବୁ ନାଇଁକି, ଟିକଏ ଉଠ ଭଲା ।" ଗାଲେଇ ପଡ଼ି ପିତେଇ କହେ, "ରାତି ତିନି ପହର ଯାଏ ତ ବୁଲୁଥିବ. ଏତେବେଳଯାଏ କଏ ଅନେଇ ବସିଥିବ ମ ?" ପାଇଛା ହସେ, କେଡ଼େ ଅଲସେଇ ଟାଏ ଲୋ ତୁ ? ଧନସାରା ବିଲ ବାଡ଼ିରେ ଖଟି ଖଟି ଆସୁଚି, ମତେ ଆଉ ନିଦ ମାଡ଼ୁନାଇଁ । ଅଲସ ଭାଙ୍ଗି ପିତେଇ କୁହେ, "ଆମେ କ'ଣ ମରଦ ପୁଅ ହୋଇଚୁ । ଆମ ଘରେ ତ ମୁଁ ସଜ ବୁଡ଼ୁ ବୁଡ଼ୁ ଶୁଏ । ମୋ ବୋଉ ମତେ ଉଠେଇ ଗୋଡ଼ରେ ବସେଇ କେତେବେଳେ ଖୁଆଏ ମୁଁ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ଡାଲିଭାତ ନହେଲେ ଦୁଧ ଭାତକୁ କୁଆଡ଼େ ମୁଁ ଶରଧା ପାଏ, ନିଦରେ ଢୋକି ଦିଏ । ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଲେ ଥୁ ଥୁ କରି କାଢ଼େ । ବୋଉ ମତେ ନିତ ଦୁଧଭାତ ଦିଏ । ଧୋଇ ଧାଇ ଶୁଆଇ ଦିଏ । ସକାଳେ

ମତେ ଖାଇବା କଥା ପଚାରିଲେ ମୁଁ କହେ, "ମୁଁ ଖାଇ ନାହିଁ, ସନ୍ଧ୍ୟା ଉପାସ ଶୋଇଚି।" ମୋ ବୋଉ ହସି ହସି କହେ, "ଆଉ ତ ବରଷୁଟାଏ, ତେଣିକି ତୋ ଶାଶୁ କଣ ତୋତେ ଖୁଆଇବ ? ଟିକିଏ ଚେଙ୍ଗା ହଉନୁ।" ବାପା ବୋଉଙ୍କର ତ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଆଖି, ବୋଉ କିଛି କାମ କରିବାକୁ କହିଲେ ବାପା କହେ, "ମଲା ମୋର, କଣ ନ'ଟା ଛ'ଟା ଅଛନ୍ତି କି, ଦେଖିବ ମୁଁ ତାକୁ ଏମିତି ଜାଗାରେ ଦେବି ଯେ ମୋ ଝିଅ ରାଜରାଣୀ ହେବ।" ଆଦର କରି ପାଇଚ୍ଛା ପିତେଇକୁ ପାଖକୁ ଆଣେ। "ତୁ ତ ମୂଲଆଣୀ ହୋଇଗଲୁ ପିତେଇ" ପାଇଚ୍ଛା ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଏ। ଚଷା କୁଳରେ ନାଁ ଧରି ଡାକନ୍ତି ନାହିଁ ପରା। ହେଲେ ଅଭ୍ୟାସଟାକୁ କଣ କରିବ— ପିଲାଦିନର ଅଭ୍ୟାସ। ବୋହୂ ବୋହୂ, ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳରେ ଦେଖାଦେଖି, ଖେଳା ଖେଳି, ଡକାଡକି। ପିଲାପିଲି ନ ହେଲା ଯାଏ ଆଉ କାହା ବୋଉ ବୋଲି ଡାକିବ ?

ପାଇଚ୍ଛା ଘରୁ ଦ'ଘର ଛାଡ଼ି ପିତେଇର ମାମୁଁ ଘର। ମାମୁଁ ମାଇଁ ଦି ପ୍ରାଣୀ ମାଳ ଥିଲେ। ପିଲାପିଲି ନ ଥିବାରୁ ମାମୁଁ ପିତେଇକୁ ଝିଅପରି ଶରଧା କରନ୍ତି। ପିତେଇ ପାଇଁ ବାସେନା ତେଲ, ବାସେନା ସାବୁନ, ନାଲିଆ କସ୍ତା ଧରି ଦଉଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି। କୁଶୁପୁର-ଠାରୁ ବଳରାମପୁର କେତେବାଟ କି ? ଗୋଟାଏ ତ ଜମା ଗହିର। ଭଉଣୀ ପିତେଇ ମାମୁଁଙ୍କ ଶରଧା ବୁଝନ୍ତି। ପିତେଇ ମାମୁଁ ଘରକୁ ଆସେ। ଆଠ ଦଶ ଦିନ ରହେ। ବାପା ବୋଉ ଆସି ଶଙ୍ଖୁଳି ଯାଆନ୍ତି। ହେଲେ ପିତେଇ ରାହା ଧରେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ। ମାମୁଁ ମାଇଁ ତ ବାପା ବୋଉଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କରନ୍ତି। ପୁଣି ଗାଁ ପିଲା ଗୁଡ଼ାକ ସଜ ନ ହେଉଣୁ ପାଇଚ୍ଛା, ରାମ, ବଉନି, ମାଳ, ଶୁକୀ ଡମୀ, ବକା ଏମିତି କେତେ ପିଲା ଆସି ପିତେଇ ମାମୁଁ ଘରେ ହାଜର

ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ପିଲେଇ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲଗେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ଖିଆ ଅଖିଆ ଏ ବୁଝେ ନାହିଁ । ମାଇଁ ଡାକୁଥିଲେ ବି ଦଉଡ଼ ଦଉଡ଼ ଦୃଷ୍ଟି ଅନ୍ତରାଳକୁ ଯାଏ । ଚକା ଚକା ଭଉଁରୀରେ କୁନି କୁନି ପାଦର ମନ୍ଥନରେ ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର ସତେ ଯେମିତି ଘୂରି ଘୂରି ବୁଲୁଥାଏ ।

ଖେଳି ଖେଳି ରାତି ଘଡ଼ିକୁ ଫେରେ ପିଲେଇ । ମାଇଁ ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଗୁଣ୍ଡାକରି ଖୁଆଇ ଦିଅନ୍ତି । ଖାଉ ଖାଉ ଶୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ । ପାଇଚ୍ଛାର ଏ ସବୁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିବା କଥା । ଖେଳ ମଝିରୁ ଦିନେ ଦିନେ ପାଇଚ୍ଛା ଚାଲି ଆସେ । ତା ମା ବୁଢ଼ୀକୁ ରାତିରେ ଭଲ ଦିଶେନା । ହେଲେ ଅଣ୍ଟା ନଇଁ ନଇଁ ଦିନଯାକ କାମ କରୁଥିବ, ରାତି ହେଲେ ଗଲା । ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ମାରି ମାରି ଯାଏ । ପାଇଚ୍ଛାକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ଆଣେ । ପାଇଚ୍ଛା ନ ଖାଇଲେ ସେ ଖାଏ ନାହିଁ । ସେମିତି ସେ ସବୁଦିନେ । ପାଇଚ୍ଛା ଭେଣ୍ଡାପୁଅ ହେବାଯାଏ ସେ ପୁଅକୁ ଅନେଇ ବସେ । ଆଖିରେ ପଲକ ପଡ଼େ ନାହିଁ, କେତେବେଳେ ପୁଅ ଆସି ଡାକିବ ବୋଉ ବୋଉ, ଶତ ସହସ୍ରବାର ଶ୍ରୁତ ସେଇ ଡାକରେ ସତେ ଯେମିତି ଝରି ପଡ଼ିବ ସରଗର ଅମୃତ । କ୍ଳାନ୍ତ ବୁକୁର ଦହନ ତଳେ ଯେମିତି ଅମର ତୃପ୍ତି ଭରିଯିବ । ପୁଅ ଡାକିବ 'ବୋଉ' । ବୁଢ଼ୀ ତରବର ହୋଇ କବାଟ ଫିଟାଏ, ପୁଅକୁ ଆଉଁସି ପକାଏ, ସତେ ଯେମିତି ଯୁଗ ଯୁଗ ପରେ ଏ ମିଳନ । ସଞ୍ଜବେଳୁ ପାଇଚ୍ଛା ଖେଳିବୁଲି ଯାଇଥିଲା, ଫେରୁଛି । କି ଅତୃପ୍ତ ପିପାସା ଦେଇ ମା' ମନ ଗଢ଼ିଲେ ଭଗବାନ । କିଏ କହିବ ତାର ଶେଷ । ପାଇଚ୍ଛା ଖାଏ । ଖାଇ ସାରିଲେ ସେଇ କଂସାରେ ବୁଢ଼ୀ ଭାତ ନିଏ ।

ତା ମା-ବୁଢ଼ୀ କଥା ପାଇଛା କେତେ କୁହେ । ବୁଢ଼ୀ କେମିତି ଝିଅକୁ ଅନେଇ ବସେ । ପିଲପିଲ ହୋଇ ନ ଥିବାବେଳେ ପିଢ଼େଇକୁ ଘରି ଡର ମାଡ଼େ । ଏକୁଟିଆ ରହିବାକୁ ତା ଛାତି ପତାଏ ନାହିଁ । ସଞ୍ଜ ସଞ୍ଜୁଆ କଏ କେମିତି ସାଇକି ଆସନ୍ତି । ରାତି ଘଡ଼ିଏ ବେଳକୁ କାହାର ସ୍ୱର ଶବଦ ନଥାଏ । ପାଇଛା ଆଉ ଡେରି କରେ ନାହିଁ । ସହଲ ସହଲ ଫେରି ଆସେ । ବଶୁନି, ରାମ କେତେ ଟାପରା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କର ତ ପୁଣି ଘରେ ଭୂଆସୁଣୀ ବୋହୂ । ହେଲେ, ତାଙ୍କର ଘରେ ଲୋକବାକ ଢେର । କିନ୍ତୁ ପାଇଛା ? ପାଇଛାର କିଏ ଅଛି ? ବାହା ଛ'ମାସ ଯାଉ ନ ଯାଉଣୁ ବୁଢ଼ୀ ଗଲାଣି । କେତେ ଆଶା କରିଥିଲା—ନାତି ନାତୁଣୀଟିଏ କୋଳରେ ଧରି ବସିବ । ପାଇଛା ବାହାହବ, ବୋହୂ ଆସି ରାନ୍ଧିବାଢ଼ି ପରଷିବ । ପାଇଛା ତ ବାହାହେଲା, ମନଲାଖି ବୋହୂ ଘରକୁ ଆସିଲା । ବୁଢ଼ୀ ବୋହୂ ପରଷା ଖାଇଲା । ସେବା ଯତ୍ନ ପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ମଣିଷର ସବୁ ଆଶା କଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ? ଶୁଣିଥିଲା ବୋହୂର କଣଟିଏ ହବ । ସେତିକିରେ ତ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ପାଇଛାର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ବୁଢ଼ୀର ଦୁଇ ଦୁଇଟା ଗର୍ଭ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । କାଳପୁରୁଷ ଆସି ମାଡ଼ିବସେ ତାକୁ । ସେ ବଳବଳେଇ ଉଠେ । ଚିତ୍କାର କରେ । ନିଦରୁ ଉଠି ଗୋଟାସୁଦ୍ଧା ଥରେ । ପାଇଛା ବାପା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଅନ୍ତି । ସେ ଘରେ କାଳପୁରୁଷ କୁଆଡ଼େ କୋଉକାଳୁ ଉପଦ୍ରବ କରେ । କାହାରି ଗର୍ଭ ରଖେ ନାହିଁ । ପାଇଛା ବାପା ଏ କଥା ତାଙ୍କ ବୁଢ଼ୀମାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ପୁରୁଷ ପୁରୁଷ ଧରି କେତେ ଗୁଣିଗାରେଡ଼ି ସେଥିପାଇଁ କରିଛନ୍ତି, କାଳପୁରୁଷକୁ କି କାବୁକରେ ? ଗୋଟାଏ ଗୁଣିଆ ଆଗରେ ଆସି ଠିଆ ହୋଇ ଗଲା ଯେ ତା ରୂପଦେଖି ସେ ମୂର୍ଚ୍ଛାଯାଇ ପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ୀ ନିଜେ କେତେଥର ସପନ ଦେଖିଚି ।

ଅଧା ତାଳଗଛ ପରି ମିଣିପିଟାଏ । ଦେହସାକ ରୁମ ବାଲୁ ବାଲୁ;
କଳା ମଚ ମଚ । ଆଖିଦୁଇଟା କୋରଡ଼ ପରି । ମୁଣ୍ଡଟା ଅସୁର
ମୁଣ୍ଡପରି । ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଦିଟା ଗୋଜିଆ ଦାନ୍ତ । ଅଦ୍ଭୁତ ଲଗଂଲା ।
ଅନ୍ଧାର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସି ଗୁନ୍ଥ ଉପରେ ମାଡ଼ି ବସୁଚି ।
ଏଇ ସପନ ସେ ଦି' ଦି'ଥର ଦେଖିଚି । ଦି'ଥର କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସେ
ଭୋଗିଚ୍ଛି, ମନ ଜାଣେ । ପାଇଚ୍ଛା ଜନମ ବେଳକୁ ତା ଦେହସାକ
ମାଳ ମାଳ ଓଡ଼ିଉଁରିଆ । କେତେ କାଠପାଣି, ମନ୍ଥୁରି ଲୁଣ ସେ
ନ ଖାଇଛି ? ଦିନେଇ ନାହାକ ପୁଣି ନିତି ସାଙ୍କୁଚ ନାଙ୍ଗୁଡ଼ିରେ
ଝାଡ଼ି ଝୁଡ଼ି ହିଏ । ପାଇଚ୍ଛା ବାପା ପୁଣି ରାତିସାରା ଜଗି ବସନ୍ତି ।
ତେବେ ଯାଇ ପାଇଚ୍ଛାର ଜନ୍ମ । ବୁଢ଼ୀ ସେଇକଥା କହେ । ଏତେ
ରାତିଯାଏ ପାଇଚ୍ଛାର ବାହାରେ ରହିବା ଭଲନୁହେଁ । ପାଇଚ୍ଛା କନ୍ତୁ
ମାନେ ନାହିଁ । ବୋଜନା ଯାଏ । ଦିନେ ଦିନେ ବୁଢ଼ୀ ଖିପଣ ବିରକ୍ତ
ହୁଏ । ପାଟିକରି ଗାଳିଦିଏ । ପାଇଚ୍ଛା ଘରେ ରହେ ।

ତଥାପି ପାଇଚ୍ଛାର ବୁଲାଖୋଇ ଯାଏ ନି । ଯେମିତି ହେଲେ ସେ
ବୁଲି ଯିବାକୁ ଛଟପଟ ହୁଏ, ବୁଢ଼ୀ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲା, କହି
କହି ପାଇଚ୍ଛା ଶୁଣୁ ନାଇଁ, ସେ ପିତେଇ ମାମୁଁ ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡକୁ
ଗୁପତରେ କହିଥିଲା—ପାଇଚ୍ଛାକୁ ଆକଟ କରିବାକୁ । ସେଇ ନରସିଂହ
ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ପିତେଇ ଆଜି ତା ଘରର ବୋହୂ, ଝିଅଟି ପାଖରେ ର
ବୋଲି ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡେ ସେଇଠି ବାହାଘର କରିଥିଲେ । ତା'ଛଡ଼ା
ପାଇଚ୍ଛା ନେଖା ପିଲାଟାଏ ମୁଲକରେ ନାହିଁ । ପାଞ୍ଚହାତ ମରଦ, ମୁଠା
ମୁଠା ବାହା । ମୁଣ୍ଡରେ ମଚମଚିଆ ବାବୁରି ବାଳ । ଧାରୁଆ ନାକ
ତଳେ କଳା କଳା ସରୁ ନିଶ । ସମ୍ବଲପୁରୀ କଳାଧଡ଼ି ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡିକ
ଦେହରେ ପିଇଯାଇଥାଏ । ସବୁକାମକୁ ମଜଭୁତ । ଅଳପ ଅଳପ
ପଢ଼ାଶୁଣା ବି ଅଛି । ଜମି ବି ଦି'ମାଣ । ପୁରୁଷ ପୁଅ, ତହିଁରେ ପୁଣି

ଚଷାପୁଅ । ବାହା ପିଲିଲେ ଦଶଜଣ ପୋଷିବ । ଥିଲ ନ ଥିଲକୁ ମାମୁଁ ଘର ତ ଅତି ପାଖ । ଝିଅଟା ମାଇଁ ମାମୁଁଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଦେଖିବ । ଘର ଚୋରୁଣି ଅଦଳ ବଦଳ ହେବ । ପାଇକ୍ଷା ପାଇଁ ବାହାଘର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମାମୁଁ ଖୁସି ହୋଇଥିଲେ । ବାର ତଳେ ତଳେ ଦଉଡ଼ି- ଗଲେ ପିଟେଇ ବାପା ବୋଉଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିବ । ଶାଗ କେଷ୍ଟଏ ଧରି ପିଟେଇ ବାପା ଦିନ ଦ୍ୱିପହରକୁ ଆସି ଝିଅଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେବେ । ଝିଅ ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ସେ, ତାଙ୍କ ଭଲମନ୍ଦକୁ ଝିଅ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ସମ୍ପତ୍ତି ତ ପିଟେଇର । ପାଇକ୍ଷାର ଏବେ କିଛି ନ ଥାଉ । ଅନ୍ତେ କାହିଁକି ଖାଇ ଥାଉ ଥାଉ ଆଉ କିଏ ଖାଇଯିବ କି ? ତାଙ୍କର ତ ସବୁ । ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଘର ବାହାର କୁଣିଆ-ମଇଁ ସମସ୍ତେ ହଁ ଭରିଲେ । ପିଟେଇ ବାହା ହେଲା । ପାଇକ୍ଷାର ଖାଲି ଘର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ଦ୍ୱିବଖରା ନୂଆଘର ତୋଳା ହେଲା । ବାପ ଅମଳର ତିନି- ବଖରା ପୁରୁଣାଘର ଭଙ୍ଗା ହେଲା । ନୂଆଣିଆ ଗୃହ, ସେଥିରେ ପୁଣି ବଡ଼ା ବାଉଁଶ ହୁଗୁଳ ଆସି ଦାନ୍ତପରି ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲା । ଭୁଆସୁଣୀ ଧରି, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବରେ ଘର କଲେ କଣ ଏମିତି ଚଳି ହୁଏ । ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ଟଙ୍କା ଉଠେଇ ପାଇକ୍ଷା ଘର ତୋଳିଲା । ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲେଇଲେ । ଘର ପରି ଘର ଖଣ୍ଡେ କଲା, ତେଣିକି ପାଇକ୍ଷା ଖୁସିବାସିରେ ଚଳିଲା ।

ପିଟେଇକୁ ବାହାହୋଇ ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ପାଇକ୍ଷା ମଣିଷ ହେଲା । ପାଞ୍ଜଣରେ ବସିଲା । ମାନ-ସନମାନ ପାଇଲା । କିନ୍ତୁ ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଆଗରେ ତା ପାଟି ଫିଟେନାଇଁ, ପାଣ୍ଡେ ବଡ଼ ମାମଲତ କାରିଆ ଲୋକ, ପୁଣି ମୁରବି । ମାଇଲା ମୂଷାପରି ପାଇକ୍ଷା ଟଗୋଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆହୁଏ । ପାଣ୍ଡେ ଭାରି ଅକଲବାଲା । ନିଜ ଜୁଆଇଁ ବୋଲି ତ ଆଉ ହକ କଥାରେ ପଛେଇବେ ନାଇଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ଯାଇ ନରସିଂହ ପାଢ଼ଙ୍କୁ କହିଛି । ଏ କଥା ପାଇଛା ଜାଣିବ କାହୁଁ ? ହେଲେ ପାଢ଼େ କେମିତି ବା କହିବେ ! ପାଇଛା ଯେତେ-ହେଲେ ଜୁଆଇଁଟା । ବୁଢ଼ୀ ଯେତେବେଳେ ତା ସ୍ୱପନ କଥା କହି ଅନାଗତ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇଲା ପାଢ଼େ ବି କାନ୍ଦି ପକେଇଲେ । ପିତେଇ ତ ତାଙ୍କର ଝିଅ ପରି । ପିତେଇର ପୁଅଝିଅ ହେଲେ ତାଙ୍କର କୋଳ ବି ହସି ଉଠିବ । ପିତେଇର ପିଲା କଅଁଳ ପାଟିରେ ଡାକବେ ଅଜା, କୁନି କୁନି ହାତ ବଢ଼େଇ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବେ କୋଳକୁ ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ଦିନେ ବୁଲନ୍ତା ବୁଲନ୍ତା ହୋଇ ପାଢ଼େ ପିତେଇ ଘରେ ଗୋଡ଼ଦେଲେ । ବିଲରୁ ଫେରି ପାଇଛା ବସିଛି । ପାହିଲଟାରେ ମୁଢ଼ି ଗଣ୍ଡାଏ ଆଗରେ ଥୋଇଚି ପିତେଇ । ପିଆଜ ଦି'ପାଖୁଡ଼ା, ସୋରିଷ ତେଲ ଟିକିଏ ଗୋଳେଇ ଦେଇଛି । ଗଣ୍ଡିଏ ଗଣ୍ଡିଏ ପାଟିରେ ଦଉଛି ସେ । ପାଢ଼ଙ୍କୁ ଦେଖି ପାଇଛା ଆଉ ଖାଉଚି କୋଉଠି ? ସେଠୁ ଖସି ଯିବା କଥାହିଁ ଭାବୁଛି । ଖଣ୍ଡିକାଣ ମାରି ପାଢ଼େ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ପିତେଇ ଆସି ଓଳଗି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ପାଢ଼େ ବୁଢ଼ୀକୁ ଖୋଜିଲେ । ସାଇ ଭାଇରେ ବୁଢ଼ୀ କୋଉଠିକି ଯାଇଛି । ସମାଜଧିଆ ଲୋକ ସାଇରେ କିଏ ଆଉ ଅଛି ? ଭଲମନ୍ଦ ପଚାରି, ଯିବା ଯିବା ହଉଥାଆନ୍ତି । କହିବା କଥାଟା ଏଯାଏ କହିପାରି ନାହାନ୍ତି । ପାଇଛା ଉଠି ଠିଆହେଲା । ପାଢ଼େ ଦେଖିଲେ ପାଇଛା ଯିବା ଉପରେ । ବାଟେଇକରି କଥାଟା କହି ପକେଇଲେ । ପାଇଛାର ଗୋଡ଼ଠୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ଥରୁଥାଏ । ସେଇଦିନୁ ପାଇଛା ଟିକିଏ ସହଳ ଫେରିଆସେ । କିନ୍ତୁ ବୁଲାଚ ବନ୍ଦ ହେଲାନାଇଁ । ପିତେଇ ଗୋଟାଏ, ଦୁଇଟାର ମାଁ ହେଲାପରେ ପାଇଛାକୁ ଆଉ ରାତି ଦି'ପହରରେ ଘରେ ଥିବାର କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ରାତି ଦି'ପହର ଗଡ଼ିଗଲେ ସେ ଘରକୁ ଫେରେ ।

ନିଜେ ନିଜେ ଦାଣ୍ଡ କବାଟରେ ଖିଳଣୀ ଫିଟାଏ । ପିତେଇକୁ କୁତୁ କୁତୁ କରି ଉଠେଇ ବସାଏ । ଦିନେ ଦିନେ ବାସେନା ପାନ ଆଣିଥାଏ । ପିତେଇ ପାଟିରେ ଦିଏ । ପିତେଇ କହେ, "ନାଁ, ନାଁ, ତମେ ଆଗ ଖାଅ" । ତା ହାତ ଧରି ପାଇଚ୍ଛା କହେ, "ହେଇ ଦେଖୁନୁ; ମୁଁ କଣ ନଖାଇ ତତେ ଦଉଚି"—ପାଇଚ୍ଛା ଆଁ କରି ଦେଖାଏ । ତଥାପି ପିତେଇ ସେଇ ପାନକୁ ଅଧେ ଅଧେ କରେ । ପାଇଚ୍ଛାର ଆଦର ସୋହାଗ ଭିତରେ ନିଜକୁ ସେ ଖୋଜି ପାଏନି । ଉଠିଯାଇ ଭାତ ବାଢ଼େ । ପିଲା ଦି'ଟାଙ୍କୁ ପାଇଚ୍ଛା ଉଠେଇ ଆଣେ । ନିଦରେ ଢୁଳୁ ଢୁଳୁ ହୋଇ ଧମା, ବନା ଆସନ୍ତି । ଭାତବାଢ଼ି ରୋଷେଇଘର ଅଗଣାରେ ଜଗି ବସିଥାଏ ପିତେଇ । ପିଲାଙ୍କୁ ଉଠେଇବାରେ ଦିନେ ଦିନେ ଡେରି ହୁଏ । ପିତେଇ ଦଶଥର ଡାକୁଥାଏ. "ଚଞ୍ଚଳ ଆସ, ଭାତ ଶୁଖି ଯାଉଚି ପରା । ଏତେ ତ ଡେରି ହେଲାଣି ଯେ ଭାତ କଞ୍ଜିପାଣି ହେଲାଣି ।" ମୁକୁନ୍ଦ ସେତେବେଳେ ଦୁଧଖିଆ ଛୁଆ । ରାତିରେ ମୁକୁନ୍ଦ କାନ୍ଦେ, ପାଇଚ୍ଛା ତାକୁ ରାତିସାରା କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ବୁଲାଏ । ପିଲାମାନେ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଚାହାନ୍ତି ପାଇଚ୍ଛା ଆଣି ଥୁଏ । ପିଲା ଦି'ଟା ମାଛ ମାଛ ବୋଲି ପାଣି ପିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜେ ସୂତାକଷି ଭଉଁରୀ ଜାଲଖଣ୍ଡେ ବି ବୁଣିଚି; ଖଇଁଚ, ଅନ୍ଧିଲି, ଚୋନ୍ଦୁଅ, ମୁଗୁରି ସବୁ ତା ଘରେ ରୁହନ୍ତି । ନିତି ନିତି ମାଛ ତରକାରି ନହେଲେ ପିଲାଙ୍କୁ ଭାତ ରୁଚେ ନାହିଁ । ଖରାଦିନେ ଯେତେବେଳେ ପୋଖରୀ ଗାଡ଼ିଆ ଶୁଖେ, ପିତେଇ ଘଡ଼ରୁ ପିଠା ଶୁଖୁଆ କାଢ଼େ । ବର୍ଷାଦିନେ ବଲକା ମାଛ ଶୁଖୁଆ ହୋଇ ସାଇତା ହୁଏ । ଥିଲା ନଥିଲାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ପାଇଚ୍ଛା ନିୟୁତ ଲଗେଇ ଖଟେ । ଗାଈ ଦି'ଟା ବି ଘରେ ବାନ୍ଧିଲାଣି । ଦୁଧ ଦହି ଚୋପାକ ପାଇଁ ପିଲାଏ ଯେମିତି ରଙ୍କ ସର ସର ନ ହୁଅନ୍ତି ।

ବଲବାଡ଼ିରୁ ଫେରି ପିଲାଙ୍କୁ ଘରସ୍ତେ ଗେଲ ନକଲେ ତାକୁ ଶାନ୍ତି ଲାଗେ ନାହିଁ । ଯାତେଗ ପବକୁ କାନ୍ଧରେ ବସେଇ ଦେଖେଇ ନଏ । ଭଲ କ ଭଲ କଣ୍ଢେଇ, ନାଲି ନେଳ କୁରୁତା, ଖଇ ଉଖୁଡ଼ା, ଘି ପିଠା, ମିଠେଇ ସବୁ କଣି ଦଏ ମନବୋଧ କରି । କେତେ ଭଲ ପାଉ ନଥିଲା ସେ ତା ପିଲାମାନଙ୍କୁ । ଆଜ ଭୁଣ୍ଡରେ ଦେବାକୁ କଛି ନାହିଁ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପିତେଇର ଏହି ଜୀବନ ମୂର୍ଚ୍ଛା ପାହାର । ପାଇଛା ଥିଲେ ତା ପିଲାଙ୍କୁ ପିତେଇ କଣ ଏମିତି ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କୁ ପିଟିଲା ପରି ପିଟି ଥାଆନ୍ତା । ପିତେଇର ସେଇ ସାତ ସିଆଁ ଲୁଗା କାନି ଓଦା ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଲଣି । ରାତି ଆସି ତିନି ପହରରୁ ଗଡ଼ି ଗଲଣି । ଓଦା ପଟା ତାର ନଇଁ ନାହିଁ । ବାଉଁଶ କବାଟ ଠାକୁ ଗୋଡ଼ଦେଇ ସେ ଶୋଇଛି । ଝୁଆ ତିନଟା ଘେରି ଶୋଇଛନ୍ତି । ନର୍ଘାତିଆ ମାଡ଼ରେ ଧମ୍, ବନଙ୍କର କଅଁଳ ପିଠି ଫୁଲି ଯାଇଛି ଠାଏ ଠାଏ । ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ଆଉଁସି ଦେଉଥାଏ ପିତେଇ । ଆଖିରେ ଦୁଇଧାର ଅବାରିତ ଅଶ୍ରୁ । ପୃଥିବୀର କେଉଁ ଦୂରନ୍ତ କୋଣରେ ପାଇଛା ଥିବ ବର୍ତ୍ତମାନ । ରେଙ୍ଗୁନ ଭୁଆଡ଼େ କେଜାଣି । ପାଇଛା କହୁଥିଲା ସେଠିକି ଲୁଆଡ଼େ ଜାହାଜରେ ଯାଆନ୍ତି । କେଡ଼େବଡ଼ ଜାହାଜ ପୁଣି ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ଯାଏ । ଏଠିକି ସେ ଶହ ଶହ କୋଶ ବାଟ । ବାଟଯାକ ସମୁଦ୍ର । ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉ ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ଜୀଇ ବଞ୍ଚି କରିଥାଉ ।

ପିତେଇ ପଛ କଥାଗୁଡ଼ା ଭାବୁଛି । ତା ବାହାଘର ଦିନଠାରୁ ପାଇଛା ଯିବାଯାଏ । ଏମିତି ରାତି ରାତି ତା ଆଖିରେ କଷ୍ଟ ପଡ଼େ ନାହିଁ କି କୋଡ଼ିଏ ବରଷର ଭୁଆସୁଣୀଟାଏ । ପିଲା ତିନଟା ହେଲା ବୋଲି କ'ଣ ଘରସଂସାର କରିବାକୁ ବଳ ବଅସ ନାହିଁ ? ତାରି ସାଙ୍ଗର ପିଲା ତ ପୁଣି ବାହାସାହା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । କୃଷ୍ଣ

ମହାନ୍ତି ଝିଅ କନଟା ତ ପୁଣି ୨୨ ବର୍ଷରେ ବାହାହେଲା । ବନେଇ ମହାନ୍ତିର ସେ ପାଲଟା ଝିଅଟା ନାଠିଗୋଡ଼ି ବୋଲି ବାଛନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଲା ଚବଣ ବର୍ଷଯାଏ । ଆଖି ଦେଖାନ୍ତ କଥା । ସାନନ୍ଦ ସାହୁ ଝିଅ ନେତେଇ ତ ପୁଣି ଛ' ଛଟା ପିଲା ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଦୁଖିଆ ହେଲା । ଶୁକ୍ରୀଟା ଏବେ ଖବର ପାଇଲା ରେଙ୍ଗୁନ୍‌ରେ ବକା ମରିଯାଇଛି, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଢଅରକୁ କାଚଖଣ୍ଡୁ-ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମାମୁଁ ତ ସେଇ କଥା କହୁଥିଲେ । ପିତେଇ ଅମଙ୍ଗ ହେବାରୁ ସେଇଦିନୁ ତା ଦୁଆରେ ମାମୁଁଙ୍କ ପାଦ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ପାଇଁ ମାମୁଁ କେତେ ବୁଝେଇଛନ୍ତି । ଆଳୋ ପାଇଛା ଗଲା ଯେ ଯାଇଛି । ରେଙ୍ଗୁନ୍‌ରେ ତ ବୋମା ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ଶୁଣା ହେଉଛି, ଆଖି ଆଗରେ ତ ଦେଖିଲୁ ଶୁକ୍ରୀକୁ ! ଯେମିତି ବୋମା ପଡ଼ିବା କଥା ଶୁଣିଲା ବକା ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେଇ ଢଅରକୁ କାଚଖଣ୍ଡୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନେତେଇଟା ତ ପୁଣି ଆଗଚଳା ଛୁଆଙ୍କୁ ଧରି ସଂସାର କରୁଛି । ବଅସ ଅଛି, ପିଲାଟା କେତେଦିନ ଏମିତି ଚଳିବୁ । ପାଇଛା ଆଶା ଛାଡ଼ିଦେ । ସଂସାର କରି, ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀର କଣ ବା ନାଇଁ । ଖାଲି ଗୋଡ଼ଟାଏ ସିନା ଗୋଦରି ହୋଇଚି । "ଗୋଦରୀ କୋଡ଼େ ଯେତେ ମାଡ଼େ ସେତେ ।" ଭଲ ମଣିଷ ତ ତା ସରିସା କାମ କରି ପାରିବେ ନାଇଁ । ଦୁଖିଆ କଥା ତ, ଆଗ ମାଇପ ମରିଚି ସିନା, କଣ୍ଟା ତ ନାଇଁ । କଥାରେ ଅଛି, ସଉଭୁଣୀ ପଛେ ଥିବ କଣ୍ଟା ନଥିବ । ଏକୁଟିଆ ଲୋକ । ସେ ତ ନିଜେ କହୁଚି, "ପାଇଛା ପିଲା କଏ, ମୋ ପିଲା କଏ ।" ପିତେଇ ଅନେକଥର ଦେଖିଚି ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ଟେରେଇ ଟେରେଇ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାହେଁ । ସେଇ ବାଟେ ଦଶଥର ଯାଏ । ପିଲାମାନେ ତା ଦୋକାନକୁ କଛି ସଉଦା ପାଇଁ ଗଲେ ଚାରି ପଇସାର ଜିନିଷ

ପଇସା କରେ ଢ଼ଏ । କୋଳେଇ କାଖେଇ ଟିକଏ ଗେଲ କରେ । ସେଇ ପିଲାଙ୍କ ଦେହରେ ପିତେଇର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରେ । ସେଦିନ ମୁକୁନ୍ଦକୁ ମିଠେଇଟିଏ ଦେଇ ଗେଲ କରୁଥିଲା । ହିସାବରେ ପୁତୁରା ହେଲେ ବି ବଅସିଆ ବଶୁନ କହିଲା, "ଦାଦି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସଂସାର କରୁନା, କୋଳ ପୂରିବ ।" ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ପାନଖିଆ ପାଚିଲା ପାଟିରେ ହସି ହସି କହୁଥିଲା, "ଯୋଗାଡ଼ ଯନ୍ତ କଣ କରୁନାହିଁ ? ଏଇ ଗୋଡ଼ଟା ସକାଶେ ତ କେହି ମଙ୍ଗୁ ନାହାନ୍ତି ।" ରସିକତା କରି ସାହାଣୀଏ ଏତକ କହିଲାବେଳେ ପିତେଇ ମାଠିଆଏ ପାଣି ଧରି ସେଇବାଟେ ଯାଉଥାଏ । ସାତସିଆଁ ଲୁଗାତଳୁ ବାରି ହୋଇ ପଡୁଥାଏ ସୁଠାମ ଯୌବନର ଶ୍ରୀ । ପିତେଇକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ଏସବୁ କୁହାହେଉଛି । ଜାଣନ୍ତି ସେ । କିନ୍ତୁ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ସେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ବୋଉକୁ ଦେଖି ମୁକୁନ୍ଦ ଗୁଟି ପିଟି ହୋଇ ପଳାଇ ଆସିଛି । ସାହାଣୀ ଯେମିତି ଏକ ଆତ୍ମପ୍ରସାଦ ଲାଭ କରୁଥିଲେ ।

ଲୋଭିଲା ଆଖିରେ ଚାହିଁଥିଲେ ପିତେଇର ଦେହକୁ । ତିନି ତିନୋଟି କ୍ଷୁଧାତୁର ଶିଶୁଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟରେ ମାଂସଳ ବକ୍ଷ ଆନତ ହୋଇଯାଇଛି । ଅଯତ୍ନରୁ ଦେହର ରଙ୍ଗ ମଇଳା ଦିଶିଲାଣି । ବଶୁନ ମୁହଁ ଫେରେଇ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ଚାହୁଁଥିଲା । ପାଇଛାର ଭାରି ସାଙ୍ଗ ଥିଲା ସେ । କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦିନେ ପାଇଛାର ଭୂଆସୁଣୀକୁ ଦେଖିଥିଲା । ପିଲାଦିନେ କଣ ପିତେଇକୁ ଦେଖି ନ ଥିଲା ସେ ? ପିଲା ପିତେଇ ଆଉ ଭୂଆସୁଣୀ ପିତେଇ ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ତଫାତ୍ । ନୂଆବୋହୂ ବେଳେ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତେ ଓଢ଼ଣା ଦେଇଥାଏ । ତିନୋଟି ପିଲାର ମା ହୋଇ ବି ସବୁବେଳେ ସେଇ ଢଙ୍ଗ । ଅତି ସମ୍ଭ୍ରମଶୀଳା ସେ । ଭୁଣ୍ଡରୁ କଥା ପଇଟେ ନାହିଁ ।

ୂଲରେ ମାଣ୍ଡୁ ମରବ ନାହିଁ । ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ ଘର ତାରଫ୍
ାର । ସାଇପଡ଼ିଶାରୁ ମାନନ୍ତ ମଣିଷ ଅଇଲେ ଆଗ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ
ାରିବ, ସପ ପାରି ବସାଇବ । ପାନଖଣ୍ଡେ ନ ଖୁଆଇଲେ ଗ୍ଣ୍ଡିବ
ାଇଁ । ଘରେ ସେ ତ ଏକୁଟିଆ । ସବୁ ପାଇଟି ଧୀରେ ଧୀରେ
ରେ ।

ପିତେଇ ହାତର ଚୁଡ଼ିପଡ ଖାଇ ବଶୁନ ଏ ଯାଏ ଭୁଲି
ାରିନାହିଁ । ସେଦ୍ବିନ ସେ ପିତେଇକୁ ଦେଖିଥିଲା । ଧମାର ଜନ୍ମଦିନ
ହୋଇଥିଲା ସେଦିନ । ପାଇଛା ଡାକ ନେଇଥିଲା ତାକୁ । ଦିଜଣ
ପାକ ଖାଇ ବସିଲେ । ପଛରେ ଦେବାକୁ ପିତେଇ ଆସୁ ନଥାଏ ।
ଡାକ ଡାକ ପାଇଛା ଥକଲା । ଶେଷକୁ ଥାଳ ଧରି ବସିଲା ।
'ନ ଆସୁ, ଆମେ ଏମିତି ଦରଖିଆ ହୋଇ ବସିଛୁ ।" ପିତେଇ
'ଣ ଆଉ କରିବ । ଧମା ତ ସେତେବେଳେ ଗ୍ଲେଟିଆ ପିଲା । ଶେଷକୁ
ିକେ ଆସିଲା । ଗୋଷେଇ ଘରୁ ଦୁଇଟି ହଳଦୀ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ପାଦ
ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ପଡ଼ି ଆସିଲା । ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ବଶୁନ କେବଳ
ଚରଣ ଦର୍ଶନ କରୁଥାଏ । ଥାଳ ପାଖରେ ପିତେଇ ନଇଁ ପଡ଼ି
ିଠା ବାଢ଼ୁଚି । ମୁଣ୍ଡର ଓଢ଼ଣା ଆହୁରି ଟିକଏ ଲମ୍ବ ହୋଇଚି ।
ରସିକତା କରି ପାଇଛା ଓଢ଼ଣାଟା ଉଠେଇ ଦେଲା । ବିବ୍ରତ
ହୋଇ ପିତେଇ ଆଖିବୁଜି ନେଇଥିଲା । ରେଖାଙ୍କିତ ଭ୍ରୂତଳେ କଳା
ଳା ବଡ଼ ଡୋଳା ଦୁଇଟା ସ୍ତ୍ରସ୍ତ ଭାବରେ ଧରିଆସି ବୁଜି ହୋଇ
ାଇଥିଲା । ପାନଖିଆ ନାଲି ଓଠରେ ଦରହାସ ଲୁଚି ହୋଇ
ହିଥିଲା । ବଶୁନ ପଲକହୀନ ହୋଇ ଦେଖିଥିଲା ସେଇ କଳ୍ପିତ
ପ୍ରତିମା । ଶୀତେଇ ଉଠିଥିଲା ଦେହ । ପିତେଇ ତ ଆଉ ପିତେଇ
ହେଁ, ଧମା ବୋଉ, ପାଇଛାର ସ୍ତ୍ରୀ । ତାରି ଯୋଗୁଁ ଅଭାଗା ପାଇଛା
ରେ ବଶୁନର ପଦ ପଡ଼ିଚି । ବଶୁନ ସେଦିନ ଆକଣ୍ଠ ଭୋଜନ

କରିଥିଲା । ଥଟ୍ଟାରେ ପାଇଚ୍ଛୁକୁ କହିଥିଲା, "କପାଳଆଟାରେ ତୁ
ଧନ, ଜନ, ଓ ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀ"··· ।

ଆଜ ପାଇଚ୍ଛାର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଗାଁ କାହିଁକ, ଗାଁ ବାହାର ଲୋକେ
ଦେଖିଲେଣି । ଜମ୍ମାନ, ଜଜାଙ୍ଗ, ପାଖ ଆଖ ଗାଁରେ ସେ ଡିକି
ଧରିଛି । ଦୁଃଖ କରି ପିଲାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଆହାର ଦଉଚି । ଦେହରେ
ସାତସଅାଁ କନା । ଆହା ! କଣ ହେଲା ପାଇଚ୍ଛାର ସଂସାର । ବିଶୁନ
ମନଟା ହାଇ ହାଇ କରି ଉଠିଲା । ଭଲ ରେଙ୍ଗୁନ୍ ଦୁଆ ଉଠିଲା
ଗାଁରେ ଭେଣ୍ଡିଆ ପିଲା ବଳଟେ ତ ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଶୁନ ଟଳିଲା
ନାହିଁ । ଗାଁ ଭୁଇଁ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ମନଟା ତାର ଦବିଗଲା । ବିଶୁନ
ଦେଖିଲା ମୁକୁନ୍ଦ ତାର ବୋଉ ପଛେ ପଛେ ଦଉଡ଼ୁଛି । ଆସ୍ତେ
ଆସ୍ତେ ପୁଣି ମନ ତାର ବଦଳୁଚି । ନା ନା । ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଗାଁ ଭୁଇଁ
ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ସେମାନେ ତାର ଶତ୍ରୁ । ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡଙ୍କର
ଆଜ ସେ ପୋଷ୍ୟପୁଅ । ଦି ବରଷ ତଳେ ପାଣିଆଣୀ ଯେତେବେଳେ
ମରିଗଲେ, ନରସିଂହ ପାଣ୍ଡ ସେତେବେଳେ ହତାଶ ହୋଇ
ପଡ଼ିଲେ । ପିତେଇକୁ ବା କହିଥାନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି
ରହିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ପିତେଇ ତ ଏକା ନୁହେଁ । ଖରି ଖରିଟା ପେଟ
ସେ ପୋଷିବେ କୁଆଡ଼ୁ । ରୋଜଗାରିଆ ବି କେହି ନାହିଁ । ପିତେଇ ତ
ମାଇପିଟା । କାମଦାମ କରିବ କିନ୍ତୁ ପିଲାମାନେ ଦିନକୁ ଖରି ଖରି
ବଖତ ଠୁଙ୍କିବେ । କୁଆଡ଼ୁ ଆସିବ । କିମେଇ ଆଣିବ କିଏ, ପାଣ୍ଡେ ?
ଏ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ? ବନକୁ ବା ପୁଅକରି ଆଣିଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ
ସେ କୋଉଥିକି ପାଏ ? ବନ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ନଙ୍ଗଳା ପିଲା । ପାଳି
ନାଳି ମଣିଷ କରି ବାହାକଲା ବେଳକୁ ପାଣ୍ଡେ ଆଉ ନଥିବେ ।
ପିତେଇ ବା ଦେବ କାହିଁକି ? ବନ ତ ତାର ଗୋଟିଏ ବୋଲି
ଆଖି । ଶେଷକୁ ବିଶୁନ ପାଣ୍ଡର ଭାଗ୍ୟଖୋଲିଲା । ପାଣ୍ଡଙ୍କ ଘରେ

ପିତେଇ ପିଲାମାନେ ପଣି କାଳେ ଦୂର ଦୂର କରିବେ ସେଥିପାଇଁ ବଶୁନ ଆଗରୁ ଜାଗତିଆର । ପାନେ ଚଲି ବୁଲି ପାରୁଥିଲା-ବେଳେ ଯାହା ଯେମିତି ଆହ୍ଵା କରି ଦଉଥିଲେ । ଏଣିକି ତ ଏକ ଅଙ୍ଗୀକୁ ଧରି ଆସିଲାଣି । ବେଶୀ ଚଲା ବୁଲା କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବଶୁନ ହାତରେ ଟୁବ । ଆଉ ଦେବେ କଣ ? ବୋହୂ, ପିଲାଟା ଅଛି ବୋଲି ଫୁଟେଇ ଦଉଚି ଗଣ୍ଡାଏ । ସେଇ ଟେକାପାଣି ନାଁ, ଆଉ କଣ ଅଛି ? ବଶୁନଟା ତ ଝିନ୍‌ଝଟକୁ ଚଡ଼େ । ପିତେଇ କଥା ସେ ଯାହା ବା ବୁଝନ୍ତା ପିଲାମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ସେ ହାତେ ମାପି ଗୁଖଣ୍ଡେ ଗୁଟେଲ । ତିନି ତିନିଟା ପିଲା । ଅସୁରଙ୍କ ପରି ଗେହ୍ଵେଇ ପିବେ ସବୁ । ପୋଷ୍ୟପୁଅ ହେଇ ଲଭ କଣ ? ବଶୁନ ନ ରହିଲେ ଯେ କୁଳ ରକ୍ଷା ହେବ ନାହିଁ । ପାଣେ ସେଇଥିପାଇଁ ବଶୁନ କଥାରେ ଆଜକାଲି ପାଟି ଫିଟାନ୍ତି ନାହିଁ । ମଣିଷ ତ ସବୁଦିନେ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । କଥାରେ ଅଛି, "ସବେ ଚଳିବେ କାଳବଳେ, କଥା ରହିବ ମହୀତଳେ ।" ନରସିଂହ ପାଣ କେଡ଼େ ବଡ଼ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ମରିଗଲେ ସାଇ ଭାଇଙ୍କ ପଚର ତାଙ୍କ ଦୁଆରେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ପିଣ୍ଡ ପ ଣି ଟିକଏ ବି ସେ ପାଇବେ ନାହିଁ । ଆଉ ଧନ କମେଇ-ଥିଲେ କଣ ଭୂତ ଖାଇବା ପାଇଁ ! ବଶୁନ ଧନତଃ ପିଣ୍ଡ ଟିକଏ ତ ପକେଇବ ! ହଉ ନା ପୋଷପୁଅ ।

ପାନେ କିନ୍ତୁ ପିତେଇର ଦୁଃଖ ସହି ପାରନ୍ତି ନାଇଁ । ପିତେଇକୁ ସେ କୋଳେଇ କାଖେଇ କେତେ ଆଦର କରିଥିଲେ । ନିଜ ପିଲାଠୁଁ ଅଧିକା କରିଥିଲେ । ଆଜି ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଲେ ବୋଲି କଣ ଆଖିବୁଜି ଦେବେ । ହିନ୍ଦ ସନ୍ଦେହ ନାଇଁ । ଠୁକୁ ଠୁକୁ ହୋଇ ପିତେଇ ଘର ଯାଏ ଯାଆନ୍ତି । ପିତେଇ ପିଲାମାନଙ୍କର ଆଉଟେଣ, ତା ତିରୀଫଟା ହିନ୍ଦ ନଲୁଗୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧା ଦେଖି ପାଣଙ୍କ

ଆଖିରେ ଲୁହ ଡଳ ଡଳ ହୁଏ । ସେ ପୁଣି ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ କଥା ଭାବ ପିତେଇକୁ କହନ୍ତ । ପିତେଇ ହେଲେ ସେଠି ସୁଖରେ ରହନ୍ତା । ପାଦେ କେତେ ବୁଝାନ୍ତ । ସୁବିଧା ଦେଖି ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କନ୍ତ । ହେଲେ ଏତେ ପଦ୍ମତୋଳା ବୋଲି ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ । ପିତେଇ ଜବାବ ଦିଏ ନାହିଁ ।

ପିତେଇ ଦେଖିଚ, ଆଜ ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ତାକୁ ଚାହୁଁଥିଲ । କିନ୍ତୁ ପିତେଇର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ଦେହଟାର କୌଣସି କୋଣରେ ଶିହରଣ ଆସିଲ ନାହିଁ । ମନରେ ସରାଗ ଆସିଲା ନାହିଁ । ବରଂ କୋହ ଉପରେ କୋହ ଆସିଲ । ପାଇଚ୍ଛା କଥା ତାର ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲ । ବାହା ହେବାର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ । ପିତେଇକୁ ସେ ନୂଆ ଦିଶେ ନତ । ପିତେଇ ବି ତାକୁ ନୂଆ ଦିଶେ । ତାର ଫେରିଲ ପଥକୁ ପିତେଇ କନକନ ହୋଇ ଅନାଏ । ଶାଶୁବୁଢ଼ୀକୁ ଲୁଚିଲୁଚି ପାଇଚ୍ଛା ଥିବା ଘରକୁ ଗୋଡ଼ ଟିପି ଟିପି ଯାଏ । ପାଇଚ୍ଛାକୁ ଦେଖିଲେ ତାର ଦିହଠୁଁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ଥରିଯାଏ । ଦି ହାତରେ ପାଇଚ୍ଛା ତାକୁ ଭିଡ଼ିଧରେ । 'ଚୁ ଚୁ ଦିନଟା, କିଏ ଯଦି ଆସୁଥିବ, ବୋଉ କାଳେ କୋଉଠି ଚାହିଁଥିବେ ।' ଓଢଣାଟା ଟିକିଏ ଟେକିଧରି ପାଇଚ୍ଛା କହେ, "ଏ ଘରକୁ ଆସୁଥିଲୁ କାହିଁକି ।" ହସି ହସି ପିତେଇ ବାହାରି ଆସେ । ସତେ ଯେମିତି ତାକୁ କିଏ କୁତୁ କୁତୁ କରୁଚି ।

ଦିନେ ଦିନେ ପାଇଚ୍ଛା ରାତି ରାତି ଶୁଆଇ ଦିଏନି । ରାତି ବିପହରକୁ ମଲ୍ଲୀଫୁଲ କି ଚମ୍ପାଫୁଲମାନେ କୋଉଠୁ ଆଣି ଆସେ । ପିତେଇ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ପାରେନା, ପାଇଚ୍ଛା ଜୋର କରି ଲୁଗା ଟାଣେ । ପିତେଇ ଖୋସାରେ ସେତକ ଲଗେଇ ଦେଇ ଯେମିତି ଆତ୍ମତୃପ୍ତି ପାଏ । ଭୁମା ଭୁମା କେତେ କଥା କହେ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ

ପିତେଇ କଥା କହୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାଇଚ୍ଛା ଗୁଣ ନିୟମ ପକାଇ ସେତିକ କରାଇଲା । ପିତେଇ ଛୁଆଟାର ମା' ହୋଇଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ପାଇଚ୍ଛାର ସ୍ନେହ ଆଦର ସବୁଥିରେ ସେ ମାଡ଼ିନେଇଥିଲା ପାଏ । ଯେତେ-ବେଳେ ସେ ପାଇଚ୍ଛାକୁ ଦେଖିଛି, ପାଇଚ୍ଛା ଠିକ୍ ଅପୂର୍ବ ଶିଶୁଟିଏ । ପାଇଚ୍ଛା ମନର ଉଷ୍ଣତା କେତେ ହେଲେ କମି ଯାଇଥିଲାପରି ତାକୁ ଲାଗେ ନାହିଁ । ପାଇଚ୍ଛା ଯେତେବେଳେ ଟ୍ରେଙ୍ଗୁନ ବାହାରିଲା, ପିତେଇର ଆଖିରୁ ଲୁହ ଶୁଖିଲାନି । କେତେ ସେ ବୁଝେଇଲା ତାକୁ । ଏଇ ଗାଁ ଭୂଇଁ ଆଜିଯାଏ ଚଳେଇ ନେଇଚି । ଆଜି ଯୁଦ୍ଧ ବଜାର, ସବୁ ମହଙ୍ଗା ହେଲା ବୋଲି କଣ ଚଷାପୁଅ ଉପାସ ରହିବ ? ବାହା ପିଠିଲେ ତା ଭୂଇଁ ଭାତ ଆଉ କିଏ ଖାଇବ । ଆମର ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି କଅଣ ହେବ ? ପିତେଇ ଆଖିରେ ଲୁହ ଦେଖି ପାଇଚ୍ଛା ବି କାନ୍ଦିପକାଏ । କିନ୍ତୁ ଯିବା କଥା ତ ଯିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ନ ଆଣିଲେ ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦ ବାହାହେବେ କେମିତି ? ବିନ ତ ପୁଣି ପାଠ ପଢ଼ିବ । ପାଇଚ୍ଛାର ଏକାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ବିନ ପାଠ ପଢ଼ି ମଣିଷ ହେବ । ହାକିମ ହୁକୁମାଙ୍କ କତିରେ ବସିବ । ଗାଁରୁ ଅଧେ ତ ଗଲେଣି । ଆଖ ପାଖ ଗାଁ ଟୋକାମାନେ ବି କେବେଠୁଁ ଗଲେଣି । ଆଉ ପାଇଚ୍ଛା ଯିବନାହିଁ ? ତାର ଆଗରେ ସେମାନେ କାଲି ସକାଳେ ଘରକର ଚଳାଇଲା ପରି ଚଳିବେ । ଆଉ ପାଇଚ୍ଛା ଏମିତି ମୁଠାଏ ଖାଇ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ପଡ଼ିଥିବ ? ମାଇପିଟା କଥାରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖା ଟଙ୍କା ସେ କରଛଡ଼ା କରିଦେବ । ପିତେଇଟା ପହିଲେ ପହିଲେ କାନ୍ଦିବ, ବୋବେଇବ । ପୁଣି ଦିହସହା ହେଇଯିବ ନାଇଁ ? ବରଷ କେତୁଟା କି ଏମିତି ? କେଇ ଯୁଗ ଯାଉଚି । ନଜର ତ ଭଲ ଦି'ମାଣ ଅଛି । ଆଉ ଶାଶୁ ଶଶୁର ମଲାଦିନୁ ତାଙ୍କ ଦମାଣ ବି ସାଙ୍ଗରେ ମିଶେଇଚି । ଗୁରମାଣ ଭଲ । ମୁଗ, କୋଳଥ ଭଲ ବି

ଅଛୁ । ଭାଗଧରେଇ ଦେଲେ ସ୍ୱାର୍ଥୀ ପ୍ରାଣୀ ଖୁସିରେ ଚଳିବେ । ସେ ବି ଟଙ୍କା ପଇସା ପଠେଇବ । ପାଇଚ୍ଛା ଆଶା ବାନ୍ଧେ । ପୁଣି ପିତେଇକୁ ବୁଝାଏ । ପିତେଇ ବୁଝେ, ପୁଣି ବୁଝେନାଇଁ, ଖାଲି କାନ୍ଦେ । ପାଇଚ୍ଛା ଭାବେ ଆଉ ଯିବନାଇଁ । ପିତେଇ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ ସେ କହେ, "କେଡ଼େ ଗୁମାନୀଲୋ ତୁ ! ନ ଯାଉଣୁ ଏମିତି ହଉଚୁ । ହଉ ହେଲା । ତୋ ପାଇଁ ମୁଁ ଆଉ ଯିବନାଇଁ ।" ରସିକତା କରି କହେ, "ତିନ୍‌ତିନଟାର ମା' ହେଲୁଣି, ଆଉ କଣ ତତେ କିଏ ନେଇ ଯାଉଚି ?" ପିତେଇ ଲୁହଧୁଆ ମୁହଁରେ ହସଫୁଟେ । ଭାରି ସୁନ୍ଦର ସେଇ ମାନ ମିଶା ହସ । ପାଇଚ୍ଛା କହେ, "ନା ନା ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଯିବନାଇଁ ତତେ ଛାଡ଼ି ।" ପିତେଇ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇ ତା ଛାତି ଉପରେ ଢଳିପଡ଼େ ।

ପାଇଚ୍ଛା ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖେ । ରେଙ୍ଗୁନ ସ୍ୱପ୍ନ । ଟଙ୍କା, ଖାଲି ଟଙ୍କା; ଗୋଡ଼ ମାଟିପରି ଟଙ୍କା ଜମା ହୋଇଚି ରେଙ୍ଗୁନରେ । ପାଇଚ୍ଛା ଆଣି ପାରୁନାହିଁ । ନିଦଭାଙ୍ଗେ, ପାଇଚ୍ଛା ଭାବେ କଣ ସେ ଦେଖୁଥିଲା । ଶୋଇଲା ପିଲାଙ୍କୁ ଅନାଏ । ନାଁ, ନାଁ । ସେ ରେଙ୍ଗୁନ ଯିବ, ଟଙ୍କା ଆଣିବ । ବନି ପଢ଼ିବ ପାଠ । ହାକିମ ହବ; ଧନୀ, ମୁକୁଳି କୋଉଠି ହେଲେ ଭଲ ଜାଗାରେ ବାହାହେବେ । ଆଉ ଟିକିଏ ଭଲକରି ପାଇଚ୍ଛା ଘର ଖଞ୍ଜେ ତୋଳିବ । ବିଲ ଦି'ମାଣ ବି କିଣିବ । ହଡ଼ା ବଳଦ ଦିଟା ବଦଳେଇ ନୂଆ ବଳଦ କିଣିବ । ହଳିଆ ରଖିବ । ଅମାର ତୋଳିବ । ଏମିତି କେତେ କଅଣ ଭାବେ । ସେ ଯିବ, ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ । ଛୁ ଛୁ ମାଇପିଟାର ଲୁହ ଦେଖି ସେ ଅମଣିଷ ହେବ । ମାଇପ ବୋଲା ହେଇ ଘରେ ମୁହଁ ପୋତି ବସିବ । ସେ ଫେରି ଆସିଲେ ପିତେଇ କେମିତି ନ ହସି ରହିବ ଦେଖିବା । ପାଇଚ୍ଛା ଅପୂଧରି ରହି ପାରେ ନାଇଁ ।

ସେଦିନ ଗୋରୁ ବାହୁଡ଼ା ବେଳ । ଅଦିନିଆ ମେଘ ଅସରାଏ କେତେବେଳୁ ବାରଷି ଯାଇଛି । ପାଇଚ୍ଛାର ରୋଷେଇ ଘର ପିଡ଼ାରୁ ଧୂଆଁ ଉଠୁଛି । ଓଦା ଗୁଳଭିତରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉପରକୁ ଉଠୁଛି ଧୂମ । ପିଚ୍ଛେଇ ରୋଷେଇ ଅଧା କଲାଣି । ସବୁଦିନେ ଦିନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ରୋଷେଇ କାମ ସାରି ଦେଇଥାଏ । ପିଲାମାନେ ଦିନେ ଦିନେ ଆଗରୁ ଖାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ତଥାପି ପାଇଚ୍ଛା ଉଠାଏ । ପାଇଚ୍ଛାର ଶୋଇବା ଘର ପିଡ଼ା ଉପରେ କଖାରୁ ଗଛ ଶାଖା ମେଲିଛି । ଗୋଟି ଗୋଟି ଦିଟା କଖାରୁରେ କୁଟା ପୁଳାଏ ପୁଳାଏ ଘୋଡ଼ାଇ ଦିଆହୋଇଛି । ମାଙ୍କଡ଼ କଣ ରଖିବେ । ଦେଉଳିଆ ପାରା ଦିଟା କୋଉଠୁ ଆସି ଦୁଆରଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ଧାନୁଟାଏ, ପୋକ ଟାଏ ଖୁଣ୍ଟି ଖାଉଛନ୍ତି । ପିଲାମାନେ ଦାଣ୍ଡରେ ଖେଳୁଛନ୍ତି । ପାଇଚ୍ଛା ହସି ହସି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଆସିଲା ! ପିତେଇ ଆଉ ଟିକିଏ ଲୁଗା ମୁଣ୍ଡଉପରକୁ ଟାଣି ଆଣିଲା । ପାଇଚ୍ଛା ଠିଆହେଲା ନାଗ ବନ୍ଧ ପାଖରେ । ମୁହଁରେ ହସ ଲାଗି ରହିଛି । କିନ୍ତୁ କଥା ନାଇଁ, ପିତେଇକୁ ପାଇଚ୍ଛାର ପାଦ ଦିଓଟି ଦିଶୁଛି ମାତ୍ର ।

ପାଇଚ୍ଛା ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା, "ଏତେ ତ ନାହିଁ କରୁଥିଲୁ ଧମ୍ମି ବୋଉ, କାଲି ଯିବାର ହୋଇଗଲା । ବକା, ରାମା, ସଙ୍ଗାତ ସଭିଁଏ ଯିବେ । ସେ ବାବୁଙ୍କୁ ଆଜି ନାଁ ଗାଁ ଦେଇ ଦେଲୁ । କାଲି ସଡ଼କ ଉପରୁ ସେ ଆମକୁ ମଟରରେ ନେଇଯିବେ ।" ପିତେଇ ଜାଣିନାଇଁ କୋଉ ବାବୁଙ୍କୁ କଣ ପାଇଛା କହୁଛି । ଏତିକ ଶୁଣିଥିଲା ତାରଠଉଁ, ଜଣେ ବାବୁକଏ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲି ଭେଣ୍ଡିଆ ଟୋକା-ମାନଙ୍କର ନାଁ ଗାଁ ଲେଖି ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇବା ପିଇବାକୁ ଦେଇ ରେଙ୍ଗୁନ ପଠଉଛନ୍ତି । କଣ ସେ ବାବୁ କହୁଛନ୍ତି, କଣ ସେ ବାବୁ କରୁଛନ୍ତି, କାହିଁକି ବା ଏମାନେ ଯାଉଛନ୍ତି, ଜାଣେନା ।

ପୃଥିବୀରେ କୁଆଡ଼େ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଛି ଯେ ସେଥିକି ମଣିଷ ଦରକାର । ପିତେଇ ଡାଲି ଧୋଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ମାଡ଼ରେ ହାଣ୍ଡି ଫୁଟି ଡାଲି ବୋହିଗଲାଣି ଚୁଲିରେ । ହୋସ୍ ନାଇଁ ତାର । ପାଇଚ୍ଛା ଏତକ କହି ପଳେଇଛି ସେଠୁ । ଜାଣେ ପିତେଇ ସହିବ । ଥରକୁ ଥର ତା ସବୁ ଦେଖି ସେ ଭୁଲ କରେ; ଏଥର ଆଉ ନୁହେଁ ।

ପିତେଇ ସେଇ ରାତି କଥା ମନରୁ ଯାଏନି । ରାତିସାରା ସେ କାନ୍ଦିଛି । କୋଳରେ ଧରି ପାଇଚ୍ଛା ଗ୍ରେଟପିଲା ପରି ବୁଝେଇଛି । "ମୁଁ ଚଞ୍ଚଳ ଫେରିବି ଧମାବୋଉ, ଚିଠିପତ୍ର ଟଙ୍କା ପଇସା କୋଉଥିରେ ହେଳା କରିବି ନି, ଦିନ କେଇଟା ତୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରହିଯା । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାରଧର କରିବୁ ନାଇଁ । ମୋ ଆସିଲାଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ । ତୋରି ସୁକୃତରୁ ମୁଁ ଫେରିବି ଧମାବୋଉ ।" ପିତେଇର ଆଖି ଦୁଇଟା ଗେଣ୍ଡାପରି ଫୁଲିଥିଲା । ପାଇଚ୍ଛାର ଟାଣୁଆ ପାଦ ଦୁଇଟି ପିତେଇ ଲୁହରେ ଧୋଇ ହୋଇ ସଫା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଧମାଟା ଟିକଏ ବୁଝୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବନି ଜାଣୁ ନଥିଲା କିଛି । ମୁକୁନ୍ଦ କଥା ତ ଛାଡ଼, ଧମା କାନ୍ଦୁଥିଲା । ବନି ବି ବାପା, ବାପା କହି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ପାଇଚ୍ଛା ଘର ଛାଡ଼ିଗଲା ।

ଅନେକେ କହନ୍ତି—ପାଇଚ୍ଛା ଆଉ ଜୀବନରେ ନାହିଁ । କାହିଁ, ଆଜି ତ ଅନଉ ଅନଉ ପାଞ୍ଚ ବରଷ ପୂରି ଗଲାଣି । ପାଇଚ୍ଛା କଣ ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ବି ଦିଅନ୍ତା ନାଇଁ । ପହିଲେ ପହିଲେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଉଥିଲା । ଟଙ୍କା ପଇସା ବି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜିକି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲା ସେତକ.ବି ବନ୍ଦ । ମାମୁଁ କହୁଛନ୍ତି—ରେଙ୍ଗୁନ୍‌ରେ ବୋମା ପଡ଼ି ସମସ୍ତେ ମଲେଣି । ପିତେଇ ଆଉ ଭାବି ପାରେନାହିଁ । ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ତତଲା ଲୁହ ଭୂଇଁ ଉପରେ ଠପ୍ ଠପ୍ ପଡ଼େ । ସତେ କଣ ପାଇଚ୍ଛା ଆଉ ନାହିଁ । ପାଇଚ୍ଛା କଣ ଡେବେ ଫେରିବ

ନାହିଁ ଆଜ । ଗଲବେଳେ ତ କହି ଯାଇଛି, "ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ ।" ଧନୀ, ବନି, ମୁକୁନ୍ଦ ଏତେ ଟିକି ଟିକି ପିଲା ତନିଟା ତା'ର । ସେ କଣ ଏକା ପାଇବାର ପିଲା । ଅନ୍ତଫାଡ଼ି ଜନମ କରିଛି ତ ପିତେଇ । ପାଇଛା କଥାରେ କଣ ଅଛି । ନିଜେ ସେ କେମିତି ତାଙ୍କୁ ଅନାଥ କରିପିବ । କୁଆଡ଼େ ବା ଯିବ । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ, ଛି, ଛି, ପାଇଛାର କୋଉ ଗୁଣକୁ ସରେ ସେ ଯୁଆଡ଼େ ଗଲେ ପାଇଛା କଥା ତା ଆଖିରେ ନାଚୁଛି । ପିଲାମାନେ ଟିକିଏ ଅବହେଳାତ ହେଲେ ପିତେଇ ଭାବୁଛି ପାଇଛା କଣ କରିବ । ହେଲା ବୋଲି ସେ ଆଜ କଣ କରିବ । କୁଆଡ଼େ ସିନା ଯିବନାହିଁ, ପିଲାଙ୍କୁ ପାଳେ କେମିତି ? ଭଗ ବଳରୁ ଯାହା ହୁଅନ୍ତା । ଖାଇପିଇ ବରଷକ ଖୁସିରେ ଚଳିଯାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବଳ ଚଷୁଛି କିଏ ? ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ପାଇଛା ଜମି ଦେଇ ଯାଇଥିଲା, ବଂଚଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ବି ପାଖରେ ଦେଖୁଥିବ । ବୁଲେଇ ସ୍ୱାଇଁ ଏକା ଅରାଏ ଚଷୁଛି । ଚଷା ସେ । ହଳ ଲଙ୍ଗଳ ଗୁଡ଼ି ଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଧାନ, ମୁଗ ଯାହା ଦିଏ ଦି ମାସକୁ ନଅଣ୍ଟ । ପିତେଇ କରେ କ'ଣ । ପଢ଼ିଲେ ପଢ଼ିଲେ ମାମୁଁ କଥାରେ ସେ ବିରକ୍ତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବେଳକୁ ବେଳ ଅବସ୍ଥା ଅସମ୍ଭାଳ ହେଉଛି । ଆଜ ଡାଳ ଖଣ୍ଡେ, କାଲି କଂସା ଟାଏ, ଏମିତି ହେଇ ବାସନ କୁସନ ସଇଲା । ଚଷା ପୁଅର ସମ୍ବଳ କଣ୍ଡି ପଲାଣ ବି ବନ୍ଧକ ବାକି ଖାଇଲା । ପାଇଛା ଆସିଲେ ଯାହା କହିବାର କହୁ । ଆଜ ସେ କଣ କରିବ । ବାପଘର ଅଛି ଯେ ଦଉଡ଼ି ଯିବ ! ମାମୁଁ ଘର କଥା ତ ଏମିତି । ପାଇଛାକୁ କଣ ଜଣା ଅଛି ଏତେ କଥା ?

ଘରର ଶିରି ତୁଟିଲା । ପିତେଇ ଘରଗୁଡ଼ି ପର ଦୁଆରେ ମୂଲ ଲାଗିଲା । ବିଶୁନି ତ କରଛଡ଼ା ଦେଇ ରହିଛି । କାଳେ କଣ ମାଗିଦେବ । କହନ୍ତି ପରା, "ଗରିବଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗେନା ସେ

ମାଗିବେଣି, କୁକୁରଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଲଗାମା ଝଗ୍ଡ ଲଗିବେଣି" । ପ ତେଇ ବା କାହିଁକି ସେ ଆଡ଼କୁ ମନ କରିବ । ମାମୁଁ ତ ଆଜକାଲି ପାଦ ପକଉ ନାହାନ୍ତି । ଏଇ ମାମୁଁ ପୁଣି ପାଣି ବାଟ କରିଥିଲେ ତା ବାପ ଘରକୁ । ଦିନ ପୁଣି ଏମିତି ବଦଳେ । ପି ତେଇର ଆଖି ପତା ଓଦା ହୁଏ । ସବୁବେଳେ ତ ଲୁଛା ଲୁଛାକୁ ଓଦା । ମୁଲୁପାଣ୍ଡି କରି ପିଲାଙ୍କୁ କ ଚଳେଇ ହୁଏ, ଦିନେ ଓଳିଏ ଉପାସ ଯାଏ । ବାର ଦୁଆର ଡିଙ୍କି ଧରିଛି ପି ତେଇ । ହେଲେ ମୁଣ୍ଡରେ ସେଇମିତି ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ବାଟରେ ଯାଏ ।

ସବୁବେଳେ ସବୁ କଥା ତ ନଥାଏ । ଯେଉଁ ଦେହ ତେଲ ହଳଦିରେ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଦିଶୁଥିଲା, ଦିନ କେଇଟାରେ ନାଠୁ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ମୁଣ୍ଡରେ ଓଢ଼ଣା ଦବ କଣ, ଦିହ ଲୁଚେଇ ହଉନ ସେ ଧରଭା ଗୁଡ଼ାକରେ । ଖାଲି ସେଇ ଗାଁ । ନୁହେଁ, ପାଖ ଗାଁ ।ରେ ବି ପି ତେଇ ଧାନ କୁଟିଯାଏ । ପାଇଟି କରିଯାଏ । ବାପଘର ଗାଁକୁ ବି କେତେଥର ଗଲାଣି । ତାର ପର କେତେକ ଏମିତି ହୋଇଛନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ହାଇ ହାଇ କରନ୍ତି । ଥିଲାବାଲା ପହିଲେ ପହିଲେ ସେତେ, ପାଏ କାନରେ ଦିଅନ୍ତି "ନନ୍ତ ମନ୍ତୁକୁ ଗୃହିବା ନାହିଁ ।" ପି ତେଇ ଏଣିକ ଏଣିକ ବେଶି ଯାଏ ନାହିଁ । ସାଇ ଭଇ ଖୁଙ୍କାରି ମୁଙ୍କାରି ହୁଅନ୍ତି । ଯୋଉଠି ପାଇଟି ଥାଏ ସେଇଠି କରେ, ମୂଲ ଲଗିଲେ ମୂଲିଆ ମୂଲ ପାଏ । ସେତକ କାଟିବ କିଏ ? ଏକାହେଲେ ସିନା ଚଳିଯାଆନ୍ତା । ପିଲାଗୁଡ଼ାକ ଗୃହି ବଖତ ଖୋଜିବେ । କଣ ବା କରିବ । ପି ଲାଙ୍କ ପାଇଁ ହାତ ପାତେ । କିଏ କେତେ ପ୍ରକାର କହନ୍ତି । "ମଲା, ସିଏ ଫୁଲଟିଏ । ଏ ବେଳାରେ ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ନ ଫେରିଛି, ଖବର ଆସିନାହିଁ, ସେ ଶୁଧିଆ ହୋଇ ପଡ଼ି କାଚଖଡ଼ୁ ହୋଇ ଯାଉଛି । ବଳ ବୟସ ଥିଲେ-ଅପରକୁ ଅନେଇ ବସିବେ

କଥାଁ । ଏଇଟାକୁ କଣ କେହି ମିଳୁନାହିଁ ? ମୁରବି ଲୋକେ ପାଖ ଦେଖି ଉଲୁଗୁଣା ଦେଇ କହନ୍ତି ।" କଥା ମାନ ପିଟେଇ, କେତେ ଦିନ ଆଉ ଦୁଃଖ କରି ଚଳେଇବୁ । ସବୁଦିନେ ତ ସବୁ କଥା ରହେ ନାହିଁ । ପାଇଚ୍ଛା ଆସିବ ? ଟସ ଖାଲି କଥାରୁ କଥା । ବୋମା ପଡ଼ି ତ ସମସ୍ତେ ମଲେଣି ବୋଲି ଶୁଣା ହଉଛି । ଆଉ ପାଇଚ୍ଛା ଆସିବ ? ପାଇଚ୍ଛା ଏକା ବଂଚି ରହିଛି । ପୁଣି ପିଟେଇ ମନ ଦବେ । ଘାତରେ ପଡିଆରୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ସତେ କଣ ଏକଥା ହୋଇଛି । ହେ ଭଗବାନ ! ପିଟେଇର ମନେ ପଡ଼େ ଗଲାଦିନ କଥା । ପାଇଚ୍ଛା କହୁଛି—ପିଟେଇ ତା ବାଟଚାହିଁ ବସିବ ।

ଆଖିରେ ଦେଖିବା କଥା ପିଟେଇ କଣ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବ ? ଜଜାଙ୍କର ସେ ଗଉଡ଼ାଙ୍ଗ ସାହୁ ପାଇଁ ତା ଘରେ ସମସ୍ତେ ଶୁଖିଅ ବାଦିଅ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତିନଟା ପିଲା ତାର । ତା ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଧରି ଶାଶୁ, ଶଶୁରଙ୍କୁ, ଘୁଡ଼ି ଘର ପାଖ ସେ ନିତୁକୁ କାଟଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଅନେଇ ଗଉଡ଼ାଙ୍କର କିଛି ଟେର ନ ପାଇଲାରୁ ସିନା ଏମିତି ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟକୁ ଦେଖ, ଗଉଡ଼ାଙ୍ଗ କୁଆଡ଼େ କୋଉଠି ଲୁଚିଥିଲା । ସେମିତି ଲୁଚି ଲୁଚି କୋଉ ସଇନ ଜାହାଜରେ ପଳେଇ ଆଇଛି । ମଣିଷ ବୋଲି ତ ତାକୁ କେହି କହିବେ ନାହିଁ । ହାଡ଼ ହଖଣ୍ଡି, ଚମ ସେମେଟା । ପହିଲେ ପହିଲେ ତ କେହି ଚହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କେମିତି ସେ ସେଇ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଥିବ କେଜାଣି ? ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ କୁଆଡ଼େ ସେ ନବାକୁ ଚାହିଁଲା, ମାଇପ ମୁହଁ ଚାହିଁବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଲା । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ବ ସେଇମିତିଆ । କହିଲା, "ସେଇଟା ମୁର୍ଦ୍ଦାରଟାଏ । ଆଉ ତାଠି କଣ ଅଛି ଯେ ଯିବି । ତାର କ ପିଲା ?" ପିଲାମାନେ ବି ଆଦରିଲେ ନାହିଁ । କେତେ କେଜାଣି ଟଙ୍କା ପଇସା ଆଣିଥିଲା

ଘର ଛାଡ଼ିକଲଣି । ହେଲେ ଲୋକେ ତାକୁ କହନ୍ତି ଭୂତଟା । ପିତେଇକୁ ବି ପାଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ଶୁଧି ହେବାକୁ ଗାଁବାଲା କହିଛନ୍ତି । ପିତେଇ ତଟସ୍ଥ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ବିଧବା ହେବ, ନାଁ ନାଁ କଦାପି ନୁହେଁ । ଅସ୍ତବରୁ ସିନା ମୂଲପାଣ୍ଡି ଲାଗିଚ୍ଛି, ହେଲେ ତା ହାତର ଶଙ୍ଖା, ମୁଣ୍ଡର ସିନ୍ଦୂରରେ କାହାର କ'ଣ ଯାଏ । ଛ'ଟାବର୍ଷ ଗଲାଣି, ଆଉ ଛ ବର୍ଷ ଯାଉ । ବାର ବର୍ଷରେ ଖବର ନ ମିଳଲେ ସିନା ସେ ଖଣ୍ଡୁ କାଢ଼ିବ । ପିତେଇ ଏ ଅଲକ୍ଷଣା କଥା ଶୁଣି ଥରି ଉଠେ । ପାଇଚ୍ଛା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ହାତ ଟେକେ । ଦେଖିଲା ଲୋକ ଟାହି ଟାପରା କରି ହସନ୍ତି । ପିତେଇ ଫେରିପଡ଼ି ଚାଲି-ଆସେ । ସତେ ଯେମିତି କୋରଡ଼ାରେ କିଏ ତା ପିଠିରେ ଘାଲ ଉଷୁରି ଦେଇଛି । ଆକାଶଟା ତଳକୁ ଆସେ, ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ ଉଠେ ତା ଆଖିରେ । କେତେକ କହନ୍ତି, "ଆହା, ଏ ଷଷ୍ଠି ସତୀ ହେବେ ପରା !" ପିତେଇ ଦେହରେ ଲୁଞ୍ଚି ଗଲାଯାଏ । "ଗରିବ ମାଇପି ସବୁରି ଶାଳୀ" ପରା ।

ପିତେଇ ଭାବେ—ଆଜି ଯଦି ଗାଁବାଲାଙ୍କ କଥାରେ ରାଜିହୋଇ ସେ ପାଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ଶୁଧିହୋଇ ପଡ଼ିବ, ଆଉ କୋଉଠିକି କାଚଖଣ୍ଡୁ ହୋଇଯିବ, କାଲି ପୁଣି ଠାକୁରଙ୍କ କୃପାରୁ ଯଦି ପାଇଚ୍ଛା ଫେରେ ? କେମିତି ତାକୁ ମୁହଁ ଦେଖେଇବ ପିତେଇ । ତେଲ ଲୁଣର ସଂସାର ସେ ବେଶ ଦେଖିଲାଣି । ଆଉ ସେଥିରେ ମନ କାଇଁକି, ପାଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ଶୁଧିହେଲେ ସେ ଯଦି ପୁଣି ଆସେ ଗଉଁରାଙ୍ଗ ସାହୁ ପରି ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଭୂତ ଭୂତ କହିବେ । ପିତେଇ କାନ୍ଦି ପକାଏ । ନାଁ, ନାଁ, ପାଇଚ୍ଛାକୁ ତାର କେହି ସେମିତି କହି ପାରିବେ ନାଇଁ । ସେ ଫେରି ଆସୁ । ତା ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଜୀବନ ଦେଇ ପିତେଇ ତା ବାଟ ଚାହିଁବ । ବାର ବର୍ଷ ଯାଉ ।

ଗଉରାଙ୍ଗ ସାହୁକୁ ଦୁତିଅ ହେବାପାଇଁ ସେଦିନ ତା ବାପଘର ଗାଁର ନମେଇ କହୁଥିଲା । ପିତେଇ ଜବାବ ଦେଇ ନଥିଲା । ସେଇଟା ତେଲ୍ଲିଟା । ପିତେଇ ଚଷାକୁଳର ଝିଅ । ମାନ, ଅପମାନ ତାର ଆଉ କଣ ଅଛି । "ଯାହାକୁ ଘରକୋଣ ବାସ, ତାର ପୁଣି ଯାଯାବସ୍ତି ବେଶ ।" ପିତେଇ ତିନଟାର ମା' ହୋଇ ବି ଦାଣ୍ଡ-ଦୁଆର ଦେଖି ନଥିଲା । ଚଷାକୁଳ, ତ ଯାଇଥିଲେ କଣ କିଏ ମନା କରୁଥିଲା ? ଆଜ ଗାଁ ଗୁଡ଼ି ବାରଦୁଆର ହଉଚି । ଖାଲି ପାଇଛା ପାଇଁ ସିନା । ନହେଲେ ଅନନ୍ତ ହାହାଣୀ କି ଗଉରାଙ୍ଗ ସାହୁ, କାହାକୁ ହେଲେ ପିତେଇ ଦୁତିଅ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତାଣି । ପାଇଛା କହିଚି — ସେ ତା ପିଲାଙ୍କୁ ଅନାଥା କରିବ ନାହିଁ । ଘର ବାହାର ଗୁରିଆଡ଼େ ଖାଲି ପାଇଛାର ରୂପ, ପାଇଛାର କଥା ଶୁଭୁଥିଲା ତାକୁ । ପାଇଛା, ପାଇଛା, ସେ କଣ ପାଗଳ ହୋଇଯିବ ସତେ ! ପାଇଛା ଯଦି ଫେରି ଆସିବ ତେବେ ସେ ଦେଖେଇବ ଜୀବନ ଦେଇ ବି ତା ପିଲାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିଚି ପିତେଇ । ତା କହିବା ଅନୁସାରେ ତାର ପଥରୁହିଁ ବସିଚି । ସେତେବେଳେ ? ପିତେଇର ରୁଗ୍ଣ ଶୁଷ୍କ ମୁହଁରେ ନିସ୍ପ୍ରଭ ହସ ଫୁଟେ । ପୁଣି ଭାବେ, ସତେ କଣ ସେ ବଞ୍ଚିଚି ? ଆସିବ ସତେ ? ଗଉରାଙ୍ଗ ସାହୁ ତ କାହାର ଖବର କହିପାରୁ ନାହିଁ । ତେବେ 'କଣ ନାହାନ୍ତି କେହି ? ପିତେଇ ପୁଣି ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୁଏ ।

× × ×

—ଦୁଇ—

ବାଡ଼ରୁ କଣ୍ଟାକାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଯେ ଯେତେ ପାରିଲା ଓଟେଇ ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । ବିଶୁନ ବି ଚାହେଁ ତା ବାଡ଼ରୁ କଣ୍ଟା ସାଫ କରି ଦେବାକୁ । ନରସିଂହ ପାଣିଙ୍କଠି ତ ତାର କିଛି ଲୋଭ ନାହିଁ—ଲୋଭ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ, ଲୋଭ ତାଙ୍କର ଚାଳି ନେତାକ ଉପରେ । ଏଇ ନରସିଂହ ପାଣିଙ୍କୁ ପିଲାଦିନୁ ଦେଖି ଆସିଛି । ପିତେଇକୁ ସେ କେମିତି ଗେହ୍ଲା କରୁଥିଲେ ସେ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖିଛି । କେତେବେଳେ ଯଦି ମନ ଚରଲେ ପିତେଇ ଘରେ ସବୁ ପଶିଯିବ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ସିନା ଅଚଳ, ପାଣିଙ୍କ ହାତରେ ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଚଳନ୍ତି ହୋଇଅଛି । ଲୋକେ କହନ୍ତି ଢେର ଅଛି । ଟିକିଏ ନ ଜଗିଲେ ଖପରରେ ଖାଇଯିବ ବିଶୁନ । ପିତେଇ ଛୁଆ ତ ସାଇ ମାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ପିତେଇ କି ବି ତର ହୁଏ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ା ବି ଆଉ ଯାଇ ଆସିପାରୁ ନାହିଁ । ତା କଥାରେ ପିତେଇ ଅମଙ୍ଗ ହେଲା ବୋଲି ଖପା ହୋଇଛି । ତଥାପି ବୁଢ଼ାମନ କେତେବେଳେ କଣ ହେବ । ବିଶୁନ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଜଗିଛି । ମାଆଛୁଆ କେତେଟା ଏ ଗାଁରୁ ଗଲେ କଣ୍ଟାଯିବ । ବୁଢ଼ାମଲାବେଳେ କାଲେ କଣ କହି ଦେଇଯିବ । ଗାଁବାଲା ପୁଣି ତାକୁ ଅକଳେଇ ବସିବେ । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀକି ଯଦି ପିତେଇ ରାଜି ହୁଅନ୍ତା ତେବେ ଅବା ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତା । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀକି ପିତେଇ ଦୁତିଅ ହେଲେ ବିଶୁନର ଆଉ ଡର କଣ ? ତା କଥା ତାର । ଗାଁବାଲା ଆଉ ପିତେଇ ପାଇଁ କହିବେ କାହିଁକି ? ମାମୁଁ ବା ପିତେଇ କଥା ଭାବିବେ କାହିଁକି ? ପିତେଇକୁ ଆଉ ବୁଝଉଚି

କଏ ? ବଶୁନତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେନ ତା ସାଙ୍ଗରେ । ଉତ୍ତରଆ କେତେ ଭୁଟୁକା ଭୁଟୁକ ଖବର ବୁଆହୁଏ ।

ବଶୁନ ସେଦନ ଦେଖିଲା କେତେ ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ହୋଇ ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ପିତେଇକୁ ଗୃହିଁଚ । ବଶୁନ ସାହାଣୀକୁ ଅନେଇ ମନେ ମନେ ହସିଲା । ଛି, ଛି ବାସି ଭୁଜଣ, ବାସି ଫୁଲ । ମହଲତା ପଡ଼ ଗଲାଣି । ମହାଦେବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ କଡ଼ାହୋଇ ପୁଣି ବାସୁଆବଲଦ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦାହେବ । ହଉ କ୍ଷତ କଣ ? ସେ ତ ସେଇତା ଗୃହୁଁଚ । ପୁଣି ବଶୁନ ଠାହ୍ବ କଲା, "କଣ ଗିଳଗଲା ନେଖେଁ ଅନେଇଚ ହେ ଦାଦ, ମନ ହଉଚ ଯଦ ବେକରେ ବାନ୍ଧନ । ଏକାବେଳେକେ ଗାଈ ବାଛୁରୀ ଆସି ଘରପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍‌-ଦେବେ ।" ସାହାଣୀ ମୁହଁ ଫେରେଇଲା, କେଡ଼େ ବେଲ୍‌ଜକ କଥା ସତେ ! ପର ମାଇପକୁ ଏମିତ ଆଁ କର ଅନେଇବାଟା କଣ ଉଚତ୍ ? ବଶୁନ କଥାରେ ସାହାଣୀର ହୋସ୍ ଆସିଲା । ଏଁ, ଅନେଇଲେ କଣ ଏମିତ ହେଇଗଲା କ ? ମଣିଷ ଆଖି ପାଇଚ ଅନେଇବାକୁ ନା ବୁଜ ବସିବାକୁ । ଏତେ କଥା ତ ସାହାଣୀ ଦୁଇ ଆଖିରେ ଦେଖୁଚ, ପିତେଇ ସେମିତ ଜଣେ । ପିତେଇ କଣ ସେଇଆ ? ନାଁ ଆଉ କଛି ଅଛି ? ପିତେଇ କ ଦେଖିଲେ ସାହାଣୀଙ୍କର ହୋସ ରହେନାଇଁ କଆଁ ? ସାହାଣୀ ଆଗ କଥା ଭାବଲେ । ଥରେ ତ ସଂସାର କରଛନ୍ତ । ପିତେଇ ଜାଗାରେ ଦୁଲେଇ ଥିଲା । କାଇଁ ଦନେ ତ ଏମିତ ଓଲେଇ ଢଲେଇ ପଣ ହୁଅନ୍ତ ନାଇଁ ସେ । ଦୁଲେଇଟା ପିତେଇର କୋଉ ଗୁଣକୁ—ଛି ଛି, ବାଆଁ ଗ ଗୋଡ଼ୀଟା ଦାନ୍ତୁରୀ ପୁଣି ଚକ୍‌କଣ କାଳୀ । ବଡାଖଣ୍ଡେ ପର ସବୁବେଳେ ନହ ନହ । କାମ ଦାମ ଟିକଏ କଲେ ଅଣ୍ଟାଧରେ । ଆଉ ପିତେଇ ହଳଦ ଟିକଏ ନଟୋଇ ଛଟଡ଼େଇ

ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବ ବୋଇଲେ ଚମ୍ପାଫୁଲ ପରି ଦାଉ ଦାଉ ଦିଶେ । ପାନଖଣ୍ଡେ ଖାଇଦେଲେ ଓଠରୁ ନାଲି ବୋହି ପଡ଼େ । ଆଜି ସିନା ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ଟିକିଏ ବାଜୁ ନାହିଁ, ପାନଆ ପଶୁନାହିଁ, କି ଦେହରେ ହଳଦି-ହାତ ଟିକିଏ ମରାହଉ ନାହିଁ । ସାହାଣୀ ଭାବେ ପିତେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ପୁଣି ଓଢ଼ଣା ଦେଇ ଘରକୁ ଆଣନ୍ତା ।

ବଶୁନି ବାଗେଇ ବାଗେଇ ପଦସଲଖି ଥାଏ, ସାହାଣୀ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଆବେଗ ଯାକ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୁଲିଲି ଗୁଲିଲି ହୋଇ ଦୁହେଁ ଦୋକାନ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ସାହାଣୀର ବଖୁରିକିଆ ଦୋକାନ ଘର । ମନୋହାରୀ ଜିନିଷ ଖୁନ୍ଦି ହୋଇଛି । ବେଳେ ବେଳେ ଗରାଖ ବଢ଼ନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ଏଣିକି ଏଣିକି କିରାସିନ୍, ଜିରା, ଲଙ୍କା ବି ଦୋକାନରେ ରଖିଲଣି । ଗୁଆପାନର ଗରାଖ ବେଶି । ସଞ୍ଜ ପହରକୁ ଦୋକାନରେ ଭିଡ଼ ହୁଏ । ଅଡ଼ିକା ତ କାହାର ପିଲା ନାହିଁ । ବଶୁନି ଓ ସାହାଣୀ ହସା ହସି ହୋଇ କେତେ କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ । ମଝିରେ ମଝିରେ ପିତେଇ କଥାକୁ ବଶୁନି ଟେକି ଦେଉଥାଏ । ତା ସରିସା ପିଲା ଖଣ୍ଡେ ଏ ତିନିଖଣ୍ଡିରେ ନଥିବ । ଏଡ଼ିକି ହୀନକପାଳ ଆପଣା ଜୀବନକୁ ଆପେ ମାଟି କରୁଚି ।

ସାହାଣୀ ଜାଣନ୍ତି ପିତେଇ ବଶୁନିର ଭଉଣୀ ହେଲଣି । ତଥାପି ବଶୁନି ତା ସହିତ କେବେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରେ ନାହିଁ । ପିତେଇ ସାଇରେ ବଶୁନି ପାଦ ପଡ଼ିବାର କେବେ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ସମଲା ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ସାହାଣୀ, ହୋସ ଠୋଣ୍‌ରେ କହି ପକେଇଲେ, "ତୋର ତ ସେ ଭଉଣୀ ବଶୁନି, ତୁ ଥରେ କହିଲେ କଣ ନାରାଜ ହେଇଯିବ ?" ଏ କଥା ବଶୁନି ଆଦୌ ଭାବି ନଥିଲା । କାବା ଲାଗିଲା ତାକୁ । ପିତେଇକୁ ସେ

କେମିତି ଯାଇ କଣ କହିବ । ତଥାପି ବଶୁନ ନାହିଁ କଲାନାହିଁ, କହିଲା, "ଆଚ୍ଛା ଦେଖାଯାଉ, ମୁଁ ବି ବୁଝିଚି, ଦେଖିବା ମାଇକନାଟାର ଜୋର କେତେ ? ଏତେ ଲୋକଙ୍କୁ ଫାଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ଚାଲିଯିବ ସେ ।" ଖିଲେ ପାନ ଖାଇ ଆଉ ଖିଲେ ଅଣ୍ଟାରେ ମାରିଲା ବଶୁନ । ପାନ ସାଙ୍ଗକୁ ବାସେନା ଗୁଜୁରାଟି ଦାନା ଦିଟାବି ମିଳିଚି । ବଶୁନ ଉଠ୍ ଉଠ୍ ହେଲା । ସାହାଣୀ ମନର ଉତ୍ତାପ ସେତେବେଳେ କେତେ କେଜାଣି ? ହାତଧରି ପକେଇ ବସେଇ ଦେଲା ପୁଣି । "ଏହେଁ ବସନୁ ବଶୁନ, ତୋର ପୁଣି ଦିକ କ'ଣ ? ନଜଞ୍ଜାଳ ଲୋକ ।" ବଶୁନ ହସିଲା, "ଆହା ତମେ ଯୋଉ ଜଞ୍ଜାଳ ତ ? ଖାଲି ଆଣିବ ଆଣିବ ବୋଲି ହଉଚ ଯେ ଦାଦା, ସେମିତି ମନଥିବା ଦରକାର, ସେମିତି ଅବସ୍ଥା ।" ସାହାଣୀଙ୍କର ଆଖି ଦୁଇଟା ଟିକିଏ ଚଉଡ଼ା ଚଉଡ଼ା ହୋଇ ଉଠିଲା, "ଏଁ କଣ କହିଲୁ ମନ, ତୁ କୁଆଡ଼ୁ ବୁଝିବୁରେ ବଶୁନ, ସେଇଟା ତ ଆଉ ଦେଖେଇ ଦେବା ଜିନିଷ ନୁହେଁ । ଉଲ୍ଟେଇ ଗାଈ କଅଁଳ ଶାଗପଟାଳିକି ଅନେଇଲା ଭଳିଆ ମୁଁ ଏକର ସେକର ହେଇ ଦିନକୁ ଦଶଥର ତା ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ଯାଉ ନଥିବି ? ଏଣେ ଦୋକାନ ଦୁଆର ମେଲା ।" ମନେ ମନେ ବଶୁନ ହସୁଥିଲା, ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହେଲାପରି କହିଲା "ହାଉ, ତେମେତ ମୋଟେ ବୁଝିପାରୁନ ହେ ଦାଦା, ଖାଲି ମନ ଥିଲେ କିଛି ହବନାହିଁ, ଗାଛମେ କାଁଠାଲ ଓଁଠମେଁ ତେଲ । ତା ଗୁଁ ସେ ତମ ଘରେ ତେମେ । ଫାର୍ଶ ଲାଗିଲା ପରି ନିତି ନିତି ଧାଁଧପଡ଼ ଲଗେଇ କଣ ହେବ ? ସେମିତି ଧନ ଖର୍ଚ୍ଚ କର । ସୁନାର ପଞ୍ଜୁରି ବନେଇ ଆଣି ଘରେ ଥୁଅ ଦେଖିବ ତେଣିକି ଚଢେଇ କେମିତି ଆସି ତମହାତ ଚକରେ ନ ବସୁଚି ।" ସାହାଣୀ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ହସି ଉଠିଥିଲେ । "ଏଇ ଗୋଟାଏ କଥା, ଦେଖିବୁ ରେ ବଶୁନ, ରାଜରାଣୀକର ଦେହରେ ବଶୁନ, ରାଜରାଣୀ

କରିଦେବ । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ମାଇପ ତ ଆଉ ଅଲଗା ପାଇଛା ମାଇପ ନୁହେଁ । ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଭାବ ନାହିଁ ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀର । ଏମିତି ଉପରେ ଦେଖୁଚୁ କିଛି ନାହିଁ । ଅବିଶ୍ୱାସ ଯଦି ହଉଚି, ଆ, ଦେଖିବୁ ଆ, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗରା ଗରା, ମାଠିଆ ମାଠିଆ, ବଗୁର ଦୁଲେଇ ଭୋଗକରି ପାରିଲା ନାହିଁ । କେହି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଅସିରପି ଗୁଣ୍ଢ ମୋର ସବୁ ମୋର, ପିତେଇ ପିତେଇ ପାରିବ, ପିତେଇଟା ସୁନ୍ଦର, ନୁହେଁରେ ବଶୁନ୍, ଠଙ୍କା, ସୁନା ହା-ହା-ହା । ସାହାଣୀଙ୍କର ମାଉଁସିଆ ଗୁଣ୍ଡିଟା ଉଠୁଥିଲା ପଡ଼ୁଥିଲା । ଆଖି ଦୁଇଟା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଜଳି ଉଠୁଥିଲା, ବାଘପରି ନଖ ଦୁଇଟା ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କଥାର ଶେଷ ଅଂଶରେ ସାହାଣୀର ପୈଶାଚିକ ହସରେ ବଶୁନ୍ ପଳେଇ ଯାଇଥିଲା । କଣ ଏ ଲୋକଟା—ଅନେକ କୁହନ୍ତି ସାହାଣୀ କୁଆଡ଼େ ଖଣ୍ଡଗିରି କରୁଥିଲେ । ସେ କୋଉ ଯୁଗର କଥା, ସେତେବେଳେ ଅବା କୋଉଠି କଣ ପୋତି ପକେଇଥିବେ ।

ବଶୁନ୍ ଘରକୁ ଫେରିଲା । ସାହାଣୀ କଥା ସେ ଭୁଲିପାରୁ ନାହିଁ । ପିତେଇ ଯଦି ସାହାଣୀକୁ ମଙ୍ଗି ଯାଆନ୍ତା ତେବେ ତ ସବୁ ଆଡ଼ୁ ଶାନ୍ତି । ନ ହେଲେ ପିତେଇକୁ ସେ ଗାଁ ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ବଶୁନ୍ ପଳେଇବ ନାହିଁ । ନିଜ ଭିତପଡରରେ ଧୂଳି ଦେଲା ଭଳି କିଛି ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସେ ରଖିବ କାହିଁକି ?

ପିତେଇଟା କଣ ସହଜେ ରାଜି ହବ ? ପାଇଛା ପରି ମରଦକୁ ଭୁଲିଯିବ ସେ ସହଜରେ ? ପାଇଛା ତାକୁ କି ମନ୍ତ୍ର ଫୁଙ୍କିଛି କେଜାଣି ? ପାଇଛା କଣ ସତରେ ଜୀଇ ବଞ୍ଚିକରି ଅଛି ? ସମସ୍ତେ ତ ମଲେ, ଆଉ ପାଇଛା କଣ ଅମର ! କେଜାଣି । ମାଇପିଟା କି ସାହସରେ ଅନେଇଚି । ଗୋଦଣ୍ଡା ସାହାଣୀ ଏବେ କୋଉ ଲୋକ ।

ବଅସବେଳେ ଖଣ୍ଡପଣ କରୁଥିଲା ବୋଲି ବୁଢ଼ୀ ବୁଢ଼ୀମାନେ କହନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ମାଇପ ସାଙ୍ଗରେ କୁଆଡ଼େ ଆଦୌ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଦୁଲେଇଙ୍କ କୁଆଡ଼େ ଘର ସହଣିକ ଥିଲା । ହେଲେ ବ୍ରେର ଡକେଇତି ପରି ନୃଶଂସ କାମକୁ ସେ ଘରେ ସ୍ଥାନ ଦିଏନି ଆଦୌ । ସାହାଣୀ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଣୁ ଆସୁଣୁ ଦୁମୁ ଦୁମୁ ଥୁଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁଲେଇ କେବେ ମୁହଁ ଖୋଲି ଏ କଥା କାହା ଆଗରେ କହେ ନାହିଁ । ଗାଁଆଇଲା ଲୋକେ ଗପ୍ପ କରନ୍ତି ।

ସାହାଣୀ ପୁଣି ଦୁଲେଇକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ । କାରଣ ଦୁଲେଇ କେବେ ତାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଖୋଲି ବେଲାଜୁକ କଥା କହେ ନାହିଁ । ମନକଥା ମନରେ ରହେ । ଓଲଟି ସାହାଣୀ ରବେଇ ଖବେଇ ହୁଅନ୍ତି । କାରଣ ସେ ବିକାରଗ୍ରସ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ପୁରୁଷ ସୁଲଭ କ୍ଷୁଧା ତାଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ଦୁଲେଇର ଦୋଷ କଣ ? ଦୁଲେଇ ତ କିଛି କହେ ନାହିଁ । ସାହାଣୀ ଭାବନ୍ତି, ଦୁଲେଇ ଲୁଚେଇ ଛପେଇ ଆଉ କାହାସହିତ ଭାବନାବ କରୁଚି । ନହେଲେ ମାଟି କାମୁଡ଼ି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିଚି କାହିଁକି ? ତାଙ୍କ ସହିତ ପୁଣି ଦୁଲେଇର କଣ ଅଛି ? ଲିବର୍ଟି ପୋଷାକ ଶୋ-ରୁମ୍‌ର ମଡ଼େଲ୍ ଯାହା, ସେ ତ ସେଇଆ । ଏଇଆ ସେ ମଣିଷ, ମରଦପୁଅ, ତାଙ୍କଠାରେ ଜୀବନ ଅଛି । ହାତ ଗୋଡ଼ ଥାଇ ଭେଣ୍ଡି ଆଟିଏ । କିନ୍ତୁ ଦୁଲେଇକୁ କେବେ ସେ ସ୍ନେହ ସୋହାଗ କରି, ତୋଷ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାନ୍ତି । ଦୁଲେଇ ପାଖରେ ତାକୁ ଲାଜମାଡ଼େ । ନିଜର ଅପାରଗତା ପାଇଁ ମନ ଗଇଁସଇଁ ହୁଏ । ଦୁଲେଇ ଉପରେ ସବୁ ରାଗ ସରେ । ଦୁଲେଇତ କିଛି କୁହେନାଇଁ, ସେ ସାହାଣୀଙ୍କ ରାଗକୁ ଡରୁଥିବ । କିଆଁ ସେ ତ ଆଉ ସଂସାର କରିପାରନ୍ତା, ସାହାଣୀ ଭାବନ୍ତି—ଦୁଲେଇ ବୋଧେ ତା ଅରୁପ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପାଖରେ

ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ନ ହେଲେ ତାଙ୍କପରି ଅମଣିଷ ପାଖରେ ସେ ରହନ୍ତା କାହିଁକି ? ବେଳେ ବେଳେ ଦୁଲେଇ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୟାହୁଏ । ଦୁଲେଇଟା ଓଲମୀ, ଯାହାହେଉ ଦୁଲେଇଟା ଥିଲା ବୋଲି ସିନା ମନର ସବୁ ଓରମାନ ତା ଉପରେ ମେଣ୍ଟାଉଥିଲେ । ସେ ତ ଗଲାଣି. କେତେଦିନ ହେଲା, ମନ ପୁଣି ବାଉଳା ହେଲାଣି । ପିତେଇକୁ କଣ ସେ ଖୁସିକରି ପାରିବ ନାହିଁ । କଣ ନାହିଁ ତାର ? ପିତେଇ ଏବେ କଣ ନୂଆଭୂଆ କି ? ବାସିଫୁଲ ତ, ମହକ ନାହିଁ । ତଥାପି ମନ ଗଲଗଲ ହୁଏ । ପିତେଇକୁ ସେ ଆଣିବେ, ଆଣିବେ ।

ଦୁଲେଇ ପରି ପିତେଇ ଆଉ କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ ତ ? ସାହାଣୀ ମନ ଭିତରେ ଓଜନ କରନ୍ତି । ଦୁଲେଇ—ପିତେଇ । ଦୁଲେଇ କାହିଁକି କାନ୍ଦେ ଯେ—ଭଗବାନ ତା କୋଳରେ ପିଲା ବକଟେ ଦେଲେନାହିଁ ବୋଲି । ସାହାଣୀ କୋଉଠୁ ଆଣି ଦିଅନ୍ତେ ଯେ । କିନ୍ତୁ ପିତେଇର କଣ ସେ ଦୁଃଖ ଅଛି—ଭଗବାନ ତ ତା କୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି । ସାହାଣୀ ଯେଉଁ ସୁଖରୁ ବଂଚିତ ପିତେଇ ଯୋଗୁଁ ସେ ସୁଖ ପାଇବେ ନାହିଁକି ? ପିତେଇର ଛୁଆ ହଉନା ସେ ପାଇଛାର ଦାନ, ସାହାଣୀଙ୍କର ଅନାଗତ ପିତୃ ହୃଦୟର ଦହନକୁ କଣ ପ୍ରସମିତ କରି ପାରିବନି ? ପିତେଇର ଆଉ କଣ ଦରକାର କି ? ଖାଇପିଇ ସୁଖରେ ରହିଲେ ହେଲା । ଖାଲି ସାହାଣୀଙ୍କୁ ଗୁହିଁ ଟିକିଏ ହସିଦେଲେ ଯୁଗ ଯୁଗର କାମନାର ସିଦ୍ଧି । ସେ ପାଇଛାର ହୋଇ ରହିବ ତ ରହୁ । ସାହାଣୀ ଏବେ କଣ ଅପକାର କରି ପକେଇବେ କି ଖାଲି କାଠଖଣ୍ଡୁ ହୋଇ ତା ଘରେ ପାଦ ଦେଲେ ହେଲା । ଆଛା ପାଇଛା ଯଦି ଫେରେ ! ପୁଣି ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଏ । ପାଇଛାକୁ ପାଇଲେ ପିତେଇ କଣ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିବ ? ପାଇଛାପରି ମରଦ ଆଉ ସେ ! ଯଦି ସେ ଫେରିଯିବ ! ପୁଣି ଯୋଉ

କଥାକୁ ସେଇ କଥା । ଘରଟା ଖାଇ ଗୋଡ଼େଇବ ନାକି ? ପିଲା ଛୁଆ ସଭିଙ୍କିତ ପାଇଛା ଦାବୀ କରିବ । ତା ପିଲା ସେ ନ ନେବ କିଆଁ । ହେଲେ ପିତେଇ ? ପିତେଇକି କଣ ସେ ପୁଣି ଗ୍ରହଣ କରିବ ? ସେ କଣ ଜାଣେ ସାହାଣୀ କେବଳ ରକ୍ଷକ । ପିତେଇଟା କଣ ପୁଣି ବୁଝିପାରିବ ? ହଁ, କଣ ଅଛି ତାଙ୍କର ଯେ ରହିବ । ପିତେଇ ଯଦି ନିଜେ କହିବ ପାଇଛାକୁ ? ଛି, ଛି, ସେ ଆଉ ମୁହଁ ଦେଖେଇ ପାରିବେନି । ସାହାଣୀର ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲେବି ପାଖରେ ଦେଖିଲେ ପିତେଇ ପରି ମାଇପକୁ ପାଇଛା ଛାଡ଼ି ଦେବ ? ଏମିତି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଭିତରେ ରାତିରାତି କଟେ । ସାହାଣୀଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠା ବଢ଼େ, କାଇଁ କମେ ନାଇଁ ତ ? କଥାରେ ନାଇଁ, "ଯଦି ଯହୁଁ ଯହୁଁ ବୁଢ଼ା, ତହୁଁ ତହୁଁ ବେକୁବ୍" ମଲା ଯା, ଯେ ଯୋଉଥିକି ଉଦିଷ୍ଟ ନୁହେ ସେଥିକି ହମ ହମ ହେବ କାହିଁକି ?

ଦିନେ ନାଇଁ କାଳେ ନାଇଁ ବଶୁନି ମାଇପ ପିତେଇ, ସାଇକୁ ଆସୁଚି । ଚୂଲି ଚଉକା କରୁଥିଲା ପିତେଇ । ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଦେଲା-ପରି ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ ଲୁଗାର । ଚିରା ଧଡ଼ିଟା ଝୁଲି ଆସିଛି ମୁହଁ ଉପରକୁ । ଲୁଗା ଫୁଟେଇ ନୁଖୁରା ଝାଆଁସା ବାଳ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ହାତରେ ଛୁଁ ଚକନା ଧରି ପିତେଇ ଅନେଇ ରହିଲା । ମଲି ପାହୁଡ଼ ଝୁମୁଝୁମୁ କରି ବଶୁନି ମାଇପ ଭିତରକୁ ଆଉଛି । ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ବୁଢ଼ୀ । ବଶୁନି ମାଇପର ଦି ନାକ ପୁଡ଼ାରେ ଦିଟା ଓଜନଆ ଫୁଲି । ଗୋଟାଏ ନୋଥ । ଡୋରଟା ବାଁ କାନରେ ଭିଡ଼ା ହୋଇଚି । ସୁନା ଛୁଆଁ ଚନ୍ଦରଝୁମ୍ପି ଟିଏ ହଳଦିଆ ଫିତା ଖଣ୍ଡିକରେ ଗୁମୁ ବାଳକୁ ଦିଖଣ୍ଡ କରି ଭିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଝୁମ୍ପିର ଝରା ପଡ଼ୁଛି ତାକୁ ଦେହରେ । ଟିକିଏ ହଳଦୀ ନଗେଇ ମାଠି ମୁଠି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ମୁଣ୍ଡରେ ମଥାଏ ସିନ୍ଦୁର । ସରୁ କଜଳ ଦି'ପାଟି ଆଖିରେ । କୁଆ କାଉ ପରି ପାବ

ପଗ୍ଲ ପାଟି । ହଁ, ହଁ, ବେକରେ ପୁଣି ଧାନମାଳେ, ସୁଉକ ମାଳେ, ପିତେଇ ଆଁ କରି ଅନେଇ ଥିଲା । ଅନେକ ଗୁଡ଼ା ତା ମାଇଁର ହବ ପଗ ! କଣ ଯେମିତି କହିବ ବୋଲି ପାଟି ତାର ଆଁ ହୋଇ ରହିଚି ।

ଘର ଭିତରେ କଣ ଅଛି ଯେ ବସିବାକୁ ଦବ । ସାତଚିରା କତରା ଖଣ୍ଡିକ ପକେଇ ଦେଲା । ଗୋଠଣ୍ଟାକୁ ଟିକିଏ ଉପରକୁ ଠେକ ବଶୁନ ମାଇପ ବସିଲା ସେଥିରେ । ଘରର ଚାରି କଣକୁ ଅନେଇ ଯାଉଥାଏ ସେ । କାହାର ମୁହଁରେ କଥା ନାହିଁ । ଖାଲି ଏ ତାକୁ ଚାହୁଁଚି ସେ ତାକୁ ଚାହୁଁଚି । ଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁଗୀ ବୁଢ଼ୀଟା କ ବସେ ? ପଚାରି ବସିଲା, "ଆଜ କଣ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ କି ଧମା ବୋଉ ?" ସହଜ କଣ୍ଠରେ ପିତେଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ଡ଼ୁଗୁଡ଼ୁଗୀ ପୁଣି କହି ଲାଗିଲା ଆପେ ଆପେ, "ଏ ଘର କଣ ଥିଲା କଣ ହେଲାଣି । କାହିଁ ପାଇଛା, ଆଉ କଣ ସେ ଅଛି ଧମା ବୋଉ ? ତୋ. କଥା ତୁ କର । ଏବକାଳରେ ସଞ୍ଜ ହୋଇ ବସିଲେ କଣ ହେବ । ଆମ କୂଳରେ ତ ଅଛି, ତୁ ଏ ହିମାଅବସ୍ଥା କାହିଁକି ଭଲ ହଉଚୁ ?" ସୁବିଧା ଦେଖି ବଶୁନ ଘରଯା ଆରମ୍ଭ କଲା ତା କଥା । "ମୁଁ ତ ସେଇ କଥା ତାଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଆସିଛି ଦେଈ ବୋଉ, ଭାଇ ତାଙ୍କର ମତେ ରଖେଇ ଥୋଇ ଦଉ ନାହାନ୍ତି । ମାମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପୁଅ କରି ଆଣିଲେ ଆମେ ଏଣିକି ତାଙ୍କର ଭାଇ ଭଉଜ ନା ଆଉ କଣ ? ନିଜର କିଏ ? ପର କିଏ ? ପିତେଇ-ଙ୍କର ପିଲା ନାରଖାର ହଉଚନ୍ତି । ସେ କଣ ଆମ ପିଲା ନୁହନ୍ତି ? ଭାଇ ପରା ତାଙ୍କର ହନଗତ ଲାଗିଚନ୍ତି ମୋ ସାଙ୍ଗରେ । ତୁ ପିତେଇଙ୍କୁ ପଚାରିଆ, ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ, ନହେଲେ ଆଉ କୋଉଠି ଦେଖି କାଟଖଣ୍ଡ କରିଦବା । ମୋ ଠଉଁ କଥା ଶୁଣିଲେ ଆଜ ଯାହା କରିବେ ।"

ପିତେଇର ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ କୋହ ଶ୍ରାବଣ ଆକାଶ ପରି ଘନେଇ ଆସିଥିଲା । ଅବାରିତ ଧାର ଧାର ଅଶ୍ରୁ ମଳିଆ ଲୁଗା କାନରେ ମିଶି ମିଶି ଯାଉଥିଲା । କଣ ହେଲା ଭଗବାନ ! କାମ ଧନ୍ଦା ଅଭାବରୁ ଆଜକୁ ତିନଦିନ ହେଲା କିଛି ମିଳିବାକୁ ନାହିଁ । ଆଉ କୋଉଠି ମୁହଁ ଅଛି ଯେ ଯାଇ କାହା ଦୁଆରେ ହାତ ପାତିବ । ଯୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି ସମସ୍ତେତ ଶତ୍ରୁପରି ତା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ମାଗିବାକୁ ଯିବ ପିତେଇ । ଛି, ଛି, ପିଲା ଗୁଡ଼ାକଙ୍କର ଦୁଃଖକୁ ଆଖିରେ ଦେଖି ହଉନାହିଁ । ତେବେ କଣ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସେ ରାଜି ହବ ! ସବୁ ଝିନ୍‌ଝଟ୍ ତୁଟେଇ ଦେବ । ଯଦି ପାଇଛା ଆସେ ? "ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ ପିତେଇ ।" ପାଇଛାର ସ୍ୱର, ପାଇଛାର କଥା, ମନଟା କମିତିଆ ହୋଇ ଯାଉଚି । ନା ନା, ସେ ପାଇଛାକୁ ଅପେକ୍ଷାରେ କରିବ । କଣ ଆଉ ଅନୁଭବ ବାକି ଅଛି ଯେ ଏତେ ଭୟ । ପିତେଇ ନୀରବ ରହିଲା ।

ପାନଡ଼ାଲକୁ ଚାହିଁଲା ପିତେଇ । କୋଉଦିନୁ ଖାଲି ପଡ଼ିଚି । ଚରଣ କରିବ କଣ ? ଉତ୍ତର ନ ପାଇ ସେମାନେ ଉଠିଗଲେ । ଆଉ ସାଉ କଥା ଭିତରେ ପିତେଇର ନିରୁତ୍ତର ବାଧି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବଗୁନ ମାଇପ ମନେ ମନେ ଖପା ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏଡ଼େ ବଡ଼ହପ, ମୋ ପରି ଲୋକ ଆସି ଯୁ ଦୁଆରୁ ଫେରିବ । ଗରିବର ବଡ଼େଇ କେତେ ? କଥାରେ କହନ୍ତି ପରା—"ଗଣ୍ଡିକୁ ଲଗା ନାହିଁ କି ଷଣ୍ଢକୁ ପଘା ନାହିଁ ।" ଏତେ ନରମାଖି ହେଲାଣି, ତେବେ କେ ଆଣି ଯାଇନାହିଁ । ହଉ, ଆଉ କେତେ ଦିନ କି ?" ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ—

ପିତେଇ ଭାବୁଥିଲା କପାଳକଥା, ବର୍ତ୍ତମାନର କଥା । କଣ ସେ କାହାର କରି ପକାଉଚି । ମୂଳ ଲାଗିଲେ ଦନ୍ତା ସିନା କଏ

ଦଉଚି । ମାଗଣା ତ ନୁହେଁ । ସେ କଣ କାହା ଦୁଆରେ କାନ ପାତିଛି ତା ଝିଅଙ୍କ ପାଇଁ । ସୂଲ ଲଗିଲା ମୂଲିଆ ମୂଲ ପାଇବ ନାହିଁ ? ତେବେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଶୂଳ ହେଲାଣି କାହିଁକି ? ସମସ୍ତେ କାହିଁକି ତାକୁ ଦେଖି ସହି ପାରୁନାହାନ୍ତି ? ସେ କଣ ଗାଁ ଯାକଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ? ଗରିବ ହେଲା ବୋଲି କଣ ସେ ଦୋଷ କରିଛି ? ଆଜକୁ ତିନଦିନ ହେଲାଣି, ପେଟରେ ଓଦାକନା ଦେଇ ରହିବ ସିନା, କୋଉଠି ମୁହଁ ଖୋଲିଲାଣି, ସେ ? ସେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଏମିତି ଦୂର ଦୂର କରୁଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ତା ପାଇଁ କଣ କାହା ପାଟିରେ ଆହାପଦ ନାଇଁ ? ଖାଲି ଠାହି ଠାପରି ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ? ଆଖିର ଲୁହରେ ତାର କଣ ଏମିତି ମୂଲ୍ୟ ନାଇଁ । ତା କାନ୍ଦ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟମାନେ ଆହା କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ "ବେଲଜୁଆର କାନ୍ଦ ଦେଖ" ବୋଲି ହସା ହସି ହୁଅନ୍ତି କାହିଁକି ? ପିତେଇର ଭକ୍ତ ଆତ୍ମା ବିଦ୍ରୋହ କରି ଉଠେ । ନା ନା, ପାଇଚ୍ଛା ! ମୁଁ ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବିନି ତୋ ପାଇଁ । ତୋ ପିଲାଙ୍କୁ ତୁ ଯାହାକର । ପିତେଇର ରାଗ ଓରମାନ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଅଶ୍ରୁ ତଳେ ମରିଯାଏ । ପୁଣି ଆସେ ପାଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ତୀବ୍ର ପ୍ରତୀକ୍ଷା । ନିଆଁରେ ସୁନା ସଫା ହେଲା ପରି ପିତେଇର ମନ କୁହୁଳି କୁହୁଳି ସଫା ହୁଏ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୁଣି ଦୃଢ଼ ହୁଏ । ଚହଲା ମନ ପୁଣି ସ୍ଥିର ହୁଏ ।

ବଶୁନ ମାଇପ ତାକୁ ଏତେ କଥା କହିଗଲା । କନ୍ତୁ କଛି କହିଲାନି ସେ । କଣ ଆଉ କହିବ ? ସେ କଣ ବଶୁନ ଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇଚି କେବେ ? ବଶୁନ ପୁଣି ତାର ଭାଇ ? ବଶୁନ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁରୁ ଭାଇ ପଦଟା ଶୁଣିଲା କ୍ଷଣି ପିତେଇ ଚମକି ପଡ଼ିଥିଲା । ଭାଇ ? କିଏ ? କାହାର—ପିତେଇର ? ପିତେଇ କାନ୍ଦିଲା ନାଇଁ, ମନେ ମନେ ହସିଲା—ପିତେଇର ଭାଇ । ଲଙ୍କାରେ ହରି ଶବ୍ଦ ।

ପିତେଇକୁ ନୂଆ ନୂଆ ଲଗିଲା ଘଣ୍ଟାଏ । ସେଇ କଥାଟା ପିଲାଦିନୁ ତ ଜାଣିନାଇଁ, କେବେଁ ତ ଭାବ ନଥିଲା ସେ ବୟସରେ ।

— ତିନି —

ଧୂସର ଗୋଧୂଳି । ପିତେଇ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ବସିଛି । ଯୁଦ୍ଧ ବଜାର ବୋଲି ମୂଲପାଡି ବି ଲାଗିବାକୁ ମିଳୁନାହିଁ । କାହାର ଏମିତି ଉଜାଣି ବହୁଚି ଯେ ଧନ ଦେଇ ମୂଲ ଲଗେଇବ । ଧାନ ତ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ହେଲା, ସେଥିରେ ପୁଣି ଧାନକଳ ପାଖେ ପାଖେ । ଗୁଟାଏ ପଇସା ପକେଇଲେ ଘର ଗଉଣି କୁଟି ହୋଇଗଲା ନଡ଼ମାନେ । କୁଟୁଣୀଙ୍କି ଖୁସାମତ କରୁଚି କିଏ, ସେର ସେର କରି ଚାଉଳ ଦଉଚି କିଏ ?

ଗାଁ ଭିତରେ ସାହୁ ମହାଜନ ଘର । ଭାରି ଡାକ୍, ଭାରି କରାମତି । ଅମାରରେ ଭରଣ ଭରଣ ପୁରୁଣା ଧାନ । ହେଲେ "ବେଲ ପାଚିଲେ କାଉର କି ଯାଏ ।" ସାହୁ ମହାଜନ ଘର ଧାନ ତା ଅମାର ଭିତରେ, ପିତେଇ ଟୋକେଇ ଭିତରେ ନାହିଁ । ମାସକେ ଥରେ ଦି ଥର କୁଟାକୁଟି କରାଏ । ଉପାସ ଭୋକରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଗୋଡ଼ରେ ବଳ କାହିଁ ଯେ କୁଟିବ ପିତେଇ । ବେଳେ ବେଳେ ସାହୁ ଦୁଆରେ କାନ ପାତେ । ତୋରାଣି ମୁନ୍ଦାଏ, ଅଇଣ୍ଠା ଭାତ ଦିଟା ଦୟାହେଲେ ମିଳେ । ସାହୁଆଣୀ ଭାରି ଦୟାବନ୍ତ । ପାଞ୍ଚ

ପାଞ୍ଚଟା ଝିଅ ତାଙ୍କର । ଯେଝାକୁ ଯେଝା ବଳି ସୁନ୍ଦର । ହସି ଖୁସିରେ ଦିନ ଯାଏ । ପିଠେଇ ଦିନେ ଦି ଦିନେ ସେଇଠିକି ଗଲେ । ଦି ପାଇଟି ଉପରେ ପଡ଼ି କରିଦିଏ । ଝିଅମାନଙ୍କୁ ଭେଟିଏ ଭେଟିଏ ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ି କରେ । ସାହୁଆଣୀକି ବି ଘସା ମଜା କରେ, ଗୁହାଳଟା ପୋଛି ପକାଏ, ହାତରେ କାନରେ ଦିଟା ଧରି ଫେରେ । ଯାହା ଥାଳିରେ ଭାତ ବଳିଲା ଛୁଆଙ୍କୁ ପେଟେ ପେଟେ ଖୁଆଇ ଦିଏ । ନିଜେ ବି ଖାଇ ପିଇ-ଆସେ ।

ଦିହ ଉପରେ ଆବୁଟାଏ କରିବାକୁ କାହାର କଣ ଇଚ୍ଛାହୁଏ ? "ଯେତେ ବାଉଁଶ ସେତେ ପୋଲ ।" ସାହୁଘର ଆଧିକି ଅନେଇ ତା ଖର୍ଚ୍ଚ । ଘୁରି ଗୃରି ପ୍ରାଣୀ ସେ ବା ପୋଷିବ କାହିଁକି ? ସାହୁଆଣୀ ବି ମୁଁହେ ମୁଁହେ ମନା କଲାଣି । ତଥାପି ଥୋବରା ମୁଁହ ନେଇ ପିଠେଇ ଲାଜ ସରମ ପୋଡ଼ି ଗଲାଣି ତାର । କିଏ କିଛି କହିଲେ ବଲ ବଲ କରି ଖାଲି ଅନେଇବ । ଠିକ କଥାରେ ଆଜି କାଲି କାନ୍ଦ ପାରୁନି । କାଠହୋଇ ଶୁଣେ ଖାଲି । ଦରକାର ହେଲେ କଥାଗୁଡ଼ା ବାଁରେଇ ଦିଏ । ଶୁଖିଲା ହସି ହସି ଛଳ ନକଲି ପରି ହୁଏ ।

ଦିନକ ତଳର କଥା । ହେମନ୍ତର ଦିନ । ବେଳ ନଇଁଲେ ଦେହ ଥରି ଥରି ଆସେ । ରାତି ଘଡ଼ିକୁ ପାଦ କାଢ଼ି ହୁଏନି । ସାହୁଘର ଧାନ କୁଟୁକୁଟୁ ଫୁଲସଞ୍ଜ ହେଲା । ଗୃଉଳ ଗଣ୍ଡାକ କଣ୍ଡା ହେବାକୁ ଆହୁରି ବାକି । ପିଠେଇର ଦରମୁକୁଳା ଦେହ ଉପରେ ଶୀତୁଳୀ ପବନର କୁତୁ କୁତୁ । କୌଣସି ମତେ ଢାଙ୍କି ହେଉନି ଦେହକୁ । ଗୋଡ଼ ଆହୁରି ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ପଡ଼ୁଛି । ସାହୁଆଣୀ ବସିବସି କହୁଚନ୍ତି, "ରାତି କରିବ କେଲେ ! ଦିଅ, ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ମାଡ଼ି ଦିଅ ।" ରାତି ପାହିଲେ ସାହୁଘରେ ପୁଷ ଅଭିଷେକ ।

ବନମାଳୀ ନାହାକଟା କୋଉଠି ଥିଲା କେଜାଣି, ଆଗରେ ପଛରେ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ପୁଡ଼ା ଝୁଲେଇ ଦୁଆରପଡ଼ପାଇଁ ଧାଇଁଛି । ବେଳ ବୁଡ଼ି ଆଉଛି ବୋଲି ବସିବାକୁ ଚହାନ୍ତିନାହିଁ । ସାହୁଆଣୀ କହିଲେ, "ଦେଖିଲ ଦେଖିଲ ନାହାକେ ମୋ ହାତୁଟା, ଏଇମିତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗେଇ ଚାଲିଯିବ ତ ?" ନାହାକେ ଯାହା ଠିଆ ଠିଆ "ମଙ୍ଗଳଂ ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ" କହି ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ ବୋଲୁଥିଲେ ପୁଡ଼ାପୁଟୁଳି ଆଗେରେ ଥୋଇ ଚଷମା ଡୋରଟାକୁ କାନରେ ଗୁଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାହୁଆଣୀଟି ଖୁବ ଦୟାଳୁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତୀ । ଥିଲେ ନଥିଲେ କାନରେ ସେରେ ପାଏ ଦଅନ୍ତି । ଆଜି ବି କିଛି ସେମିତି ମିଳିବ । ନାହାକେ ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ଭଲ କହନ୍ତି । ଖଡ଼ିଗାରକେ ସାଫ ସାଫ ସବୁ କହିଯିବେ । ସାହୁଘରର ସମସ୍ତଙ୍କ ଜାତକ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ । ଜିଙ୍କିଘର ପିଣ୍ଡାରେ ନାହାକେ ଖଡ଼ିଗାର କାଟିଲେ । ସାହୁଆଣୀଙ୍କ ହାତ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ । ଗୃହପୁଅ, ଗୃହବୋହୂ, ପାଞ୍ଚଝିଅ । ତଥାପି ସାହୁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବାଳ ଧଳା ହୋଇ ନାଇଁ । ସାହୁଆଣୀ ତ ଜନମ କର କଙ୍କଡ଼ାଖୋଳ । ଅତିସୁଲକ୍ଷଣୀ ସେ । ପଇସା, କଉଡ଼ି ବୁଣି ଅତିଅ ବାଜା ବଜେଇ ଆଗେ ଆଗେ ଯିବ, ଗଣନା ଡାକିଲା । ନାହାକେ ଗାଇ ପକେଇଲେ ଯାହାଥିଲା ଯାହା ନଥିଲା । ସବୁ ତ ଭଲ ଡାକୁଚି ପାଠରେ । ସାନ ଝିଅଟା ସାହୁର ଖୁବ ଟିକିଏ ଚଗଲି । ଘରଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ କଣ ହେଲା ଆଉ ଝିଅମାନଙ୍କପରି ସୁଶୀଳା ନୁହେଁ । ମୁହେଁ ମୁହେଁ କଥା ପିଟି ଦେବ । ଶଏ ଲୋକ ଥିଲେ ବି ହସମାଡ଼ିଲେ ସେ ରୋକି ଦବ ନାଇଁ । ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଧରି ସେତିକବେଳେ କୋଉଠୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ନାହାକଙ୍କର ଶୀର୍ଣ୍ଣହାତ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କଅଁଳହାତ ସ୍ପର୍ଶ କରିଗଲା । ଯାହା ଦିଶିଲା ପଣ୍ଡିତେ ତାହାହିଁ

କହିଲେ । ଗୁଣ୍ଡୁଳ କଣ୍ଠା ସରଯାଇଥିଲା । ପିତେଇ ବି ଦେଖୁଥିଲା ଆସି ନାହାକଙ୍କ ହାତଦେଖା । କଣ ଭାବି ସେ ବି ଟିକିଏ ହାତ ବଢ଼େଇଲା । ଛଅବର୍ଷ ତଳର ଲବଣୀ କୋମଳହାତ ଆଜି ଠାଣୁଆ ବାଲଗରଡ଼ା । ନାହାକେ ହାତ ଦେଖୁଥିଲେ । ନମିତ ଆଖିପତା ଦୁଇଟା ବିସ୍ମୟରେ ଉପରକୁ ଉଠୁଥିଲା । କହିଲେ, "ସ୍ୱାପରେ ତୋର ଆହୁରି କଷ୍ଟ ଅଛି ପିତେଇ । କିନ୍ତୁ ସେ କଷ୍ଟପରେ ତୁ ରାଜରାଣୀ ହେବୁ ।" ରାଜରାଣୀ ? ପିତେଇ ଚମକି ଉଠିଥିଲା ସେଇ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି । ନରମାଖି ଜୀବନରେ ତାର କଣ ଆଉ ଅଛି । ବାପା ମା ଦିନେ ଏଇକଥା କହିଥିଲେ । ଗୁଣ୍ଡି, ନାହାକେ ମିଛ କହିଲେ ତେବେ । ଯାହାହେଉ ପାଇଛାର ଖବର ଟିକେ ପଚାରିବ । ଏତେବେଳକ ଅଛନ୍ତି, ନାହାକଙ୍କ କଥାଶୁଣି ପିତେଇ ଶଙ୍କି ଯାଇଚି । ପିତେଇ ପୁଣି ରାଜରାଣୀ ହେବ । କେଡ଼େ ନାପସନ୍ଦଆ କଥାଟା । ଅବସର ନ ଦେଇ ପିତେଇ ପଚାରିଲା— "ନାଇଁ ନାହାକେ, ଟିକିଏ ଖଡ଼ି ପକେଇଲ ସେ ଜୀବଦଶାରେ ଅଛନ୍ତି କି. ନାଇଁ ।" ଟିକିଏ ଜୋର ଦେଇ ନାହାକେ କହିଲେ, "ପାଇଛା କସ୍ମିନକାଳେ ମରିନାହିଁ । ସେ ଅଛି । ଯୋଉଦିନ ହେଲେ ସେ ଆସିବ ।" ବୈଶାଖର ବିଶୁଷ୍କ ବସୁନ୍ଧରା ଉପରେ ଯେମିତି ଦି'ଟୋପା ସୁଶୀତଳ ବର୍ଷା । ଏଇ ପଦେକଥା ପିତେଇ କେବେ କାହା ମୁହଁରୁ ଶୁଣିନ । ଯେତେ ଯେ କହିଚନ୍ତି ପାଇଛାର ଫେରିବାର ପଥ ଚାହିଁବାକୁ ପିତେଇ ଧୈର୍ଯ୍ୟହରା ହୋଇ ପଡ଼େ ଶୁଣି ଶୁଣି । ଦୀର୍ଘ ଛ'ବର୍ଷ ପରେ ଯାହା ସେ ଶୁଣିଚି, କାନକୁ ବି ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ତଥାପି 'ଲୁ' ଭିତରେ ମଳୟର ନଳିତ ସୁରଭି, ହଉନା ସେ କ୍ଷଣିକ । ଶୁଖିଲା ଓଠ ଉପରକୁ ନିର୍ଜୀବ ହସ ଟିକିଏ ଉଙ୍କିମାରି ଆସୁଥିଲା । ଆଖିରେ ଥିଲା ଆନନ୍ଦର ଅଶ୍ରୁ । କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ବିଶୁଷ୍କ ପ୍ରାଣ ତାର ପୁଲକି ଉଠୁଥିଲା । ପିତେଇ

ମୁଣ୍ଡଟେକ ଗୁହ୍ନିଲ । ସମସ୍ତେ ମୁହଁରେ ଲୁଗାଦେଇ ହସୁଚନ୍ତି । ଆଖି ତାର ଉପରେ । ପୁଣି ମଉଳଗଲା ଯଥାଜାତ ହସ । ମ୍ରିୟମାଣ ଆତ୍ମା ତାର ଚତ୍କାର କରିଉଠିଲା । କ୍ଷଣକର ପୁଲକ ମୁହେଁ, ନିପୀଡ଼ିତ ଆତ୍ମାଚକ୍ଷୁ ଉଠି ଆସିଲା ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ କୋହ । ଆନନ୍ଦର ଅଶ୍ରୁ ପୁଣି ମାଗିଲା ଅଶ୍ରୁଳ ନିବେଦନ । ବିଦଗ୍ଧ ହୃଦୟରେ ଗ୍ରୁଇଗଲା ଶେଷହୀନ ଅଶାନ୍ତ ହା-ହାକାର । ସମସ୍ତଙ୍କ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ଯେମିତି ତାକୁ ଶୁଭୁଥିଲା । "ବେସରମୀ ପାଇଛା ଆଜଯାଏ ବଞ୍ଚିଛି ଯେ ତାକୁ ଅନେଇ ବଇଚୁ ରାଜରାଣୀ ହେବୁ ବୋଲି । ଏତ୍ତିକ ଜଳଜଳା କଥା ।" ହଁ ସମସ୍ତେ ଏଇଆ କହୁଥାନ୍ତି । ପିତେଇ ଶୁଣିଛି, ଶୁଣିନି, ଏଇ ହସ ଯେମିତି ତା କଲିଜାରୁ ଅଧେ କାଟି ନେଉଚି । ଦେହସାରା ଯେମିତି ଠକ ଠକ ଫୁଟି ଉଠୁଛି । ପିତେଇ ପାରିଲାନି । ଦୁଇ ଆଖିରୁ ବରକୋଳିଆ ଟୋପାପରି ଠକ୍ ଠକ୍ ହୋଇ ଲୁହ ବହିଯାଉଥିଲା । କାଣ୍ଡିଆ କୁଣ୍ଡାରେ ଧୂସରିତ ଚଟାଣ ଉପରେ ଟୋପା ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ଯାଉଥିଲା ଗୋଲ ଗୋଲ ହୋଇ । ପିତେଇ ପଳେଇଯାଇ ସେତେବେଳେ ତିକ୍କି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ହସ ତାକୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଉଥିଲା । ସାହୁଆଣୀ ଆସିଲେ, ବୋଧସୋଧ କରି କହିଲେ, "କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ଲୋ ପିତେଇ ।"

ନୂଆଁଣିଆ ମାଟି ଦେଖିଲେ ବୋହିଲା ପାଣି ସେଇଠି ଗଡ଼େ । ନିଜର ନିପୀଡ଼ନ ପାଇଁ ପିତେଇ କେବେ ପ୍ରତିବାଦ କରିନାହିଁ । କାହାରି ପାଖରେ ଅଭିଯୋଗ ବି ବାଢ଼ି ନାହିଁ । ପଥର ମୁଣ୍ଡାଟେ ହୋଇଚି ସେ । ତା ପାଇଁ ଭଗବାନ କାହା ଭୁଣ୍ଡରେ 'ଆହା' ପଦଟିଏ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଦେଇଛନ୍ତି "ଗ୍ରୁପରି, ସିଡ଼ିଫୁଲି,

ବେଲଜ୍ଜକା, ନିଲଜା, ଅଭିଆଣୀ, ଅଲକ୍ଷଣୀ" ଏମିତି କେତେ ପଦ । କିନ୍ତୁ ସାହୁଆଣୀ ହୃଦୟରେ ତା ପାଇଁକି ଅମୃତ ଦେଇଛନ୍ତି । ହଉନା ସେ ସୋରିଷ ଭଳି । ସାହୁଆଣୀ ପିତେଇକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି । ଘର କାମଦାମରେ ଲଗେଇବାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗୁରିପେଟର ଆଶଙ୍କା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଆତଙ୍କିତ କରେ । ଆଜି ତାଙ୍କର ଆହା ପଦରେ ପିତେଇ ତାର ବିଦ୍ରୋହୀ ଦୁର୍ବଳ ଅଭିଯୋଗ ବାଡ଼ି ବସିଲା, "ଦେଖିଲ ମା, ମୁଁ କାହାର କଣ ଅପକାର କରୁଚି । ତମ ଦୁଆରେ ମୂଲ ଲାଗିଲେ ତେମେ ପିଷ୍ଟା ଖାଇବାକୁ ଦଉଚ । ଯାହା ଦୁଆରେ ଲାଗୁଚି ସେ ଦଉଚି । ମୁଁ କଣ ଭିକ ମାଗୁଚି ତାଙ୍କ ମାନଙ୍କୁ । ମୁଁ କାଇଁକି ଟାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଅଡୁଆ ହୋଇଚି କହିଲ ? ମୋ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ମୁଁ ଏବେ ଆଉ ସଂସାର ନକଲି, କି ଅନେଇ ବସିଲି, ତାଙ୍କର କଣ ଗଲା ? ମତେ ଠାହି ଠାପରା କରିବେ, ଛି ଛି କରିବେ ।" ପିତେଇର ବିଚଳିତ ଅଶ୍ରୁ ଭୁଇଁରେ ମିଶିଥିଲା—

—ଚୁର—

ସାତ ସପନର ସ୍ମୃତି ଧରି କଳାଘୁମର ରାତି ହଜେ, ଦିନ ଉଏଁ, ଦିନ ନଏଁ—ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ଏମିତି କୋଉକାଳୁ ତ ଆସୁଚି— ଆରମ୍ଭ କୋଉଠି ପୁଣି ଶେଷ କୋଉଠି—କହିବ କିଏ ? ମଣିଷ— ଇସ, ଦି ଦିନିଆ ଜୀବ । କେତେ ମଣିଷ ତ ଏମିତି ଦି ଦିନପାଇଁ ମହାସ୍ରୋତର ବୁଦବୁଦାର ମୁଣ୍ଡି ଟେକୁଛନ୍ତି । କେତେଦିନ ପାଇଁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇ ପୁଣି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହେଉଚନ୍ତି—ହିସାବ କିଏ ବା

ରଖିଚ ? ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଯାଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଯିବାକୁ ବସିଲାଣି । ପୃଥିବୀ ବ୍ୟାପୀ ତୁମୁଳ ସଂଗ୍ରାମ—ଏଇ ମଣିଷ ରକ୍ତଭିଜା ବସୁନ୍ଧରା କୋଉଠି, କୋଉ ରାଇଜରେ ଠେଙ୍ଗ ଠେଙ୍ଗ ହଉଚି, ପିତେଇ କଣ ଜାଣେ ? ପାଇଛା ଉପରେ ତୀବ୍ର ଅଭିମାନ ତାର ଜମାଟ ହୋଇ ରହିଚି । କେଡ଼େ ପାଷାଣ ସତେ, ଏଇଠି ଥିଲା ବେଳେ ଟିକିଏ ଅନ୍ତର ହେଉ ନଥିଲେ । ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ବାଧୁଥିଲା ଆଜ ସାତ ପର ପରି, ଟିକିଏ ହେଲେ ମନେ ପକଉ ନାହାନ୍ତି । ଠଙ୍କା ପଇସା କଥା ତେଣିକି ଥାଉ, ଭାଷା ଖଣ୍ଡେ ବି ନାହିଁ ।" ଆଜକି ଜନ୍ମଦିନ ଉପାସରେ ପିତେଇର ଦେହଟା ଝିମ୍ ଝିମ୍ କରୁଥିଲା, ପାହାନ୍ତି ପବନ ବାଜି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ଟିକିଏ । ଦୁର୍ବଳ ଅଳସ ଅବସ୍ଥାରେ ପିତେଇର ମନେ ପଡୁଥିଲା ଅତୀତର ହଜାସ୍ମୃତି । ଏଇ ସକାଳ-ଗୁଡ଼ା କେତେ ସ୍ମୃତି ବିଜଡ଼ିତ । ପାହାନ୍ତିଆ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରା ଦେଖି ସେ ପାଇଛାର ବନ୍ଧନ ଖୋଲି ବାହାରକୁ ଆସିବାକୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼େ । ଯେତେ ସାବଧାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାଇଛାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗେ । ଆଉ କି ପିତେଇ ସହଜେ ଆସୁଚି ? ଯେତେ ରାଣ ନିୟମ ପକେଇଲେ ବି ପାଇଛା ଶୁଣେନି । "ଏହେମ ରାତି ପାହିନି, ପାହାନ୍ତିଆ ମଉଳା ଜହ୍ନର ଫିକା ଆଲୁଅ ହେତୁ ସେମିତି ଦିଶୁଚି"—କାଉ ରଡ଼େ । ନଆଁ ଲଗା କାଉଗୁଡ଼ା ବି ବେଳଜାଣି ପାରନ୍ତି ନ । ପିତେଇ ପୁଣି ମୁକୁଳିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । "ଛି, ଛି ବୋଉ ଉଠିଲେ କଣ କହିବେ, ଭୂଆସୁଣୀଟା ଏତେବେଳ ଯାଏ ମରଦ କତିରେ ଅଛି ।" ପାଇଛା ଥଟାକରେ "ରାତସାରା ରହିଲୁ ଡର ମାଡ଼ିଲାନି, ଏଇନା ଏତେ ଡରମାଡ଼ୁଚି କାହିଁକି ?" ପଛର ଦିନଗୁଡ଼ାକୁ ମନେ ମନେ ତଉଲେ ପିତେଇ । ନବଭରଣ ବିଶୁଷ୍କ ତନୁରେ ଆସେନି ଶିହରଣ । ଖାଲି ଦଟୋପା ତାତିଲା ଲୁହ, ଛପିଲା

ଆଶାର ତୀବ୍ର ଦହନ ମାତ୍ର—ଶୀତୁଳ ପବନରେ ନଦ ହୋଇଚ କ ପିତେଇଙ୍କ । ପିଲ୍ମାନେ ଉଠି ଯାଇଚନ୍ତ ।

ମୁଣ୍ଡଖାଳ ଭୁଣ୍ଡରେ ମାର, ନଜେ ହେକ ଉପାସରେ ସଡି ପିଲ୍କଙ୍କ ଭୁଣ୍ଡରେ ଆହାର ଦେଇଚ ପିତେଇ । ତଥାପି ପାରଲ୍ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧ ବଜାରରେ ସମସ୍ତେ ତହୁଁ ବଲ ହୁସିଆର । ପିଲ୍ମାନେ ବ ଦି'ଦନ ହେଲ୍ ଉପାସ । ବନଟା ଏଣିକ ଗାଁ ଗୋଠିଆ ଗାଈ ରଖିଲ୍ଣି । ତା ପେଟ ପାଟଣା ସେ ବୁଝୁଚ । ସାତ ବରଷର ପୁଅ । ଭାତଖାଇ ହାତଧୋଇ ଆସି ନଥାନ୍ତା । ଯାହା ହଉ ଗାଁବାଲ୍ଙ୍କ ଦୟାରୁ ତା ଦୁଃଖ ପିତେଇକୁ ବାଧୁ ନାଇଁ । ଯାହାର ଯୋଉଦନ ପାଳ ସେଦନ ତା ଘରେ ଦି'ଟା ଖାଏ । ଘରକୁ ଆଣେ । ଧମୀ ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କ ବକଲ ସହେ ନାଇଁ । ଧମୀଟା ହେଲେ ଗାଈ ଜଗନ୍ତା । ଆଠ ବରଷର ଝିଅ । କେହ୍ବ ତ ମଙ୍ଗିଲେ ନାଇଁ ସେଥିପାଇଁ । ପିତେଇ କଣ ମୁହଁ ଫିଟେଇ କହ୍ବନାଇଁ ?

ଏଣିକି ଏଣିକି ପିତେଇକି ଅସମ୍ଭାଳ ହେଲ୍ଣି । ଗତସନୁ ପଲ୍ଖଣ୍ଡିକ ବ ଛପର ହୋଇ ପାରଲ୍ ନାଇଁ । ଦମକାଏ ପବନରେ ଭୁଷୁଡ଼ିଗଲ୍ । ସାତୁଘର ଗୁହାଳ ପିଣ୍ଡାରୁ ଅଗଏ ଡାଳ ପତର ତାଟିରେ ଘେର ହୋଇ ତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ବଖା ହୋଇଚ । ସେଇଥି ଭିତରେ ବୋଷେଇ, ଶୁଆ ବସା । ଗୋରୁଙ୍କ ଦୟାରୁ ଦନେ ଦନେ ମା' ଝିଅଙ୍କର ପେଟଜାଳ ମରୁଚ । ଖର ବେଳଆ ଯେ ଯୁଆଡେ ଶୋଇଲେ ପିତେଇ ଧମୀକୁ ପାଚଆଟା ଦେଇ ପଠେଇଦଏ । ପଶ୍ଚିମ ପଟ ପିଣ୍ଡାରେ ଗୋରୁକୁଣ୍ଡ, ଅଇଣ୍ଠା କଣ୍ଟା ଭାତ ମିଶା—ଗୋରୁ କୁଣ୍ଡରେ ପଡେ । ଧମୀ ପାଚୁଆରେ ଗୁଣି ଗୁଣି ଆଣେ । ପୋଖରୀ ପାଣିରେ ଧୋଇ ଧାଇ ଭାତରୁ ଅଲଗା କାଢେ । ମୁଠାଏ ହଉ ଦି'ମୁଠା ହଉ ସେତିକି ମହାପ୍ରସାଦ । ସାତୁ-ଘରେ ବ ଆଜକାଲ ଏତେ ଅପବ୍ୟୟ ହୁଏ ନାଇଁ । ଗୁହାଳ ଘରଟା

ସାହୁ ବାସ ଘରୁ କେତେ ବାଟ ଦୂରରେ । ପେଟ ପୋଡ଼ିଗଲେ ଦୁନଆ ଅନ୍ଧାର । ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ବାଟ ଦିଶେନାହିଁ । ଆଠ ବରଷର ଝିଅ ଧମା । ଅଭାବରୁ ସିନା ଆଜି ଦେହରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ, ତେଲ ଟିକଏ ସାତ ସପନ, ନହେଲେ ପାଇଛା ଥିଲେ ତ ଧମାପାଇଁ କୋଉଠି ବରଘର ଖୋଜି ବସନ୍ତାଣି । ଚଷାକୁଳଟି ତାଙ୍କର । କନ୍ୟା ରତ୍ନ । ପୁଣି ବଳରାମ ପଲ୍ଲୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରପର ପାଣୀ ଅଭାବ ହେତୁ ଦରଦାମ୍ ବି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଧମାପରି ଝିଅ ଦିହରେ ବଳିଆ କଣ୍ଢିଗ ଆଜି ହାତ ଦେଲାଣି । ସାହୁଘର ହଳକିଆ ବୃକର ବଳିଆ । ଗୋରୁ ଗାଈ ଖବର ବି ବୁଝେ । ଧମା ଯେ ଗୋରୁକୁଣ୍ଡରୁ ଭାତତୋରାଣୀ ନେଇଯାଇ ନଉଚ ଏକଥା ସେ କୋଉଦିନୁ ଦେଖିଲାଣି । ବିକଳ ଲାଗେ— ପେଟପାଇଁ ତ କରୁଚ –କରୁଥାଉ । ସାଉକାର ଘର କୋଉ ନାହିଁ ।

ବଳିଆର ଗୁହାଳ ପାଖରେ ଛୋଟଘରଟିଏ । ଅଲଗା ଗେରେଇ ତାର । ହଳରୁ ଫେରି ପଖାଳ ଦିଟା ଖାଇ ନିଏ । ଦିନରେ ରାନ୍ଧି ଛୁଟି କିଏ ? ସାହୁଘରୁ ବି ତରକାରି,ଭଜା, ବେଳେବେଳେ ଭାତ ମିଳେ । ରାତି ଓଳି ବଳିଆ ଦିଟା ଫୁଟେଇ ଦେଇଥାଏ । ଖାଇ ପିଇ ଯାହା ରହେ ସକାଳ ମାନିଆ । ଟେଜ ପାଣି ମିଶେଇ ପଖାଳ ହିଏ । ଦୁଇଟି ବୋଲି ହାଣ୍ଡି, ଗୋଟିକ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼େଇ ଦେଇ କାମ ଧନ୍ଦାରେ ଯାଏ । ଆଜି ବଳିଆ ଟିକଏ ଟାଣ ଖରାପାଏ ରହି ଯାଇଥିଲା । ଘରକୁ ଫେରି ହଳଫିଟେଇ ଦେଲା ବେଳକୁ ତାର ଫାଳାସି ଉଡ଼ି ଗଲାଣି । ତୋରାଣୀ ଟୋପାଏ ପିଇବ ବୋଲି ଘର ଭିତରେ ପଶିଗଲା ବେଳକୁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଧମା ହାଣ୍ଡି ଉପରେ ହାଣ୍ଡି ଥୋଉଚ । ଭଙ୍ଗା ହାଣ୍ଡିଟାରେ ତାର ପଖାଳ-

ଯାକ ଅଜାଡ଼ି ଧରିଚ । ବଳିଆ ଦେହରେ ନିଆଁ ଚଢ଼ିଗଲା । ଛତରଖାଇ ବାରବୁଲା ଟୋକଟା । ଆଗ ଆଗ ଜାତି ଗୋଟିଏ ଥିଲା ଏଣିକି ଏଣିକି ହାଡ଼ି, ପାଣଠୁ ବି ମାଗି ଖାଇଲାଣି । ତା ହାଣ୍ଡି ଛୁଇଁ କୋଉ ସାହାସରେ ତାର ସବୁ ଭାତ ଚୋରେଇ ନଉଚି । ବଳିଆ ହାତରେ ହଳୁଆ ପାଞ୍ଚଣ । ପାଞ୍ଚଣ ମାଡ଼ ନପାଇଲେ ଟୋକାକିଆସରେ ଗୋରୁ କି ଚାଲନ୍ତି ? ଆଗପଛ ବିଚାର ପାରିଲା ନାହିଁ ବଳିଆ । ଦାନାଚୋର, ପୁଣି ତାଶ ଦାନା । ସେଇ ହଳୁଆ ପାଞ୍ଚଣରେ ବଳିଆ ଦପାହାର ବସେଇ ଦେଲା । ଧମାର ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାହାରିଲା ନାହିଁ କି ପାଟିରୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଭାତ ହାଣ୍ଡିଟା ଛାଡ଼ିଦେଇ ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରୁ ବାହାରି ଆସୁଥିଲା । ବଳିଆ କହିଲା "ଆଲୋ ହେ ଛତରଖାଇ ଟୋକି, ଏଭାତ ଆଉ ଛାଡ଼ିଗଲୁ କାହାପାଇଁ, ଯା ନେଇଯା । ଆଉ ଦିନେ ଯଦି ଏମିତି କରୁ ପିଠିରୁ ଚାଲ ଉତାରି ଦେବି । ଆଜ ସାହୁଙ୍କୁ କହି ତମକୁ ତଡ଼ୁଚି ଏଠୁ । ଗୋରୁ କୁଣ୍ଡରୁ ଚୁଣ ଛୁଣି ଖାଉଚ । ତଥାପି ଅଣ୍ଟିଲା ନାହିଁ ହଲେଇ ଆଖି ବୁଜି ବୁଧ ପିଏ, ସେଇ ପେଟ ପାଇଁତ ? ଭାବେ ତାକୁ କେହିତ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଧମା ଭାବେ ତାଙ୍କର ଗୋରୁକୁଣ୍ଡରୁ ଚୋର କେହି ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି । ବଳିଆ ମୁହଁରୁ ଗୋରୁ କୁଣ୍ଡରୁ ଚୋରି କଥା ଶୁଣି ସେ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବଳିଆର ଆଦେଶରେ ଭାତ ହାଣ୍ଡି ଧରି ଧମା ବାହାରି ଗଲା ।

ଧମା ଭାତ ଆଣିଚି । କୋଉଠୁ ଆଣିଚି, କିଏ ଦେଇଚି, ହାଡ଼ି କି ପାଣ ପିଚେଇ କିଛି ଭାବିଲା ନାହିଁ । ଧମା ଆଣିଚି ତା ପାଇଁ ଆହାର । ଏତେଦିନର ଉପାସିଆ ପେଟ କଇଁ କଇଁ ହଉଚି । ବାସନ କୁସନ ତ ସପନ । ସେଇ ହାଣ୍ଡି, ହାଣ୍ଡିତ ନୁହେଁ କୋଡ଼ୁଆ । ମଝିରେ ରଖି ମା' ଝିଅ ତିନହେଁ ମହାପ୍ରସାଦ ସେବା କଲେ । ଧମା ପିଠିରେ

ନାଲି ନାଲି ଦାଗ । ଗୋରା ପିଠିଟା କଳା ପଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ ବି ସ୍ପଷ୍ଟ ବାରି ହେଉଛି । ଧର୍ମା କିନ୍ତୁ ମା' ଆଗରେ ମାଡ କଥା କହିଲା ନାହିଁ । ଭିତରର କାହାଣୀ ବି ବ୍ୟକ୍ତ କଲାନାହିଁ । ଆହାର ମିଳିଛି ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ମହା ଆନନ୍ଦ ଆଜି, ସବୁ ସେ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ।

ସାହୁ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା ପିତେଇ । ଲାଜ ସରମ ଛାଡ଼ିଛି । ଛିଣ୍ଡିରୁ ଲୁଗା ଖସିଛି । ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧି ଯାହା ନପିନ୍ଧିବା ସେଇଆ । ଖାଲି ନା କୁ ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ । ଅଣ୍ଟାରେ କନା ଖଣ୍ଡେ, ବେକରେ ଖଣ୍ଡେ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି । ପିଠିପଟ ମେଲା । ଆଗର କନଟା ପବନରେ ଉଡ଼ି ଆସୁଛି ବାର ବାର । ମୁଣ୍ଡରୁ ଲୁଗା କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ଏଇପରି ପାଇଛାର ସ୍ତ୍ରୀ, ତିନି ତିନିଟା ପିଲାର ମା' ହୋଇ ବି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତେ ଓଢ଼ଣା ଥିଲା । ମାନନ୍ତ ମଣିଷଙ୍କୁ ଲୁଣ୍ଡି ନେଉଟାଇ ନଥିଲା । କେଇଟା ବରଷର ବ୍ୟବଧାନ । ଚକ ଏମିତି ଘୂରେ ।

ସାହୁଘର ବାହାପଟ ଦୁଆରେ ପଶିଛି କି ନାହିଁ, ଉପର ଖଞ୍ଜାରୁ ସାହୁଆଣୀ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ, "ସାଇ ଭିତରକୁ ଆ ନାହିଁ, କଣ ଛୁଇଁ ପକେଇବୁ ।" ଏତେ ଦିନେ ପିତେଇ ବୁଝିଲା ସେ ଅଛୁଆଁ ହେଲାଣି । ସେଇଥି ପାଇଁ ତାକୁ ସାଇଘର ମନା । ପାଇଟିକି କେହି ଆଉ ଡାକୁ ନାହାନ୍ତି । ସାହୁ ଘରକୁ କେତେ ଆଶାରେ ଆହତ ଶଙ୍କୋଚ ନେଇ ଅସିଥିଲା । ଦୁଃଖ କହି ଫଟା ଲୁଗାଖଣ୍ଡେ ମାଗିନେଲେ ପଦାକୁ ବାହାରିବ । ସାହୁଆଣୀ ପୁଣି ତାକୁ ଦୁର ଦୁର କଲେଣି । ସେ ଅଛୁଆଁ ହେଲା କାହିଁକି ? ମାଗି ଖାଇଲା ବୋଲି । ନାଗି ଖାଇବାକୁ ତ ମିଳିଲା ନାହିଁ ମାଗି ଖାଇଲା ବୋଲି କଣ ତାର ଦୋଷ, ପିତେଇ ଏକ ମୁହାଁ ହୋଇ ପଳେଇ ଆସିଲା । ଚଷାକୁଳର

ଝିଅ, ତେଲୁଣୀଟା ଠଇଁ କେଉଁ ଗୁଣରେ ଊଣା ଥିଲା କି । ଖାଲି ଅଜ୍ଞବରୁ—ତା ବୋଲି କଣ ସେ ଅଛୁଆଁ ହୋଇ ରହିବ ? ପିତେଇ ଆଖିରେ ଲୁହ ନାହିଁ ଆଜ । ହୃଦରେ ଲହୁ ଅଛି ଯେ ଚର ଚର ଲାଗିଯିବ ।

ସେ ଗାଁରେ ଆଉ ପିତେଇ ରହି ପାରିବନି । ମିଛରେ ହେଲେ ପିଲାଏଟାଙ୍କୁ ତାର ଯେ ସେ ହ'ପାହାର ପକଉଚନ୍ତି । ବଳିଆ କଣ୍ଡିରା ଗାଁ ସାରା ଗପୁ କରିଚ "ପିତେଇ ବାଉଗା, କଣ୍ଡିରା ଘରେ ଖାଇଲାଣି । ଛେଲୁଆ ଧରି ମାଗି ବୁଲୁଚି" । ଏମିତି ଅନେକ.କଥା ତା ନାଁରେ ସମସ୍ତେ କହିବେ କାଇଁକି ? ରାଧିଆ ମା' ସେଦିନ ସେଇ-କଥା କହି ଥୁ ଥୁ କରି ଛେପ ପକେଇଲା । ଯୁଆଡ଼େ ଗଲା ଛୁଇଁବୁ ଛୁଇଁବୁ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଡାକୁ ପାରୁଛନ୍ତି । ଚିରାଫଟା ଲୁଗାଖଣ୍ଡେ ବି କାହାର ଦୟା ହେଉନି । ହସି ଦେଖୁଚନ୍ତି ସମସ୍ତେ । ଆଉ ରହିବ କାଇଁକି । କଣ ଖାଇ ପଡ଼ିଥିବ, କେତେକାଳ । ଭବିଷ୍ୟତ, ଆଖି ପାଏନି । ତେବେ ? ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ ଏବେକଣ ଆଉ ତା ହାତ ଧରିବାକୁ ଉଡ଼ିଆସିବ ? ସେତ ଅଜାତି ହେଲାଣି । ତେବେ ? ସତେ କଣ ଏଇ ଗାଁ ମାଟି ଛାଡ଼ି ଯିବ ? କୁଆଡ଼େ ଯିବ । ହ'ଦିଟା ପିଲା ସାଙ୍ଗରେ, କୋଉଠି କିଏ ଦେବ ହ'ଓଳି ହମୁଠା ଭାତ । ପାଇଥିଲା ଥିଲେ କୁଳର ଭୂଆସୁଣୀ ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତା ସେ । ଆଜ ?—"ନାଁ—ଆଉ ନୁହେଁ । ପେଟ ପୋଷ—ନାହିଁ ଦୋଷ,ସେତ ନିରମାଖୀ କଥା ଭାବିଲେ ନାଇଁ, ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ କଥା ଭାବିଲେ ନାଇଁ । କଣଖାଇ ତାଙ୍କ ପଥଗୃହିଁ ବସିବ, ଜୀବ ଦଶାରେ ଥିଲେ କଣ ଟିକିଏ ମନେ ପଡ଼ନ୍ତା ନାଇଁ । ସେ ବୋଧେ·····ନାଁ—ନାଁ ଅଲକ୍ଷଣା କଥା, ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୁର ଟୋପାଏ ଲଗେଇ ନପାରିଲେ ବି ହାତରେ ଶଙ୍ଖା ହପଟିତ ଅଛି । ସେତିକି ଥାଉ, ଯେତେଦିନ

ଅଛି ସେ ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଯିବ । ହଁ ଯିବ । କୁଆଡ଼େ ନାଇଁ ସହରକୁ, କେତେବାଟ ଦେଖିନାଇଁ ସିନା, ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ହାତପାତି ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ଭିକ ମାଗିବ ।"

ସପ୍ତମିର ଚାନ୍ଦ ଢଳି ଆସୁଥିଲେ ନୂଆଁଣିଆ ଚାଳ ଘର ଉପରକୁ । ଆମ୍ବଗଛର ନୂଆପତ୍ର ଗୁଡ଼ାକ ବାଉଳା ଚଇତ ପବନରେ ମର୍ମର ଉଠୁଥିଲା । ଭୋକଲା ପେଟରେ ପିତେଇ ଭାବୁଥିଲା ତାର ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ । ଚାଲିଯିବ ସେ । ଆଉ ବନି ? ବନିକୁ କଣ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଯିବ । କୁଆଡ଼େ ନେବ ଯେ । ଏଠିତ ତା ପେଟ ସେ ପୋଷୁଚି । ତାକୁ ପୁଣି ମାରିବ କାଇଁକି । ତେବେ କଣ ବନିକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯିବ । ଆଜି ସକାଳେ ପଖାଳଭାତ ଦି'ଟା ଧରି ଧାଇଁ ଆସିଥିଲା । ଚାଲିଗଲେ ବନିଟା କାନ୍ଦିବ ନାହିଁକି ?

ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ମଉଳି ଆସୁଥିଲା ଚାନ୍ଦ । ପିତେଇ ଉଠିଲା, ରାତି ରାତି ଚାଲିଗଲେ ଭଲ । ନ ହେଲେ କେତେ ଲୋକ କେତେ କଥା କହିବେ । "ଧନା ଲୋ ଧନା" ପିତେଇ ପିଲାଙ୍କୁ ଉଠେଇବାକୁ ଗଲା । ମୁକୁନ୍ଦଟା ଭୋକରେ ଆଉଟି ହୋଇ ଭୁଞ୍ଚ ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଚି । ବୋଉ ଡାକଶୁଣି ଉଠି ବସିଲା । ମୁଣ୍ଡର ଝାମ୍ପୁରା ନୁଖୁରା ବାଳ ଗୁଡ଼ାକ ଦି' ହାତରେ କୁଣ୍ଡେଇ ହେଉଚି । ତାଟି ଘେରା ପିଣ୍ଡା ଭିତରେ ପଶିଚି ପିତେଇ, ଧନାକୁ ନଘୋଡ଼ି ନିଦ ଲାଗିଚି । ପିତେଇ ବାହାରକୁ ଆସିଲା ମୁକୁନ୍ଦ ଉଠି ବସିଚି । ଝାପ୍‌ସା ଆଲୁଅରେ ପିତେଇ ଦେଖିଲା କେହିଜଣେ ତାରି ଆଡ଼କୁ ଆଗେଇ ଆସୁଚି । କଳା ମଚ ମଚ ହୋଇ ମୁହଁରେ କଥା ନାଇଁ, ଟଙ୍ଗ ଟଙ୍ଗ ଆସୁଛି । ପିତେଇ ସାରା ଦେହଟା ଥରି ଉଠୁଥିଲା—ଭୂତ, ଏ ଅଲୋଡ଼ା ଜୀବନ ନେବ ସତେ । କାଳିଆ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ପାଖକୁ ଅସିଲା । ପିତେଇ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତଥାପି ବୁଝିଲା ଜଣେ କିଏ ମଣିଷ । କିଛି

ସମସ୍ତ ପାଇଁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୀରବତା ଜାଗି ଉଠିଲା । ଲୋକଟାତ କିଛି କହୁନାହିଁ । ପିତେଇ ଶୁଣିଛି ଭୂତମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ କଥା କୁହନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ପଚାରିଲେ ହୁଁ ମାରନ୍ତି । ସାହାସ ଖଟୁନାହିଁ ପିତେଇର, କଣ ପଚାରିବ । କାଳିଆ ମୁଣ୍ଡିଟା ଗୁହାଳ ପିଣ୍ଡାରେ ନଥକରି ବସିପଡ଼ିଲା । "ଭୟ କରୁଛକି ପିତେଇ ?" ବୁଝିବାକୁ ଆଉ କିଛି ବାକି ରହିଲାନି ପିତେଇର । ଗୋଦଡ଼ା ସାହାଣୀ ଆଜି ପୁଣି କି କାରଣେ ଏତେ ରାତିରେ··ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ସେ । ଯାହା ତାର ହଉଚି ହଉ, ସହାନୁଭୂତି ନେଇ ଆଉ କେହି ନ ଆସନ୍ତୁ ।

ଟିକିଏ ରହି ସାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ କଲେ "ଏତେ ଅବସ୍ଥା ହେଲଣି ପିତେଇ, ମତେ ଟିକିଏ ଖବର ଦେଇଥିଲେ କଣ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଏତେ ଦୂର କଥା ଗଲଣି, ନହେଲା ଏବେ ତେମେ ମୋ କଥା ନ ଶୁଣିଲ, ପାଇଛାର ତ ସ୍ତ୍ରୀ । ସେତ ପୁଣି ଆମରି ସଙ୍ଗରେ କଣେ ଭାଇ । ଆମେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତେମେ ଏମିତି ଅନାସ୍ଥା ହୋଇଯିବ ? ଶୁଣିଲି ତେମେ ଅଚ୍ଛବ ହେଲଣି । ହଁ ମଣିଷ ଭୁଲ୍ କରେ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେଲେ କାଲି ସକାଳେ ତମକୁ ପୁଣି ଜାତି କରେଇ କୁଳର ଭୂଆସୁଣୀ କରିବି । ନଥିଲା ଯଦି ଆମ ପାଖରେ ହାତ ପାତିଥିଲେ କଣ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ବାଉଗିଟା ପାଖରେ ହାତ ପାତିଲ ଯେ, ସାହୁଘର କହୁଥିଲେ ତମକୁ କାଲି ଏଠୁ ତଡ଼ିଦେବେ । କେମିତି ଦିହ ସହନ୍ତା କହିଲ । ଦେହରେ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ବି ନାହିଁ । ସେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିହଟି ଗୋଟାକ ନୁଖୁରା ହୋଇ ନାଟୁ ପଡ଼ିଗଲଣି । କନ୍ତାଖଣ୍ଡେ ଧରି ଧାଇଁ ଆଇଲି । ଆହା ତେମେ ଏତେ ସରି ହବ, ଆମେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ । ରାଜି ହେଲେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସ ପିତେଇ । କାଲି ସକାଳୁ ତମକୁ ଜାତିକୁ ଆଣିବ ।" ନାଲି ଧଡ଼ିଆ କନ୍ତାଖଣ୍ଡେ

ସାହାଣୀ ଭୂଇଁ ଉପରେ ଥୋଇଲେ । ଏଇ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ପିତେଇର ହଂସା ଉଡ଼ିଯାଉଥିଲା । ଏମିତି କସ୍ତା ପାଇଛା କେତେ ଆଣେ, ଆଜ ସାହାଣୀ ଆଣିଛୁ । ପାଇଛା ପିତେଇର ସ୍ନେହ ସରାଗକୁ ଅନେଇ ବସିଥିଲା । ଏକଥା ବୋଲି ସେ କଥା ଆଣି ଥୋଉଥିଲା । ଆଜି ପାଇଛା ନହେଲେ ସାହାଣୀ ଆଣିବେ । ତାର ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧାକୁ ଅନେଇ ବସିବେ । ପୁଣି ସେଇ ଜୀବନ ଫେରି ଆସିବ । ତେବେ ସେ କଣ ସାହାଣୀ ହାତଧରି ପୁଣି ସଂସାର କରିବ ? ନହେଲେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଭବିଷ୍ୟତ ନେଇ କଣ ସେ କରିବ । ବାରଦୁଆର ଶୁଣି ପିଣ୍ଡା ହୋଇତ ଦିନ ସରିବନି । ଗାଁ ଭୂଇଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ସେ ......

ପିତେଇ ତୁଣ୍ଡରେ କଥା ନାହିଁ । କେଇ ଟୋପା ଲୁହ ତଳ ତଳ ହୋଇ ଖସି ଯାଇଚି ଅଜାଣତରେ । ସାହାଣୀ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଚି ଆସି । "ଆସୁନ, ଆଉ ଡେରି କରୁଚ କାହିଁକି ଆସ ।" ନିରମାଖୀ ଜୀବନରେ ଆଉ କୋଉ ଠାଣ ଅଛୁ ଯେ—କି ଗୋଟାଏ ହୋସରେ ପିତେଇ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ସାଙ୍ଗରେ ଧମା, ମୁକୁଟ ନଦରେ ତୁକୁ ତୁକୁ ହୋଇ ଚାଲିଲେ । ସାହାଣୀ ଘରକୁ ବାଟ କଢ଼େଇ ନେଲା ।

ସାହାଣୀର ଠେଙ୍ଗୁଆ ଘର । ପିତେଇ ପାଇଁ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ସେ ହଠାତ୍ ବା କୋଉଠୁ ଆଣିବ । ଭାଗ୍ୟକୁ କସ୍ତା ଖଣ୍ଡେ କିଣି ନେଇଥିଲା । ପିତେଇ ନାଲି ଧଡ଼ିଆ ଡୋରିଆ କସ୍ତା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧିଲା । ମଇଳା କନ୍ଥା ହ'ଖଣ୍ଡ ଦୁରେଇ ରଖିଲା । ସାହାଣୀ ମସିଣା ଖଣ୍ଡେ, ତକିଆ ହଟା ଆଣି ଦେଇ ନିଜେ ଶୋଇବାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଏତେ ଦିନକେ ପିଞ୍ଜରାରେ ପକ୍ଷୀ ଧରା ପଡ଼ିଛୁ । ରାତି ପାହିଲେ ଗୋଡ଼ରେ ଶିକୁଳି ଦେଲେ କାମ ସରିଲା ।

ମସିଣା ଖଣ୍ଡକ ପାରି ପିତେଇ ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଧମାଟା ଥକ୍କା ଥକ୍କା ହୋଇ ଭୂଇଁରେ ଲଟେଇ ଯାଉଛି । ମୁକୁତ ବ ଢଳ ଯାଇଛି । ଟାଣି ଓଟାରି ତାଙ୍କୁ ମଶିଣା ଉପରକୁ ଆଣିଲା । ମୁଣ୍ଡତଳେ ଚକଆ ଖଣ୍ଡକ ଦେଇ ମହା ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ପିତେଇ ଶୋଇଲା । ସତେ ଯେମିତି ଆଜ ନୂଆ ଜନ୍ମ ପାଇଛି । ସବୁ କେମିତି ନୂଆ-ନୂଆ ଓ ସହଜ ଲାଗୁଚି × × × ।

ପିତେଇକୁ ଘୁଇ ନିଦ ହେଲାଣି । ପାଇଚ୍ଛା ଆସିଛି । ନିତି ଦିନ ପରି ପିତେଇକୁ ହଲେଇ ହଲେଇ ଡ଼ାକୁଚି "କେତେ଼ ଅଲସେଇଟା ମ ।" କୃତ୍ରିମ ଅଭିମାନରେ ପିତେଇ ହାତଟା ଛୁଇଁଆଡ଼ି ଦଉଚି "ରାତି ତିନି ପହରଯାଏ କିଏ ଅନେଇ ବସିଥିବ ।"ଅଭିମାନ କରି ପାଇଚ୍ଛା କହୁଚି "ମୁଁ ରେଙ୍ଗୁନ ଚାଲି ଯିବି ଯେ, ଆଉ କାହାକୁ ଅନେଇ ବସିବାକୁ ହେବନି ।"ପିତେଇର ସବୁ ରାଗ ମଉଳି ଯାଉଚି । ତା ପରେ ପାଇଚ୍ଛା ମଟର ଚଢି ଯାଉଚି ରେଙ୍ଗୁନ । "ମତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବୁ ପିତେଇ ।" ତାଟି କବାଟରେ ପିତେଇ ମୁଣ୍ଡଟା ପିଟି ଦେଇ ବାହୁନି ବସୁଚି........

ପହରେ, ଖଣ୍ଡେ ରାତି ଥିବ କନାଇଁ, ପାଇଚ୍ଛାକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ପିତେଇର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ପିତେଇର ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ମନ ପାଇଚ୍ଛାକୁ ଭୁଲିଯିବ କେମିତି । ଯଦି ସେ ଫେରିଆସେ କଣ ବୋଲି କହିବ ତାକୁ । କହିବ କଣ ପାଇଚ୍ଛା ବଞ୍ଚିନି ବୋଲି ଭାବି ସ୍ମୃତି କରୁଛି । ଏତେ଼ ଅଲକ୍ଷଣା କଥା ପାଇଚ୍ଛା ବିଷୟରେ ସେ ଭାବି ପାରୁଛି ତା ହେଲେ......ନହେଲେ ଆଉ କଣ କରନ୍ତା ଯେ, ପାଇଚ୍ଛା ପାଇଁ ରାସ୍ତାର ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା । ବରଷ ବରଷ ଧରି ଟିକିଏ ଖବର ବି ସେ ଦେଲାନି । ମରିଥିଲେ ପୋଡ଼ା ପାଉଁଶ

ହୋଇ ସାରନ୍ତାଣି, ପୋଡ଼ା ଭୂଇଁ ଉପରେ ଦୁବଗଛ ଉଠି ସାବୁଜା ବୁଲି ଯାଆନ୍ତାଣି । ମଶାଣି ପଦାରେ ବୁଲାଭୂତ ହୋଇ ସାରନ୍ତାଣି । ପେଟ ଭୋକ ପେଟରେ ମାରି, ମନର କ୍ଷୁଧା ମନରେ ମେଣ୍ଟାଇ ତା ଛୁଆ ମାନଙ୍କୁ ଏଯାଏ ତ ବେକରେ ବାନ୍ଧିଛି । ଆଜ ସେ ପାଇଛାର ପିଲା ନ ହୋଇ କଣ ସାହାଣୀର ପିଲା ହେବେ । ଯିଏ ହେଲେତ କହିବେ ପାଇଛାର ପିଲାବୋଲି । ପିଲାତ ସମସ୍ତଙ୍କର, ପାଇଛାର ପାଳିବା ଅଧିକାର ଏକା ରହିବ କାହିଁକି । ପାଇଛା ପାଳଥାଆନ୍ତା । ଅଜ ସାହାଣୀ ପାଳିବ । ଏକା କଥା । ମନେ ମନେ ଓଜନ କଲା ପିତେଇ । ଯେତେଥର ଭାବିଛି ପାଇଛା ଆସିଛି ହସ ହସ ମୁହଁରେ । ସେଇ ଶେଷ ପଦଟି ଭୁହାଇ ଭୁହାଇ ଶୁଭି ଯାଉଥିଲା ତାକୁ ।

ରାତି ଶେଷ ଯାମ—ପିତେଇ ଉଠିଲା । ହଉ ପଛେ ସେ ରାସ୍ତାର ବାରବୁଲା ଭିକାରୁଣୀ, ପାଇଛାକୁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀଦେଇ । ପାଇଛା ଯଦି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରେ ତେବେ······ପୁଣି ବସି ପଡ଼ିଲା,ପିତେଇ । ହୃଦରେ ଝିବ୍ରିଭି ବଢ଼ି ଉଠିଲା ।

ଯଦି ସେ ଗ୍ରହଣ ନକରେ ତେବେ ଭଲଭାବେ ତାକୁ ଶୁଣେଇ ଦେବ "ଗୁରଣ୍ଟା ପେଟକୁ ଡ଼ରି ତୁ ବିଦେଶରେ ପଶିଲୁ । ମରଦପୁଅ ହୋଇ ପିଲା ମାଇପଙ୍କୁ ଅନାଥ କରି ଏତେ ବର୍ଷହେଲା ଖବର ଟିକିଏ ବି ଦେଲୁ ନାଇଁ । ଲୁଚି ବସିଥିଲୁ, ଆଜ ପୁଣି କୋଉଁ ମୁହଁରେ ଫେରି ଆସି ଏ କଥା କହୁଛୁ । ତୋ ଯୋଗୁଁ ଏତେ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ବି ତୋ ପିଲାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ନାଇଁ । ତୋ ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ତୁ ଚାଲିଯା । "ତାପରେ·····ଯେଉଁ ପଥର ପଥୁକ ହୋଇଚି

ସେଇ ପଥରେ ପୁଣି ବାଟଭାଇଙ୍କି ଗ୍ଭଲିଯିବ ଆଉ ପାଇଛା···ହସିହସି ପିଲାଙ୍କୁ ତାର ନେଇ ଫେରିଯିବ × × × ।

ସାହାଣୀଙ୍କର ନୂଆଲୁଗା ବଦଳ ଦେଲା । ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ଧମା ହାତ ଧରିଲା ପିତେଇ । ରବିର ସେଇ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହରରେ ତିନଟି ପ୍ରାଣୀ ଗମ୍ଭୀର ବାଟ ଧରିଲେ । ଅନିଶ୍ଚିତ ଅମଡ଼ା ସେ ପଥ ।

ପଛକୁ ଫେରି ଗ୍ଭହିଁ ଥିଲା ପିତେଇ । ଘର ତ ନାହିଁ, ଭଙ୍ଗା ମାଟିଗଡ଼ା ଅଛି, ପଲା ଖଣ୍ଡିକ ଟଳି ପଡ଼ିଛି । ଏଇନା ଆଣ୍ଠିଏ ବହଲରେ ପୋକସୁଦ୍ଧା ଗଛ । ଆଉ ସାହୁଘର ଗୁହାଳେ ଦି'ଖଣ୍ଡ ପେଟେଗ୍ଭ, ଖଣ୍ଡେ ଦଦରା ଚେପେଟା ଟିଙ୍କ ପଡ଼ିଛି ।

କଥାରେ କହନ୍ତି ପରା "ଲୋକେ ଭଜେଇଲେ ଭଜା ଖାଆନ୍ତି ।" "ପୁଅ ଯଦି ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ଧନ କାହିଁପାଇଁ ସଞ୍ଚୁ ।" ପୁଅ ଯଦି ଅଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ଧନ କାହିଁପାଇଁ ସଞ୍ଚୁ ।" ଯୋଗ୍ୟ ହେଲେ ତାଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କର । ନିଜ ହାତରେ ଚଉଦପା ହୋଇ ବସିବେ । ଧନ ତାଙ୍କର କଣ ହେବ । ସେତ ନିଜେ ଧନ । ଆଉ ଅଯୋଗ୍ୟ ପୁଅର ଧନ ପୁଣି କଣ ହେବ । ପାଉଁଶରେ ଘିଅ ଢ଼ାଳିବା କଥା । ସଞ୍ଚିତ ଧନକୁ ଫୁଙ୍କରେ ଉଡ଼େଇ ବସିବ । ଥିଲେ ଯାହା ନଥିଲେ ବି ତାହା । ପଇଛାର କଣ ଜମି ନଥିଲା । ସେଇ ଜମିକୁ ତ ପୁଣି ହାଣି କାଟି ଫସଲ ଆଦାୟ କରି କୁଟୁମ୍ବ ଚଳୁଥିଲେ । ସୁରମାଣ ସମ୍ପତ୍ତି ଥାଇ ପାଇଛା ଆଜି ସର୍ବହରା । ତାର ପିଲାଏ ଆଜି ରାଜପଥର ଭିକାରୀ । ଏ ଖାଲି ଅଯୋଗ୍ୟ ପଣିଆ କଥା ନା ଆଉ କଣ । ଚଷାପୁଅର ଜମିଖଣ୍ଡିକ ସମ୍ପତ୍ତି । କଉଡ଼ି

ଦବ ସେଇ । ହାତର ଧନକୁ ଉତ୍ସନେ ପକେଇ ଘର ଦୁଆରେ ହାତ ପାତିବାକୁ ସୁଖ ଲଗିଲା ତାକୁଁ—ହଉ ।

ପିତେଇ ଟାଁ ଆଡ଼କୁ ଦଣ୍ଡେ ଚାହିଁଲା । ଏଇ ତାର ଶଶୁର ଘର ଗାଁ ନୂଆ ବୋହୂ ହୋଇ ଏଠିକି ଦିନେ କେତେ ସରଗରେ ଆସିଥିଲା । ଏଇ ପୁଣି ମାମୁଁ ଘର ପିଲାଦିନେ କେତେ ଆସିଛି ଏଇ ଗହୀରରେ । ମାମୁଁ ଘର ବାଉ ତାଳଗଛଟା ହେଇ ଦିଶୁଚି । ତା ବାଉ ପଛପାଖ ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାର ବରକୋଳି ଗଛଟା ଝଙ୍କାଳିଆ ହୋଇ ଦିଶୁଚି । ଧମା, ମୁକୁଣି, ବନି, ସମସ୍ତେ ପେଟରେ ଥିଲାବେଳେ ଏଇ ଗଛରୁ ସେ ମୁଠା ମୁଠା କୋଳି ଖାଉଥିଲା । ପାଇଛା କହୁଥିଲା "ଗଛଟାକୁ ହାଣିଦେଲେ ଯିବ । କୋଳି ଖାଇ ଖାଇ ରୋଗିଣା ହେଲୁଣି" । ପିତେଇ ଆଖିରେ ବିଦଗଧିତ ଅଶ୍ରୁ । ମୁହଁ ବୁଲେଇ ସେ ଆଗେଇ ଚାଲୁଛି – ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ପଥିକ ସେ ଆଜି । ବନିଟାକୁ ବି ଟିକିଏ ଦେଖି ଆସିଲା ନାହିଁ—

—ପାଞ୍ଚ—

ଯେତେବେଳେ ଗୋଡ଼ ଖସେ, ମଣିଷ କଚଡ଼ା ଖାଏ । ଠିକେ, ଶିଖେ କିନ୍ତୁ ଯେ ଜାଣି ଜାଣି ଗୋଡ଼ ଖସାଏ··ପତନର ଭୟ ହୁଏତ ନ ଥାଏ, ପ୍ରାଣରେ । ଯେତେ ସାବଧାନ ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବଶେଷକୁ ଅପେକ୍ଷା କଲେ ବି ସହଜ ଭାବରେ ଫଳାଫଳ ସମ୍ଭି ନେଇ ପାରେନି । ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ରେଲଷ୍ଟେସନ୍, କଣ କେଜାଣି ସେ ନାଁଟା ରେଲ ରହି ଯାଇଛି ଆସି । ପାଞ୍ଚମିନଟର

ରହଣି । ଥାର୍ଡ଼କ୍ଲାସ ଡ଼ବା କରରେ ପିଚେଇ ହାତ ବଢ଼ଉଚ "ବାବୁ ଗରିବକୁ ଦୟାକର"—ଧମୀ, ମୁକୁନ୍ଦ କାବା ହୋଇ ଅନନ୍ତଚନ୍ଦ୍ର । ଏତେ ବଡ଼ ଡ଼ବାଟା ସବୁଗୁଡ଼ାକ ଜାଲଣା ବନ୍ଦ । ଖାଲି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଜଣେ ଜଣେ ମୁହଁ ଦେଖାଉଛନ୍ତି । ମାଲପତ୍ର ଧରି ମାରଓ୍ୱାଡ଼ୀ ଜଣେ ଧଇଁ ସଇଁ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଶୀଘ୍ର ମାଲ ଲଦିଲେ ଉଠିଯିବ । ନହେଲେ ପୁଣି ଅସୁବିଧା, ପିଚେଇ ହାତ ପତେଇଲା "ବାବୁ ଦୟାକର", ଢ଼ିଲା କୁରୁତା ପକେଟରେ ହାତ ପୁରେଇଲେ ଗ୍ରାମ ଗ୍ରାମ ଅଗ୍ରଓ୍ୱାଲ । ରେଜା ପଇସା କିଛି ନାହିଁ । ଅଧୁଲିଟିଏ ମାତ୍ର । ଆଉ ପକେଟ ଟିକିଏ ଭାରି ହୋଇ ଓହଳି ଆସିଛି । ହାତ ପୂରେଇ ଅଣ୍ଡାଳି ଗଲେ । ଟିକିଏ ଆଗରୁ କିଣା ଚିନାବାଦାମ ଚାରି ପଇସାର । ହଟା କାଢ଼ି ପିଚେଇ ହାତରେ ଦେଲେ । ବଡ଼ ଦୟା ମହାଜନଙ୍କର । ଧମୀ ହାତକୁ ଚିନାବାଦାମ ବଢେଇ ଦେଇ ପିଚେଇ ଡ଼ବା ଦୁଆରେ ଚଢ଼ି ହାତ ପତେଇଲା । ଦୟାବନ୍ତ କେହି ବାବୁଜଣେ ଫେଣାଏ କଦଳି ହାତରେ ଦେଲେ । ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କଦଳୀ ବାକି ଅଛି । ଆଉସବୁ ଉଣ୍ଢା ଚୋପା । ସେତକ ବି ଧମୀ ପାଖକୁ ପକେଇ ଦେଲା ପିଚେଇ । ଏଥରକ କଣା ପଇସାଟାଏ ମିଳିଲା, ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଅଧାଜଳା ବ୍ରିର୍ଣ୍ଣଜାରୁ ଖଣ୍ଡେ । ଦାତା ଜଣକ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ହସୁଛନ୍ତି । ମଝିଦାନ୍ତରେ ସୁନା-ଖିଲଟାଏ । ପିଚେଇ ନିରେଖି ଦେଖିଲା, ଠିଅା ବାଉଗି । ଗତସନ କଲିକତା ଯାଇଥିଲା । ପିଚେଇର ଅଭେକା ବେଶ ହୁଏତ ଜାଣି ପାରିନ । ଧୀରେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା ପିଚେଇ । ଦିନ ଏଗାରଟା ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଡ଼ବା ଦୁଆର ମୁହଁକୁ ଉଠିଲା ପିଚେଇ । କେତେ ସମୟ ଗାଡ଼ି ରହିବ ଜଣାନାହିଁ ତାକୁ । ସେ ହାତ ପତେଇଚି । ଦିଥର ସତର୍କ ଘଣ୍ଟି ବାଜିଗଲାଣି । ଖିଆଲ ଯେମିତି

ନାହିଁ ତାର ନକଟ ଝଙ୍କାର ନେଇ ଗାଡ଼ି ଆଗେଇଲା । ପିଚେଇ ଓହ୍ଲେଇ ଆସିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ବି ପାରିଲା ନାହିଁ । ହସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ସେ । କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି, କଣ ବା ହେଉଚି ଏକଥା ସେ ବୁଝି ବି ବୁଝି ନଥିଲା । ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଡାକ ପାରୁଥିଲେ । ଶୁଭୁଥିଲା ଡାକ ।

ଚନାବାଦାମ ଦିଟା ପାଣିରେ ପକଉ ପକଉ ପହରାବାଲାଟା ଡ଼ୁଲେଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । କନଷ୍ଟବଲଟା ଫେରି ଯାଇଥିଲା । ନରଷ ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କର ପାଟି ଶୁଣି ପାଖକୁ ଆସିଲା । ଯେତେଯାହା ପଚାରିଲେ ବି ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦ କାକୁସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବୁଢ଼ା କନେଷ୍ଟବଲଟାର ଦୟାଦ୍ରହୃଦୟର ସମବେଦନାର ଅଭୟ ପାଇଁ ଧନୀ ସବୁ କଥା କହିଲା ସେଇବୁଢ଼ା ତାଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇଗଲା । ଘର ନୁହେଁ ଷ୍ଟେସନ ଘର ପାଖକୁ ଫୋନ୍ ଉଠେଇ କଣ କହିଲା । ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଆଁ କରି ଚାହିଁଥିଲେ ମାତ୍ର ବୁଢ଼ାଟି ଦୟାକରି ଦି ପଇସାର ମୁଢ଼ି କିଣି ଟୁଆ ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ଦେଲା । ପିଲାତ ସମସ୍ତଙ୍କର । ଅରକ୍ଷିତ ହେଲେ ବୋଲି କଣ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ମାଟି ମୁଠି ଦେଲେ କି ସୁନ୍ଦର ନ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତେ । ଏମିତି ପିଲା ଯଦି ତା ବୁଢ଼ୀ କୋଳରେ ବିକଟେ ଥାଆନ୍ତେ···ବୁଢ଼ା କହିଲା ଏଇଠି ବସି ମୁଢ଼ି ଖାଉଥା, ତମ ବୋଉ ଷ୍ଟେସନରେ ଥିବ । ପୁଣି ଗାଡ଼ି ଆସିଲେ ତେମେମାନେ ସେଇଠିକି ଯିବ । ଷ୍ଟେସନ କଣ ଧନୀ କି ମୁକୁନ୍ଦ ଜାଣିଲେ ନାହିଁ । ବୋଉ ତାଙ୍କର ଅଛି କୋଉଠି ହେଲେ, ଦେଖି ପାରିବେ ବୋଉକୁ ତେବେ ।······

ରେଲ ଯେତେବେଳେ ଝୁଙ୍କି ଯାଇଥିଲା ସେତେବେଳେ ପିଚେଇ ଥରି ଉଠିଥିଲା । ଏମିତି ଝୁଙ୍କି ଗଲେ ଯେ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବ

ଏକଥା ଭାବି ନଥିଲା ସେ । ଠିକ ଜାଣି ନପାରି ଉପର ପାହାଚକୁ ଉଠ ଯାଇଥିଲା । କେତେବେଳେକେ ବୁଝିଲା ତାକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ି ଆଗଉଛି । ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ିରୁ ଆସିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ନଇଁପଡ଼ ଖାଲି ଗୁହୁଁ ଥିଲା ଧର୍ମ ମୁକୁନ୍ଦ ବୋଉ ବୋଉ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥିଲେ । ପିତେଇ ବି ବୁଝିଲା ନାହିଁ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି—ଏତେହୀନ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ବି ଯେଉଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିନାହିଁ ଆଜ ସେମାନଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି । ପାଇଛା ଆସିଲେ କଣ କହିବ ତାକୁ । ଏତେ ଦିନର ତପସ୍ୟାର ବିଫଳତା ନେଇ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଡବାର ଗୋଟିଏ କୋଣକୁ ସାହସ କରି ଆଗେଇ ଗଲା । କେଜାଣି କେତେ ଯୋଡ଼ା ଆଖି ତାର ଦଉଲତା ଦେଖି ଆଡ଼େ ଗୁହୁଁ ଥିଲେ । ହଦ୍ଭ୍ରମର ସହିତ ତଳେ ଜାକି ଜୁକି ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲା ସେ । ସେ ପରା ମାଗିବାକୁ ଆସିଥିଲା ? ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ସେ··କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛି—କୋଉଠି ସେ ଗାଡ଼ି ରହିବ ? ପିତେଇ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । କାହା ମୁହଁକୁ ଅନେଇବାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ବା ଆକାଂକ୍ଷା ନଥିଲା ତାର । ଧର୍ମ ମୁକୁନ୍ଦ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶୁଥିଲେ ତାକୁ···

ପିତେଇର ଭାବନାକୁ ବାଧା ଦେଇ କେହି ଜଣେ ବାବୁ ସେ ଡବା ଭିତରକୁ ଆସିଲେ । ଡବା କରରୁ କେମିତି କୁଆଡ଼ୁ ଆସିଲେ କେଜାଣି—ଗାଡ଼ିଟା ତ ଚାଲୁଥିଲା । 'ଟିକେଟ'—ବାବୁ ଜଣକ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ତା ଆଗରେ । ରେଲ୍ ମଟରରେ ଗଲେ କଣ ଟିକେଟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ବୋଲି ପାଇଛା କହୁଥିଲା ଦିନେ । ପିତେଇ ଖାଲି ଚାହିଁଲା । ଛିଃ ଛିଃ ଆଇ ବୁଝିଲେ ପିତେଇ ବିନା ଟିକଟରେ ଚଢ଼ିଛି । କମ୍ ସାହାସ ନୁହେଁ । ଗାଡ଼ିଟା ଯେମିତି ତାଙ୍କ ବାପ ଅଜା ଚଉଦ ପୁରୁଷର ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି । ଗୋଡ଼ର

ଯୋତାର ସ୍ୱଦ୍ ବ୍ୟବହାର କରି ଫେରି ପଡ଼ିଲେ । ପିତେଇ କିଛି କହିଲି ନାହିଁ । ଦିଟୋପା ଲୁହ ଶୁଖିଲା ପଚାରୁ ଚିପୁଡ଼ି ଦେଲି । ଏତେବାଟ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଥିଲି···ପେଟରେ ଏଯାଏ କିଛି ପଡ଼ିନାହିଁ, ଦେହଟା ଛଟ ଛଟ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ବୁଢ଼ାଟିଏ କେହି 'ଆହା' କରୁଥିଲେ ।

—ଛଅ—

ଅକୁହା ଆଶାରେ ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ଶିହରି ଉଠେ, ସାରା ଦେହଟା କନ୍ କନେଇ ଉଠେ । ଦିନ ଦିନ ରାତି ରାତି ଭାବୁଥିଲେ ବି ସରେନା ଯେମିତି । ସେଇ କଥା କେତେଥର ଭାବେ କେଜାଣି, ଯେତେବେଳେ ଭାବେ ନୂଆ ନୂଆ ଲାଗେ, ମନଟା କେମିତି କୁରୁଳି ଉଠେ, ସତେ ଯେମିତି କିଏ କୁତୁ କୁତୁ କରି ପକଉଛି । ସାହାଣୀଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଶରୀର ସେମିତି ସଳ ସଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଉ ପାଖ ଘରେ ପିତେଇ ଶୋଇଛି, ତାଙ୍କରି ହାତ କିଣା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଛି ପିତେଇ, ଏଣିକି ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବେ । ଜାତିଆଣ ସଭଟାଏ ତ କରିବାକୁ ହେବ—କେତେ ଏମିତି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ଯେ । ପିତେଇ ପାଇଁ ବାକି ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଦିଖଣ୍ଡ କଂସା କିଣି ଆଣିବ କାଲି । କୁଳର ବୋହୂ କୁଳରେ ରହିବ । ସାହାଣୀପରି ମରଦରସ୍ତି ହେବ ପିତେଇ । ପୋଡ଼ିଗଲା ଭୁଣରେ କଣବା ସୁଆଦ ଥାଏ । ତଥାପି ମନ ରସିଲେ ସୁଆଦ ଲାଗେ । "ଝଙ୍ଗ ଫୁଲେ ଭରା ବାସ ଥାଏ"—ସବୁ ଜନ୍ମର ଶେଷଟା କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର । ପାହାନ୍ତି ପହର, ପାହାନ୍ତିଆ ତାରା, ବୁଡ଼ିଗଲା

ସୁରୂପ ଦେବତା । ଉତ୍ତର ଜୀବନଟା ସେମିତି ସୁନ୍ଦର ନହେବ କାହିଁକି ? ନଗାଡ଼ ପିଇଲେ ବି ସେଥିପାଇଁ କଣ ଆନନ୍ଦ ନାହିଁ··· । ସାହାଣୀ ମନେ ମନେ ଗଡ଼ ଜିତିଲା ପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟା ଟପିଗଲେ ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ପଛକୁ ଚାହେଁ ଅଖଣ୍ଡ ହୋଇ ପଡ଼େ ଦେହ, ଜଡ଼ ହୁଏ ଆତ୍ମା, ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଯେମିତି ପାଣିଚିଆ ହୋଇଯାଏ । ନିଜ କଥା ଯେତେବେଳେ ସାହାଣୀ ଭାବିଲେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମନେ ମନେ । ପିଢେଇ କଣ ତାଙ୍କୁ ଆଦର ରହିବ ? ଲାଜ ମାଡ଼ୁଥିଲା ତାଙ୍କୁ । କେତେ-ବେଳେ ନିଦ ହୋଇଚି ଜାଣି ନଥିଲେ ତ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଦାଣ୍ଡ ଖୁଣ୍ଟରେ ଖରା ପଡ଼ୁଚି । ଉଠିପଡ଼ି ପିଢେଇ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ଗଲେ । ଲୁଗାଟା ବଦଳା ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ମା'ଝିଅ କେହି ନାହାନ୍ତି । ସାଇରେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବେ କି କଣ । ସାହାଣୀ ମୁହଁ ଧୋଇବାକୁ ପୋଖରୀ ଆଡ଼େ ଗଲେ ।

ବାଡ଼ରେ ଝାମ୍ପୁରି ଝାମ୍ପୁରି ଦି'ବୁଦା ବାଉଁଶ ଗଛ । ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡେ ଉଞ୍ଚଆଣି ଦାନ୍ତ ଘଷୁ ଘଷୁ ବନ୍ଧତଳ ବାଗିଘର ଚୁଟିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲଉଥିଲେ । ଏଣେ ଆସିଥାଇ ପାରନ୍ତ—··ଦାନ୍ତ ଘଷଟା ତର ତରରେ ସରିଲା । ଖୋଜିଲା ଆଖି ପୁଣି ଘର ମୁହାଁ ହେଲା । ଗୁଡ଼ିତଳେ ଛପିଲା ସନ୍ଦେହ, ମୁହଁରେ ବିସ୍ମୟର ରେଖା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା ।

ବଦଳା ଲୁଗା ଉପରେ ପୁଣି ଆଖି ପଡ଼ିଲା ସାହାଣୀଙ୍କର । ଲୁଗାଟା ବଦଳି କଣ ପିନ୍ଧି ପୁଣି କୁଆଡ଼େ ଯାଇଚି । ଲୁଗା ବୋଲି ତ କିଛି ନଥିଲା । ଦି'ଖଣ୍ଡ କନା । ତାକୁ ପିନ୍ଧିକଣ ସାଇ ଭାଇରେ ··· । ତେବେ କଣ ଭୁଲିଗଲା ପୁଣି··· । ସାହାଣୀ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରି

ପଡ଼ିଲେ । ଜଗୁ ମା ବୁଢ଼ୀଟା ସକାଳୁ ସକାଳୁ ମାଣ୍ଡଗୋବରରେ ଟୋକେଇ ଧରି ନସର ପସର ଧାଇଁଚି, ଶଳେଇ ନାଏକ ହଳ ଫିଟେଇ ଚାଲିଚି । ଉପନ ବଡ଼ବାପା ବାଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ଜାକି ଗୋହିରି ଆଡ଼େ ଆଗେଇ ଯାଉଚନ୍ତି । ଚାହାଳୀ ଘରେ "ଦୁଇକେ ଦୁଇ, ଦୁଇ ଦୁଣେ ଚାରିଆରି"ର ସମବେତ ଝଙ୍କାର । କେତେଜଣ ଲଙ୍ଗଳା ଟୁଆ ବରଗଛ ତଳେ ସଢ଼େଇ ଘାତ କରି ଖେଳୁଛନ୍ତି । ଧର୍ମ ମୁକୁନ୍ଦ ସେଠି ନାହାନ୍ତି ତ ? ସାହାଣୀ ଦଉଡ଼ିଗଲେ ସେଠିକୁ । ଆହତ କଳ୍ପନା ନେଇ ଫେରି ଆସିଲେ । ନିଜ ଦୁଃଖ ଧନ୍ଦାରେ ଲୋକେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ସାହାଣୀ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । କଣ ପଚାରିବେ ଯେ—ପିଲେଇ ତାଙ୍କର କଏ ? ଲୋକେ ହସିବେ । ଅଜାଗା ଘା' ଦେଖି ହୁଏନି କି ଦେଖେଇ ହୁଏନି । କିଛି ନ ପଚାରି ସାହାଣୀ ଆଗକୁ ପାଦ ବଢ଼େଇଲେ । ସାହୁଘର ଦେଖି ବନକୁ ପଚାରିଲେ, ଘର ଘର ବୁଲି ଦେଖିଲେ । ଗାଁ ସାରା ମାଇପିଟା କଣ ଉଭେଇ ଗଲା !

ଧୂସର ବାଲିଭୂମି ଅଧପାଏ ସାହାଣୀ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ·······

—ସାତ—

"ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୁଁ ଦେବି ନାହିଁ, ମୋ ପିଲା ମୋ ପାଖରେ ଥାଆନ୍ତୁ" । ବୁଢ଼ା କନେଷ୍ଟବଲକୁ ପିଲେଇ ରୁକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲା । ତା ପିଲାକୁ ପାଖରୁ ଛଡ଼େଇ ନବାକୁ ଯମଦୂତ ପରି ଏଥିରୁ ଗୋଟାଏ କଏ ତା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଚି । ଭରି

ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ଆସେ ତାକୁ ! "ଆଲୋ ! ତୁ ସିନା ବାରଦୁଆର ବୁଲୁଛୁ । ଏ ପିଲା ଦି'ଟାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ବାନ୍ଧିଛୁ କଣ ଖୁଆଇ ମଣିଷ କରିବୁ ? ଛୁଆଁ ଜାତି ତ ତୁ, ଦେଇପକା ଗୋଟିଏ···ବଞ୍ଚିଯିବ ହେଲେ"—ମୁକୁନ୍ଦ ବୋଉ କୋଳରେ ମିଶି ଯାଇଥିଲା । ନିବଡ଼ ଆବେଗରେ ପିତେଇ ମୁକୁନ୍ଦକୁ ଛାତି ଭିତରେ ଅଭୟ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ ଝାଁଆସା ନୁଖୁରା ବାଳ ଗୋଛକ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ସାଉଁଳି ଦେଉଥିଲା । ଅନେକଥର କହିବା ପରେ ପିତେଇର ସେଇ ଜବାବ ଶୁଣି କନେଷ୍ଟବଲ ମୁହଁ ଫେରେଇଲା ।

ଏଥର ସେ ସହରରେ ପହଞ୍ଚିଛି । କୋଉ ସହର କେଜାଣି ଖାଲି ମାଳ ମାଳ କୋଠା । ବାବୁ ବାବୁଆଣୀ । ଦୋକାନ ବଜାର, କାହିଁରେ କ'ଣ । ଏତେ ଉଚା ମହାଦେବ ମନ୍ଦିରଟାଏ ଯେ ଶହ ଶହ ଲୋକ ଛୁଟିଛନ୍ତି । ଦି'ପାଖରେ ତାରି ପରି ନରମାଖି ଦି' ଧାଡ଼ି କାନି ପଡେଇ ବସିଛନ୍ତି । ମୁକୁନ୍ଦକୁ କାଖେଇ ସେଇଠି ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଥିଲା । କିଏ କେମିତି ସେମାନଙ୍କ କାନିରେ ମିଠେଇଟାଏ ପଇସାଟାଏ ପକେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ପିତେଇ ଡେରି କଲା ନାହିଁ । କାନି ତ ନାହିଁ, ପାତିବ କଣ । ହାତ ପାତି ବସିଗଲା ।

ଗୋଟାଏ ବେଳେ ପହଡ଼ ପଡ଼ିଲା, ଭିକାରୀମାନେ ଉଠି ପଡ଼ି ବାଟ ଧରିଲେ । ପିତେଇ ବି ଉଠିଲା । କେଇଟି ପଇସା ଆଉ ମିଠେଇ ପାଇଚି ଆଜି । ମୁଢ଼ି କିଣି ଆଣିଲେ ପେଟ ଭରିବ । ଅଳପ ଦୂରରେ ବଉଳ ଗଛର ଶୀତଳ ଛାଇ । ସେଇଠି ବସିଲେ ପିତେଇ ଓ ତାର ଛୁଆ । କେତେ ନିରାପଦ ଘର ସେ ସତେ ? ସାହୁକାର ଗୁହାଳଠୁ ବି ନିରାପଦ, ତା' କୁଡ଼ିଆ ଠାରୁ ବି ନିରାପଦ । ଆହୁରି ସୁଶୀତଳ, ପରିଷ୍କାର ।

ଆକାଶରୁ ଖରା ଛାଡ଼ୁଥିଲା । ବଉଳଶିହ୍ନପରେ ମୁଣ୍ଡଦେଇ ପଥକ୍ଲାନ୍ତ ଦୂର କରୁଥିଲା—ପିତେଇ । କେଳା ନାଚ ବାଜା ଶବ୍ଦରେ ଚେତନା ଫେରିଲା, ତାର ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଜନଗହଳ । କେଳୁଣୀଟିଏ ତାଙ୍କର ସାଥୀ ଘର ପାଖରେ ବସି କଅଁଳା ଛୁଆକୁ କ୍ଷୀର ଦେଉଚି । ବାଉଁଶରାଣୀ କେଳୁଣୀ—କେତେ ଉପରେ ଦଉଡ଼ି ଖଣ୍ଡିକରେ ଝୁଲୁଚି । ଘନ ଘନ କରତାଳିରେ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ୁଚି ଅଗଣା । ପିଲାଏ ଏମିତି କେତେ କେଳା ନାଚ ମାମୁଁ କାନ୍ଧରେ, ବାପା କାନ୍ଧରେ ବସି ଦେଖିଚି ପିତେଇ । ଟିକିଏ ଭଲକରି ଦେଖିବାପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା । କେଳୁଣୀଟି ବଳେ ପଶି କହିଲା, "ଯାଉନୁ ସେଠି ଦେଖି ଆସିବୁ । ସେଠି ମୋ କେଳା ନାଚ କରୁଚି, ମୋର ଭଉଣୀ ହେଇ ସେ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ଚଢ଼ିଚି । ଆଉ ସେ ଯୋଉ ଝିଅ ଦୁ'ଟା କାଳିଆ କୁରୁତା ପିନ୍ଧି ଠିଆ ହୋଇଚନ୍ତି, ସେ ବି ଆମର ଦଳର, ଯା"—କହି କହିଲା ନାହିଁ ପିତେଇ; ଶୋଇଥିବା ଧର୍ମା ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନେଇଲା । ଉଠେଇଲେ ସେମାନେ ବି ଦେଖନ୍ତେ ଯେ, ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି, ଶୁଅନ୍ତୁ ଟିକିଏ । କେଳୁଣୀଟି ପୁଣି କହିଲା —"ଯାଉନୁ, ତୋ ପିଲାଙ୍କୁ ତ ମୁଁ ଜଗିଚି, ନାଚ ସରିଲେ ସିନା ମୋ କେଳା ଆସିବ, ମୁଁ ଯିବି ।" କେଳୁଣୀମାନେ କେତେ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣନ୍ତି । ପିଲାଙ୍କୁ ଯନ୍ଦ ଭୁଲେଇ ନିଏ ? ପିତେଇ ଉତ୍ତର କଲା, "ନାହିଁ ନାହିଁ, ମୁଁ ଯିବିନାହିଁ, ମୋ ନାଚ ତ କିଏ ଦେଖୁଚି ! ଦିନ ଯାଉଚି, କୁଆଡ଼େ ପୁଣି ଗଲେ ଦି'ମୁଠା ମିଳିବ ।" ଦସ୍ୟୁବନ୍ତି କେଳୁଣୀଟି ଦଣ୍ଡେ ପିତେଇ ମୁହଁକୁ, ଦଣ୍ଡେ ଛୁଆଦି'ଟାଙ୍କୁ ଅନେଇଲା । କଅଁଳିଆ ଛୁଆ ଦି'ଟା, ଖରାତରରେ କଳା କାଠ ପଡ଼ିଗଲେଣି । ହାତ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି କରି କଳାବିଦ୍ୟା ,ଶିଖେଇଲେ ବେଶ୍ ପାରନ୍ତେ । ଭିକାରୁଣୀଟା ବା କଣ କରିବ ସେମାନଙ୍କୁ । 'ଆହା'

ନକେତ ଖାଇବାକୁ ପାଉନଥିବ । ଉସ୍ତୁକ କଣ୍ଠରେ କେଲୁଣୀ କହିଲା, "ଆଲୋ, ଏ ପିଲା ଦୋଟିଙ୍କୁ ତ ଖୋଇପେଇ ପାରୁନାହୁଁ ।, ବେକରେ ବାନ୍ଧି ବୁଲୁଚୁ କାହିଁକି ମତେ ଦେଇ ଦେ, ଟଙ୍କା ଦେବି ।" ଢ'ଗଜ ପଛକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ପିତେଇ । ସତ ସତ କେଲୁଣୀଗୁଡ଼ା ଡାଆଣୀ, କାଉବୁଲା ପିଲା ଢ'ଟା ତାର ରୂପରେଖ ନାହିଁ, ତେଲ ବିନା ଦେହ ଖାସୁରା, ମୁଣ୍ଡ ଲୁଖୁରା, ଦେହରେ ସାତସିଆଁ ମଇଳା କନା ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ, ତଥାପି କେଡ଼େ ଲୋଭ ସେ କେଲୁଣୀର, ଟଙ୍କା—ପୋଡ଼ିଯାଉ ସେ ଟଙ୍କା । ପେଟ ପାଇଁ ସେ ପାଇଛା ପିଲାଙ୍କୁ ବିକିବ ? ପୁଣି ଏ କେଲୁଣୀକୁ ? ପିତେଇ ଛାତିରୁ ନିଆଁ ଖଣ୍ଡେ ଖସି ପଡ଼ିଲା । କେଲା କେଫଲା ଆସି ଯଦି ଜୁଲୁମ କରି କି କମିଆଁ କରି ନେବେ ଯିବେ ତେବେ କିଏ ତା ପାଇଁ ଡାକୁରା ପଡ଼ିବ । ଶଙ୍କା ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ଧମା, ମୁକୁଟାଙ୍କୁ ଉଠେଇ ଠିଆ କରି ପକେଇଲା ।" "ଆସ, ଆସ, ଆମକୁ କୋଉଠି କିଏ ରହେଇ ଥୋଇ ଦେବେ ନାହିଁ ।" ପିତେଇ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲା । ଧମା, ମୁକୁଟା ଲୋକ ଗହଳକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ମା ପଛେ ପଛେ ଗୃଲୁଥିଲେ । ବଉଳଗଛ ମୂଳେ ମସିଆ କନାରେ ମିଠେଇ ଢ'ଟା ବନ୍ଧା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଚି । ମନେ ନାହିଁ ପିତେଇର । କେଡ଼େ ଖରାରେ ବସି ବସି ସେତକ କମେଇଥିଲା··· ।

ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ କୋଠାଘରେ ଯୋଉ ବାବୁ ଭାୟାମାନେ ରହନ୍ତି, ସରଗ ସୁଖଠୁ ବଳି ସୁଖ ତାଙ୍କର । ଖିରୀ-ପୁରୀ ଖାଇ ଦୁଧରେ ହାତ ଧୋଉଥିବେ । ପୋଷାକ ପତର ତ ବଗପକ୍ଷୀ ପରି ଧଳା ।.ପିତେଇ ଭାବିଥିଲା ଦୁଃଖ ଯିବ ନିଶ୍ଚୟ । ପେଟ ବଡ଼ କେତେ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ହାତ ପାତିଚି । କୋଉଠୁ ଚାଉଳ ମୁଠିଏ, କୋଉଠୁ ପୁଖାଗାର ଉତଲା ପେଜ ଫୋପଡ଼ା, କୋଉଠୁ ବାସିପଖାଳ ପୁଞ୍ଜିଏ ତ କୋଉଠୁ ଚପରାସୀର "ଯା, ବାହାର ହାରମଯାଦୀ ନଲଠୀ"

ବୋଲି ଦୂର ଦୂର ମାର୍ ମାର୍ ଶୁଣେ । ଅନୁଭୂତି ବହୁଳ ଜୀବନରେ ଅନୁତାପବହ୍ନି ସାର ହୁଏ । ପିଟେଇ ଆମ୍ବିଳାମୁହଁରେ ଫେରେ । କାହାଘର କେଜାଣି ସେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ କୋଠା, ଆଖି ପାଉ ନଥିଲା । ସବୁଘରେ କେତେଜଣ ଲେଖାଏ ବାବୁ କଲମଧରି କଣ ଲେଖି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ କୋଠରୀ ସାମନାରେ ପିଟେଇ ଠିଆ ହୋଇ "ବାବୁ" ବୋଲି ହାତ ଦେଖେଇଲା । ଚଶମାଟାକୁ ଉପରକୁ ଉଠେଇ ବାବୁଜଣକ ଗୃହିଁଲେ । ପିଟେଇ ପୁଣି ବିକଳ କଣ୍ଠରେ କହିଲା 'ବାବୁ' ! ଆଉ କେତେଜଣ ବାବୁବି ଥିଲେ । ସଫା ସଫା ଦାନ୍ତ ଦେଖେଇ ଖେଁ ଖେଁ ହସି ଉଠିଲେ । ପିଟେଇକୁ ଭାରି ବାଧିଲା ସେ ହସ । ଟୋକା ଚାକରିଆ କଥା । କହାକୁ ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି 'ବାବୁ' ବୋଲି ଡାକ ନଥିଲା । ଚଶମା ପିନ୍ଧା ବାବୁ ଜଣକ ଗାଁଚଗଲେ ରାଗରେ । ଆସନଗୁଡ଼ି ଉଠି ଆସି 'ଗୋବିନ୍ଦ' 'ଗୋବିନ୍ଦ' ବୋଲି ରୁକ୍ଷ କଣ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର କଲେ । ଉର୍ଦ୍ଦିପିନ୍ଧା ଦର୍ଆନ ଜଣେ ପାଣି ସୁରେଇଟାଏ ଧରି ଦଉଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଆସିଲା । ଇଡ଼ିଏଟ, ନନସେନ୍ସ, କେତେକଣ ଗାଳି ସେ.ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଶୁଣିଗଲା । ଫାଟକରେ କେହିନାହିଁ ଭିକାରୁଣୀଟା ଅଫିସ ଭିତରକୁ ଆସିଛି । ଗୋବିନ୍ଦ ବିଚରା ଅଫିସରେ ପାଣି ରଖିବାକୁ ସୁରେଇ ଧରି କଳପାଖରେ ଟିକଏ ଅଟକି ଯାଇଥିଲା । ପିଟେଇ ଭାବିଥିଲା ବାବୁ ଜଣକ ନିଶ୍ଚୟ ପଇସା ଦେବେ । ଗୋବିନ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଧକ୍କାରେ ସେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । "ଗରିବ ମାଇପ ପରି ସବୁରି ଶାଳୀ" । ଦୁନିଆ ଦୁଆରେ ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇଛି ବୋଲି ସିନା କୋଉଆଡ଼ର କିଏ ଗୋଟାଏ ତା ଦେହରେ ହାତଦେଲା । ପାଇଛାର ଭୂଆସୁଣୀ ପରି ସେ—କାହିଁ ପାଇଛା ? ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ କୋଉଠି ନିଦ ଶୋଇଛି, କାହା କଥା ତାକୁ ଲାଗୁନାହିଁ । ଗେଟ୍ ସେପାଖକୁ ଗଲା ପିଟେଇ । ଚପରାସୀଟାର କି କର୍କଶ ଦୃଷ୍ଟି !

ସସ୍ତା ହରଣୀପର ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ସେ । ନ ଦେଇଥାନ୍ତେ ତ ନାହିଁ, ମନା କରିଥିଲେ କଣ ସେ ଜବରଦସ୍ତି କରିଥାଆନ୍ତା । ମାରିଧରି ଘଉଡ଼ିବାରେ କଣ ବା’ ଦରକାର ଥିଲା ? ହାତସୁଖ ଉଠେଇ ନେଲା ସେ ଲୋକଟା । ନିଃସହାୟ ପାଇଲେ ସମସ୍ତେ ସେମିତି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।

ବସନ୍ତ ଯାଏ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଆସେ, ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପୁଣି ଯାଏ, ବର୍ଷା ଆସେ । ଏମିତି ଭଲରେ ଭଲରେ ଚାଲି ଗଲା । ଦିନବାର ତ ଜାଣି ପାରେନି ପିତେଇ । ରାତିଏ ଗଲେ ଯୁଗପରି ଲାଗେ । ହେମନ୍ତ, ଶୀତ, ବସନ୍ତ କି ଗ୍ରୀଷ୍ମରେ ଗଛତଳେ ଶୋଇ ଦିନ କଟିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ଦିନଟା ଭାରି ହଇରାଣ । ଯାହା ପିଣ୍ଡାରେ ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିଲେ ହେଲେ ବରଷା ଛିଟା, ଝଡ଼ି ବର୍ଷାର ଦାଉ ସହି ନେଇ ହୁଏନି । ବାରଦୁଆରି ବୁଲି ହୁଏନି । ଏଇ ଚାରିମାସ ଭାରି କଷ୍ଟ ପଡ଼େ । ତଥାପି କେଇଟି ଶୀତ, ବସନ୍ତ କଟେଇ ଦେଲାଣି ପିତେଇ । ଦିନ ଓଳିରେ ମୁଠାଏ ଭଲକରି ନ ଖାଇଲେ ବି ଧନିଆର କୈଶୋର ଯିବା ଯିବା ହେଲାଣି । ସେ ବି କନାଖଣ୍ଡେ ନେଇ ଗାନ୍ତି ଘୋଡ଼ଉଛି । ମୁକୁଡ଼ିଟା ବି ପଛକୁ ପଛ ଲାଗି ଆଉଛି । ପିଲା ଯେତେବେଳେ ହସି ଖେଳି ପିତେଇଙ୍କ ମଝିରେ ଚକାଚକା ଭଉଁରୀ ଖେଳୁଥିଲେ, ପିତେଇ କହୁଥିଲା—ଧନିଆକୁ ଆଗ ବାହାକଲେ ଜୋଇଁ ଦେଖିବି, ନାତି ନାତୁଣୀ ଦେଖିବି । ତା ପଛକୁ ମୁକୁଡ଼ିର ବାହା । ସେଇଦିନ ଥିଲେ ଧନିଆ ତ ଜ୍ଞାନ ପାଇ ସାରନ୍ତାଣି । କୋଉ ଦିନଠୁଁ ଧନିଆ ଘରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁକୁମାରିଆ ପିଲା ଜୋଇଁ କୁଣିଆଁ ହୋଇ ଘର ହସାନ୍ତାଣି । ଆଉ ଆଜି ପୋଡ଼ କପାଳ ପ ଉଁଶ ହୋଇଚି ସବୁ । ପାଇଛା କଣ ଆଉ ସତେ ଫେରିବ ? ଗାଁ ବାଲା ମିଛ କହୁ ନଥିଲେ ବୋଧେ । କିନ୍ତୁ ପିତେଇ ତ ମାନିଲା ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କ କଥା । ଧନିଆ

ଘରି ଝିଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଆଉ କେତେଦିନ ବୁଲିବ ? ନେଡ଼ିଗୁଡ଼ି ତ କହୁଣୀକୁ ବୋହି ଯାଉଛି । ସେତ କୁଳରେ ନାହିଁ ଆଉ, ଧମ୍ପାକୁ ବାହାକରିବ କିଏ ? ଧମ୍ପାର ବାହାଘର···ସ୍ୱପ୍ନ···ଖାଲି ତ ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ଅଳିକ ସ୍ୱପ୍ନ । ଧମ୍ପାର ବାହାଘର କଥା ଆଜି ଚିନ୍ତା କରୁଚି— ଏଡ଼ିକି ବେସରମ କଥା । ମନକୁ ମନ ଲଜେଇ ଗଲା ପିଚେଇ । ତାର ଯେମିତି ଏଇ କଥା ଭାବିବାକୁ ଅଧିକାର ନାହିଁ, ସ୍ୱେଚ୍ଛା କଲାପରି ନିଜ ଭିତରକୁ ବାହାରକୁ ଅନେଇ ଦେଖିଲା । ଭିତରେ ସ୍ତୂପୀକୃତ କୁହୁଳା ଅନୁଭୂତି, ମୁମୂର୍ଷୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା, ବାହାରେ ଚିକଟା କନା ଦି'ଖଣ୍ଡ, ଦି'ପଟ ରବର କାଚ, ଭୁଷୁ ଭୁଷୁ ନୁଖୁରିବାଳ, ଜୀବନ୍ତ ଦୁଇଟି ଅଲୋଡ଼ା କଙ୍କାଳ ।

ତାଙ୍କୁ ସିନା ସହର ବଜାର, ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ କୋଠାବାଡ଼ି, ନହେଲେ ଅନ୍ତଃପୁର ବାସୀମାନେ ସତେ ଯେମିତି ନିର୍ମମ ରାକ୍ଷସ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରୁ ପୁଲିସ ଚପରାସୀଙ୍କର ତଡ଼ ଦୂର ଦୂର, ମାର ମାର ସହି ଯେତେଦିନ ଅବା ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେଇ ଯୋଉ ମିଆଁଟା ମୁହଁରେ ଗୋରୁ ଲଞ୍ଜିପରି କେରି କେରି ବାଳ, କୋଉଠୁ ମଦପିଇ ଆସି ତା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ସେଦିନ । ଚକଚକିଆ ଟଙ୍କାଟାଏ ଦେଖେଇ କହୁଥିଲା, "ଆ ମୋ ଘରକୁ, ଆଉ ପଇସା ଦେବି । ଏ ଲେଡ଼୍କୀକୁ ହାମକୋ ଦେଇ ଦେ ।" ସେଇ ଦିନୁ ପିଚେଇ ସହରକୁ ଛାଡ଼ିଚି । କେତେ କାକୁତି ମିନତି ସେଦିନ ବୃଥା ହୋଇ ଥାନ୍ତା ଯଦି ସେତେ ରାତିରେ ସେଇ ପୁଲିସବାଲାଟା ହାବୁଡ଼ି ନଥାନ୍ତା—

ରାମଦାସପୁର ଗାଁର ଉପକଣ୍ଠରେ ଆରତି ପାଡ଼ି ବେରି ଓସ୍ତ ବାହା କରେଇଥିଲା । ବାବାଜୀ ପାଡ଼ି ଏବେ ବଟମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ଆପଣା କରି ଅରାଏ ରାଧିମୀ କରି ଯାଇଚି । ସେଇ ବଟମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ଦୟାରୁ

ତାର କଣ ନହୋଇଛି ଯେ ଏତକ କଲି ବୋଲି ବଡ଼ କଥାଟା ହେବ । ଗଲି ଆଇଲି କେତେ ବୈଷ୍ଣବ, ବାଟୋଇ ସେଠି ବିଶ୍ରାମ କରି ଫେରି ଯାନ୍ତି । ଟୋକା ଗୁଡ଼ାକ ଦିନ ରାତି ବାଗୁଡ଼ି ବୋହୂ ଚୋରି ଖେଳ ଲଗାନ୍ତି ସେଇଠି, ରବିଦିନ ହେଲା ଖାମ ପଲେଇ କାଳି ହୋଇଚ ଯେ ଗାଁଟା ଶୂନସାନ । ପିଲାମାନେ ଖେଳିବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଭୀମା ପଲେଇ ପୁତୁରା ଶାମା ପଲେଇ ବେଳକଆ ଭାତ ହାଣ୍ଡି ଧରି ନସର ପସର ହୋଇ ଧାଇଁଯାଏ ସେବାକେ । ଖାମା ପଲେଇ ଭେଣ୍ଡାଟାଏ ଥିଲା । ଗାଁଟା ମାଡ଼ ମାଡ଼ ପଡ଼ୁଛି ସେଇଥି ପାଇଁ । ଦିନେ ଯେ ସଞ୍ଜ ପହରେ ବି ତାଟି କବାଟ ଦେଇ ଘରେ ରହିବାକୁ ଛାତି ପଚାଉ ନଥିଲା ଆଜ ବଟମଙ୍ଗଳାଙ୍କ ବୃନ୍ଦମା ଉପରେ କଣଙ୍କାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛି । ବେଳକଆ ଭାତ ହାଣ୍ଡି ବିଲୁଆ କୁକୁର ମୁହଁ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଝାମ୍ପି ଆଣିଲେ ଦିନ ତମାମ ଚଳେ ।

ସହର ଛୁଡ଼ି ପିତେଇ ଏଇ ଗାଁରେ କେତେଦିନ ହେଲା ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛି । କେତେବେଳେ କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇପଡ଼େ । ନହେଲେ ବୃନ୍ଦମା ଉପରେ । ଗାଁବାଲାମାନେ ଛି ଛି ଦୂର ଦୂର କରନ୍ତିନ । ମାଗିଖାଇଟିଏ ବୋଲି ପେଜ ପାଣି ମୁନ୍ଦାଏ, ଅଇଣ୍ଠା କଣ୍ଟା ଦିଟା ବଳିଲେ ତା ହାଣ୍ଡିରେ ଅଜାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତ ଆଉ କଣ୍ଠପୁରିଆ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ଭଗବାନ କଣ ଆଉ କାହା ତୁଣ୍ଡରେ ଆହାପଦ ଦେଇ ନଥାନ୍ତେ । କେବେ କେମିତି କାହାର ଗୋବର ଚକଟି ଦିଏ, ଘଷି ତାରେ, ଘାସ କାଟିଆଣି ଦିଏ, ଦୁଆର ଓଳାଏ, ଗୋରୁ ଗୁହାଳ ପୋଛେ, ଘର ଲିପେ, ନହେଲେ ଆଉ ଗାଁକୁ ଭିକ ମାଗିଯାଏ । ତୋଟା ମାଳରୁ ଗୋବର ଗୋଟେଇ ଦିଏ । ଗାଁ ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ସୁଖ ପାଆନ୍ତି । ଯାହାର ଯେତେବେଳେ

ଲୋଢ଼ା ପଡ଼େ କହନ୍ତି । ଏବେ ଧନକେ ପିଚେଇର ଗହ୍ମ ଅନ୍ତର ଦଶା ଆଇଚି । କିଛି ନହେଲେ ଦଉଳି ମୁଠାଏ ମୁଠାଏ ମିଳୁଚି ତ ! ପେଟ ନ ପୂରିଲେ ବି ଓଦା ତ ହଉଚି ।

ମାହାନ୍ତିଘର ବୋହୂମାନେ ତା କଥା ଶୁଣି ଆହା, ଆହା, ଚ,ଚ କରନ୍ତି । ଧମାକୁ ପୁରୁଣା ଲୁଗା କେତେଖଣ୍ଡ ମିଳିଲାଣି । ପିଚେଇ ବି ଦିହ ଲୁଚେଇବାକୁ ଧୋଇ ଶୁଖେଇ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଚିରା ଫଟା ପାଇଲାଣି । ସେଇ ଭୂତୁରା ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ । ଭଙ୍ଗା ପାନିଆରେ ଧମା ନିଜ ମୁଣ୍ଡକୁ ରାମ୍ପି ଜାଣିଲାଣି । ମହାନ୍ତିଘର ମଠ ବାରିରେ ପାଲଖଣ୍ଡେ ବି ପାଇଲାଣି ପିଚେଇ । ଧନୀ ଗୋରୁ ଜଗୁଚି—ମୁକୁନ୍ଦ ବୋଲି ହାକ କରୁଚି । ଗୋବର ସାଉଁଟି ଗଦା କରୁଚି, ପିଚେଇ କରୁଚି ଘଷି । ଆଷାଢ଼ ମାସର ଉଆଁସ ପରେ ଠାଣୁଆ ନହେଲେ ଛ ମେଘଟିକି ସୂରୁଯ ଉଁଏ··କାଟେ ନାହିଁ ସିନା, ଆଲୁଅ କଣ ହୁଏ ନାହିଁ ?

ମହନୀ ସାହୁଘର ଘର ଲିପି ଲିପି ସଞ୍ଜବେଳକୁ ତେଲି ହଳଦି ଗିନାଏ, ପଖାଳ କଂସାଏ ଧରି ପିଚେଇ ପାଲକୁ ଆସିଲା । ଗୁପି ଗୁପିଆ ଜହ୍ନ ପଡ଼ିଥିଲା । ପାଲ ଦୁଆର ଧନୀ ନିଜେ ଲିପାପୋଛି କରି ଏମିତି ନିଚସର କରିଛି ଯେ ଭାତ କୁଢ଼େଇ ଖାଇବ । ସେଇଠି ଭାତତକ ରଖି ଦେଇ ପିଚେଇ ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ବସେଇଲା । କାନି ପାରି ଆପେ ପଡ଼ିଗଲା ସେଇଠି । ସେଇ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଧନୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଭୁଞ୍ଜୁ ଭାତ, ତୋରାଣୀ, ଲଙ୍କାମରିଚ ଟିକିଏ କାମୁଡ଼ି କାମୁଡ଼ି ଖାଉଥାନ୍ତି । ଯାହା ବଳିବ ପିଚେଇ ଖାଇବ । ନହେଲେ ନହେଲା । ପିଲାଏ ଆଗ ।

ସପନୀ ସ୍ୱାଇଁ ପୁଅ ଚଇଁଆଠା ଧନୀ ସାଙ୍ଗରେ ଗୋରୁ ଜଗୁଛି । ଭାରି ସାଙ୍ଗ ଧନୀର । କୁଆଁ ଅକୁଆଁ ବାରଣ

ନାହିଁ । ଧନୀ ସବୁ ଅଛିବ ବୋଲି କହେ ଦୁ-ଗୁଣେଇ ଛୁଟିଦିଏ । ଘରୁ ଯାହା ଆଣେ ଧନୀ ମୁକୁଣ୍ଡଙ୍କୁ ଦେଇ ନିଜେ ଖାଏ । ଲୁଚେଇ ଲୁଚେଇ ମୁଢ଼ି ଚୂଡ଼ା ଆଣି ଧନୀ କାନରେ ଅଜାଡ଼େ । ଦୁହେଁ ମିଶି ଖାଆନ୍ତି । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଗରିବ ବଡ଼ଲୋକର ବ୍ୟବଧାନ ନଥାଏ । ଡାଳିମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ, କାଠି ପୋତା ପୋତି—ଏମିତି କେତେ ଖେଳ ଖେଳନ୍ତି ସେମାନେ । ବିଜନ ବେଳାଭୂମିରେ ଦୁଇଟି କିଶୋର କିଶୋରୀଙ୍କର ନିଷ୍ପାପ ନିର୍ଝୁମ ଖେଳ···ଗାଈ ଗୁଡ଼ାକ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଦେଖନ୍ତି·· ···ଅଳକାନନ୍ଦ ଦେଖେ, ବିଲ ବଣ ଦେଖେ, ଧାନ କିଆରି ଦେଖେ । ଖରାବେଳେ ଧନୀ ଯାଏନି ଦୋଅରି ଖାଇ, ଘରେ କିଛି ନଥାଏ—କିନ୍ତୁ ଚଇଁଆତ ଯାଏ । ଖାଲି ହାତରେ ଫେରେନି କେବେ । ବାପ ମା'ଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଗେହ୍ଲା ପୁଅ । ନିଜଗୋରୁ ନିଜେ ଦେଖେ···ଅଳି କରି ଭୁଜା ଚୂଡ଼ା ଧରି ଆସେ । ନହେଲେ ରୁଷି ଶୋଇବ । ବୋଉ ତାର ଭୁଜା ଚୂଡ଼ା ସବୁ ନିସରୁଣୁ ପୁଣି ଭାଜି ଥୁଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପରି ଆଉରି କେତେ ଛୁଆ ଗାଈ ଜଗନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ କିଏ ଆସିଲେ ସେମାନେ ଦୂରକୁ ଗାଈ ବାଡ଼େଇ ନିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆନନ୍ଦରେ ଯେମିତି କାହାର ଭାଗ ନାହିଁ ।··· ଚଇଁଆ ଆଉ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବାଗୁଡ଼ି, ବୋହୂଚୋରୀ ଖେଳୁନାହିଁ । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀମାନେ ଛିଗୁଲେଇ କୁହନ୍ତି, ଧନୀକୁ ନେଇ ପରିହାସ କରନ୍ତି । "ସେ ଛତରଖାଇ ଟୋକିକୁ ବାହାହେବୁ କିରେ ?" ଚଇଁଆକୁ କଥାଟା ଶୁଣିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ଧନୀକୁ ଏମିତି କହିଲେ ତାକୁ ଯେମିତି ବାଧେ । ଧନୀ ତାର ଅତି ନିଜର, ଅତି ଆପଣାର ଯେମିତି । ତାକୁ କହିବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ? କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ତାର ଅଧିକାର ? ଚଇଁଆକୁ ଅଡୁଆ ଲାଗିଲେ ବି ଭଲ ଲାଗେ ଧନୀ ପାଇଁ ଲଢ଼ିବାକୁ ।

ଚଇଁଆ ଆସିଲା ଧର୍ମାଙ୍କ ପୂର୍ତ୍ତିଭକୁଡ଼ିଆ ଦୁଆରକୁ । ଧର୍ମା ମୁକୁନ୍ଦ ତର ତର କରି ଖାଇଦେଇ ଛୁଟିଗଲେ—ମଣ୍ଡପ ପାଖରେ ଖେଳିବେ ଏଇନେ । ଆଉ ପିଲାମାନେ ଭିଡ଼ି ହେବେଣି ଆସି ଖେଳ ସରୁ ସରୁ କେତେବେଳ । ଚଇଁଆଁ ଆସି ଗୁଡ଼ି ଦେଇଯାଏ । ରାତି ଅନ୍ଧାରରେ ଧର୍ମା ହାତ ଧରି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ତାକୁ ସତେ ଯେମିତି ସରଗସୁଖ ଲାଗେ ।

ଧର୍ମା ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ବଳକା ଭାତ ତୋରାଣି କୈବଲ୍ୟପରି ପାଏ ପିତେଇ । ସନ୍ତାନ ଯାହାର ନାଇଁ ବୁଝିବନି ସେ ସେଇ ସୁଖ, ସେଇ ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ତୃପ୍ତି । ଖେଳ ବାଇଆ ହୋଇ ପିଲାବଟା ଚାଲିଗଲା ପରେ ପିତେଇ ଭାତ କଂସା କଡ଼ରେ ବସିଲା । ଦିନଯାକ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ପରିଶ୍ରମ ପରେ ତଣ୍ଟି ଅଠା ଧରିଛି । ତୋରାଣି ମୁନ୍ଦାଏ ଢକ ଢକ କରି ପିଇଗଲା । ଗୁଣ୍ଡାଏ ଭାତ ମୁହଁ ପାଖକୁ ନଉଚି ଚଉପାଢ଼ୀ ଆଡ଼ୁ ଲଳିତ ମଧୁର ସ୍ୱରରେ ବଂଶୀ ଝଙ୍କାର ଛୁଟିଲା । ଗୁପି ଗୁପି ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଗାଁ ପିଲାଙ୍କର ହାଟ ବସିଛି ଚଉପାଢ଼ୀ ଉପରେ । ବାଉଁଶ ଦଇଆ ଖେଳ ଦେଖି ଦେଖି ବାଉଁଶ ବଇଁଶୀରେ ବ୍ୟଥାର ଝଙ୍କାର ତୋଳିଛି । ପିତେଇର ଅଙ୍ଗ ଅଥର୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ହାତରୁ ଭାତ ଗୁଣ୍ଡାଟା ଖସି ପଡ଼ିଲା, ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ ବନି—ଯୋଉଠି ହେଲେ ଜୀଇ ବଞ୍ଚିକରି ଅଛି । ମା ହୋଇ ଖାଇବ କେମିତି ? ସେଇ ଭାତକଂସା କଡ଼ରେ ମନେ ମନେ ବନ୍ମାକୁ ଦେଖୁଥିଲା ପିତେଇ । ଆସିଲାବେଳେ ପିଲାଟାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖି ବି ପାରିଲା ନାଇଁ । ଭଲରେ ଥିବ ତ ? କେଡ଼େଟିଏ ହୋଇଯିବଣି । ଥରେ କେମିତି ଦେଖନ୍ତା—ପୁଅବୋଲି କୋଳରେ ଯାକନ୍ତା । ଗତ ଦୁଇ ବର୍ଷର ଜୀବନକୁ ପିତେଇ ଭାବିବସେ । ବାରବୁଲା ଛତର ଖାଇର ସେ କାହିଁକି ପୁଅ ହେବ—ସେ ପାଇଛାର ପୁଅ ହୋଇ

ଥାଉ । ପିଚେଇକୁ ଦେଖିଲେ କଣ ବନ୍ନି କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଣବ । ମା'ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବ ପିଚେଇକୁ ? କେଜାଣି—ନକରୁ ପଛେ ଭଲରେ ଥାଉ—ତାର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଥିଲା ପିଚେଇ । ବନିକୁ ବାହା କରିଥିଲେ ଘରକୁ ବୋହୂ ଆସିଥାନ୍ତା । ଯେମିତି ସେ ଦିନେ ଆସିଥିଲା ପାଟଣାଡ଼ୀ ପିନ୍ଧି । ଯାଉ ସେ କଥା—ଭାବି ଆଉ ଲାଭ ? ପାଇଛା ଫେରିଲେ ତାକୁ ଆଉ ଘରକୁ ନେବ ? ସେ ବା ଜାଣିବ କେମନ୍ତ ପାଇଛା ଫେରିଲା କି ନାହିଁ—କୁଆଡ଼େ ତା ଘର । କେଇ କୋଣ ରାମଦାସପୁରକୁ ନଅବର୍ଷ ହେଲା ପାଇଛାର ଖବର ନାହିଁ । ଆଉ ତା ଫେରିବାରେ କୋଉ ଭରସା ?

ସପ୍ତମୀଚନ୍ଦ୍ର ବୁଡ଼ିଗଲା ବେଳକୁ ଭାତକଂସାଟା ପଲା ଭିତରେ ରଖୁଥିଲା ପିଚେଇ—

—ଆଠ—

ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷ—ସେଇ ମାଟି କୋଳରେ । ମାଟିରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପୁଣି ସେଇ ମାଟିରେ ବିଦାୟ "What is her buring grave, that is her woub ତାରି ଡାକ, ପୁଣି ଜନମ ମାଟିର ଡାକ କିଏ ଭୁଲେ ? ଘର ହଉନା କୁଡ଼ିଆ—ପରବାସୀ ଜୀବନରେ ତାରି ଡାକ କିଏ ବା ଭୁଲିଚି ? ପାଇଛା ବା ଭୁଲନ୍ତା କମିତି ? ପାଇଛା ପରି କେତେ ହତଭାଗା ବି ଭୁଲନ୍ତେ କେମିତି ? ଗୋଟାଏ ହୋ'ରେ ସିନା ଏତେବାଟ ଚାଲି ଆସିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା ବୋଲି ରାସ୍ତାଘାଟ ଏମିତି ବନ୍ଦ ହେବ ବୋଲି କିଏ ଜାଣିଥିଲା ? ପିଲା କବିଲାଙ୍କ ଖବର ଅନ୍ତର ତ ଦୂରର କଥା, ସେଇ ସହର ଭିତରେ

ଏଠିକା ଖବର ସେଠି ଅଗୋଚର ହେଲା । ଅନନ୍ତ ଅନନ୍ତ ନଅ ବର୍ଷ କଟିଗଲାଣି ।

ଚଷାପୁଅ ତା ଜମିକୁ ଭୁଲି କେତେ ସମୟ ରହିବ । ଟଙ୍କା— ଧାନ ପଛେ ତାର ଟଙ୍କା । ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଯୋଗ କୁହ । ଚଷାପୁଅ ତା ଜମି ଛାଡ଼ି ଟଙ୍କା ମୋହରେ ବିଦେଶ ଭୂଇଁରେ ହାଡ଼ଭଙ୍ଗା ଖଟିବାକୁ ଗଲା । ଏଣିକି ତ ସଫା ହେଲାଣି, ପୁଣି ଜାହାଜ ଚାଲୁ ହେଲାଣି । ଜାପାନୀ ସଇନ ଘଞ୍ଚି ଗଲେଣି । ଆତଙ୍କ ଗଲାଣି । ଗାଁ ଭୂଇଁ ତାକୁ ମନକୁ ଅଥୟ କଲାଣି । ଧନୀ, ବନି, ମୁକୁନ୍ଦ ସବୁ କେଡ଼େ ବଡ଼ ହେବେଣି । କେମିତି ଅଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ପିତେଇ କଣ ତାପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ନଥିବ ? ନଅବର୍ଷ ହେଲାତ କିଛି ଜାଣି ନାହିଁ । ସନ୍ଦେହଭରା ପ୍ରାଣ ଶୋକାକୁଳ ହୁଏ । କେମିତି ଟିକଏ ତା ପିଲା କବିଲାଙ୍କୁ ଦେଖନ୍ତା । ଢେର ଟଙ୍କା ରଖିଲାଣି । ସୁନା ବି କମ ପାଇନାହିଁ । ପିତେଇ କୁ ଦେଖନ୍ତା କି । ମନ ଉଡ଼ିଯାଏ ସାତ ସମୁଦ୍ରର ଆର ପାରିକି—ସେଇ ମାଟିଘର । ପିତେଇ ତା ପିଲାଏ ଥିବେ ସବୁ ଭଲରେ ଧନୀ, ମୁକୁନ୍ଦଙ୍କ ବାହାଘର ଖୁବ୍ ଜାକଜମକରେ କରିବ । ଧନୀକୁ ତ ଆସି ୧୪।୧୫ ବର୍ଷ ହବଣି । ବନିକୁ ସେମିତି ୧୨।୧୩ ବର୍ଷ । ବର୍ଷକିଆ ଛୁଆଁ । ମୁକୁନ୍ଦ ବି କେଡ଼େ ହବଣି । ପାଇଛା ଦେଖୁଥିଲା ତାର ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାର ନଡ଼ିଆଗଛ କେଡ଼େ ହବଣି । ତାର ଜମି ଘର ଦ୍ୱାର ବାରି, ବଗିଚା···ଦହ ହାତ ଗଲଗଲ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ମାଟି ସଙ୍ଗେ ମାଟି ହେବାକୁ । ଦୁମାସ ଛୁଟି ମାଗିଛି ପାଇଛା···ନହେଲେ କାମ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଯାଇ ପାରିବ କୋଉଠି କୋଉଦିନ ଛୁଟି ମଞ୍ଜୁର ହେବ—ନିତ ଯାଇ ବୁଝୁଚି ଜମାଦାର ପାଖରୁ । ଆଜକାଲି ତ କାମର ଭିଡ଼ ସେତେ ନାହିଁ । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସିନା ରାତି ରାତି ଟ୍ରକରେ ବସି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଯାଆନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲକାଟି ସଫା କରନ୍ତି

ସୈନ୍ୟ ଯିବାପାଇଁ, ଗାଡି ଗାଡି ମାଟି ପକେଇ ରାସ୍ତା କରନ୍ତି । ଜୀବନକୁ ପାଣିଛଡ଼େଇ ଖଟଣି କରି ଶେଷକୁ ବେଶ୍ ଦି ପଇସା ମିଳେ । ସେଇତକ ଯେମିତି ରୁକ୍ଷ ଅବସ୍ଥିତିକୁ ଭୁଲେଇ ରଖେ । କିନ୍ତୁ କାହାପାଇଁ ? ମରଦପୁଅ ମୁଣ୍ଡିଖାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି ଟଙ୍କା କମାଏ, ଖୁସିହୁଏ । କାହାର ଖୁସି ମୁହଁ ନିଜ ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ । ନିଜପାଇଁ କିଛି ନଥାଏ ତହିଁରେ । ଟଙ୍କାଗୁଡ଼ା ଯେମିତି ତାଙ୍କ ସୁଖଶୀତର ଦର୍ପଣ । ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କର କଅଁଳିଆ ମୁହଁର ଦର୍ପଣ । ତାଆରି ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁମାନେ ସେଠିକି ଯାଇଥିଲେ ଫେରି ଗଲେଣି । ସେ ବି ଯିବ । ଆଉ କେତେଦିନ କି ?

ଗାଁର ମହାଜନ, ସାହୁଘର, ଗାଁ ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ସେଇ । ପାଇଚ୍ଛା ବି ଗାଁର ଗୋଟାଏ ଭାଇ, ତା ପିଲାଙ୍କର ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ସେ କଣ ଶୁଣି ନଥିବ, ତାର ତ ଜମି ଗୃହମାଣ ଥିଲା—ଥିଲା ନଥିଲାକୁ ସାଉ କଣ ପୂରଣ କରି ନଥିବ ? ନହେଲେ ବି କଣ ଗାଁରେ କେହି ହାତ ଦେଖେଇ ନଥିବେ ? ଚିଠି ଦେଇଛି ତ ସାହୁ ପାଖକୁ । ଏଯାଏ ଖବର ପାଇନି । ମନଖାଲି ଛକପକ ହଉଚି ।

ଝିକା, କୁମୁନି, ଯେତେ ଯେ ଯାଇଥିଲେ ଘରକୁ ଫେରିଛନ୍ତି । ପାଇଚ୍ଛା ବି ଚିଠି ଦେଇଛି । ଗାଁରେ ଗୁଅଲି ଖେଳି ଯାଇଛି । ଝିକା ମାଇପଟା ଢିଅରକୁ କାଚ ଖଣ୍ଡୁ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଘରୁ ବାହାରୁ ନାହିଁ । ଗାଁ ସାରା ଚହଳ ପଡ଼ିଛି । ପୋଖରୀ ଘାଟରେ, ଢିଙ୍କିଶାଳେ ଘର ଭିତରେ ମାଇପଙ୍କ ସଭା । ଦାଣ୍ଡ ଘାଟରେ ଧାନ ବିଲରେ ମିଣିପଙ୍କ ସଭା । ଯୋଉଠି ଦେଖିବ ସେଇ କଥା । ଖାଲି ସେଇ ଗାଁ କାହିଁକି, ପାଖ ଆଖ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଖେଦି ଗଲାଣି କଥାଟା । ସାହୁର ତ ଅକଲ ଗୁଡ଼ୁମ୍ । କଣ ଚିଠି ଲେଖିବ ପାଇଚ୍ଛାକୁ । ଗାଁବାଲାଙ୍କର ଆଜି ସାହୁ ମେଲରେ ନିଶାପ ବସିବ । ସେଥିରେ

ଯାହା ଠିକ୍ ହେବ—ସେତ ଏକା ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଗାଁବାଲା ସମସ୍ତେ ଦାୟୀ ।

ସ୍ନାନ ପୁନେଇର ଦିନ । ସୁନେଲି ଗୋଧୂଳିର ସରୁପ ନଇଁ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗାଁ ଗୋହିର ଆଡ଼ୁ ଗାଁ । ଗୋଠିଆ ଗାଇଆଳ ପିଲାଙ୍କର ଡାକ—"ଗୋରୁ ଗଲେ ହୋ" କଣ୍ଠ ଫଟେଇ ଦିନ ବି ଡାକୁଛି । ୧୩ ବରଷର ପୁଅ । ଦାଣ୍ଡ ବୁଡ଼େଇ ଗୋରୁପଲ ଘରମୁହାଁ ଧାଇଁ ଛନ୍ତି । ଗୋରୁ ପଲ କଡ଼େ କଡ଼େ ରଧୂଆ ବାରିକ ବି ଧାଇଁଛି । ଘରକୁ ଘର । ସମସ୍ତେ ଯେମିତି ସାହୁଘର ମେଲରେ ଝଅଠ ଯାଇ ହାଜର ହୁଅନ୍ତି । ହଲ ତ ନଥିଲା ସେଦିନ ।

ସଭ ବସିଲା । ପାଇଛା ସଂସାରର ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଦାୟୀ ହେଲେ । ପାଇଛା ପରି ଗାଁର ଜଣେ ଉପକାରୀ ଭାଇ ଅନସ୍ଥା ହେବା କାହା ମନକୁ ପାଇଲା ନାହିଁ । ନେଡ଼ ଗୁଡ଼ତ କହୁଣୀକି ବୋହି ଗଲାଣି । କିଏ କହିଲା ପିଲେଇକୁ ତୁଆମାନଙ୍କ ସହିତ ପୁରୀ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ଦେଖିଛି । କିଏ କହିଲା ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ, କିଏ କହିଲା ରେଳ ଡବାରେ, ଏମିତି କେତେ ମତ ବାହାରିଲା । ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ପାଇଛା କଣ ଫେରିବ ଆଉ ? ଅନ୍ୟ ଗାଁବାଲା ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ତାଳି ମାରିବେ ନାହିଁ କୁଶୁପୁର ଗାଁ ବାଲାଙ୍କୁ ? ଗାଁକୁ ଲାଜ ତଷା କୁଳକୁ ନିନ୍ଦା । ତେବେ ପାଇଛାକୁ ଏ ବିଷୟ ଲେଖାଯିବ ନାହିଁ । ପିଲାଏ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଲେଖି ତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଆସିଲେ ପଛେ ନୂଆ ସଂସାର କରିବ । ପୁଅଟି ତ ଅଛି । ଯାହା ସବୁରି ମନକୁ ଆଇଲା ତା ପାଇଛାକୁ ଲେଖାହେଲା । "ତୋ ପିଲାଏ ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଅଛନ୍ତି, ତୁ ତୁରନ୍ତ ଆସିବୁ ।"

ପାଇଛା ଚିଠି ପାଇଲା । ପିଲା ତାର ଦୁଃଖେ ସୁଖେ ଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଟଙ୍କା ତାର କଣ ହେବ । ପୁଣି ଜମାଦାର ପାଖକୁ ଗଲା । ଛୁଟି ଅର୍ଡ଼ର ଆସିନାହିଁ । ଏଇ ମାସଟା ପୁରିବାକୁ ଆଉ ନଅଦିନ ବାକି । ଜମାଦାର ବୁଝାଇଦେଲା ସେଦିନ ଦରମା ନେଇ ଛୁଟି ହୋଇ ଯିବ......।

ଦରମା ଟଙ୍କାକୁ ତ ସେ ଆଉ ଗୃହୁଁ ନଥିଲା । ନଅଟା ଦିନ ତ ଦୂରର କଥା । ନଅଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ସେ ରହିପାରୁନି ଅଧୀରହୋଇ । କଣ ଆଉ କରିବ ଯେ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ୧୦୦ ଟଙ୍କା ଡାକରେ ପଠେଇଲା । ଚିଠିରେ ସାହୁକୁ ଲେଖିଲା, "ପିଲାଙ୍କ ଭଲ ମନ୍ଦ ବୁଝିବ । ଏଇମାସ ସରିଲେ ଯିବି । ଆଉ ଟଙ୍କା ପଛେ ପରେ ପଠଉଚି ।"

ପାଇଛାର ଚିଠି ମିଳିଲା । ଟଙ୍କା ମିଳିଲା, ପାଇଛା ଆସିବ— ସଭା ସମିତି ବସିଲା । ପୁଣି ବିଚାର ହେଲା । ମୁଖିଆ ମୁଖିଆ ଲୋକେ ପିତେଇ ନାଁ ଉଠେଇଲେ । ତାକୁ ଫେରେଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ପାଇଛା ତା ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖୁ । ଜାତିରେ ସିନା ନାହାନ୍ତି । ମନକଲେ ପୁଣି ଜାତିକୁ ଆଣିବ । ତା ମନ ହେଲେ ସେ କରିବ ନ ହେଲେ ଘଉଡ଼ି ଦେବ । ଗଲେଣି ତ ସେମାନେ ଅନେକ ଦିନ । ତାର ଟଙ୍କାରେ ପିତେଇକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବାକୁ ଲୋକ ବୁଲିଲେ ସେଦିନୁ । ପିତେଇ କୁଆଡ଼େ କେଜାଣି—ମଲାଣି କି ଗଲାଣି । ନିକଟରେ ତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ ହେବ ।

—ନଅ—

ଦଧିବାମନ ମନ୍ଦରରେ ନୂଆପାଞ୍ଜି ଶୁଣିଥିଲା ପିତେଇ । ଏବର୍ଷ କେରଳୀ ହାତରେ ଅଡ଼ା । କିଛି ନହେଲେ ଖାଇବାକୁ ହଉଳ ହିଁଟା ମିଳିବତ ! ଯୁଦ୍ଧ କୁଆଡ଼େ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସବୁ ଜିନିଷ ଶସ୍ତା ହେଲାଣି । ଆଜି ସବୁ ଜିନିଷରେ ତାର କଣ ଦରକାର୍ ଯେ—ଧାନ ଗୃହଳର ଦରଦାମର କଥା ତାର ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ । ଧର୍ମା ତ ଆଉ ଗୋରୁ ରଖି ପାଉନାହିଁ । ପାଉଛି ମୁକୁତା । ଥିଲା ନ ଥିଲାକୁ ଚଇଁଆ ଆଣି ଧାନ ଗଉଣିଏ କି ଗୃଉଳ ହିପା ଚଳଉଚି । ଚଇଁଆ... ଅଠର ବରଷର ଭେଣ୍ଡାପୁଅ—ସେ କଣ କି ପିତେଇର—କିଛି ନୁହେଁ—ଲକ୍ଷେକୋଟି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ—ତା ତୁଣ୍ଡରେ ଖାଲି ଆହାପଦ ଦେଇଛନ୍ତି ଭଗବାନ ।

ଚଇଁଆ ନଇତ ଆସେ, ପିତେଇର ପତର କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆରେ ତା ପାଦ ନିତ ପଡ଼େ କାହିଁକି ? ଧର୍ମା ପାଇଁ । ପିତେଇ ବୁଝେ କିନ୍ତୁ କହିବାକୁ ସାହସ ପାଏନି । ଗୁଡ ଗୁଡିଆ ଧର୍ମା ଆଗରେ ଠିଆହୋଇ ଦାନ୍ତ ନିକୁଟି ହସେ ଚଇଁଆ । ପିତେଇର ଦେହସହା ହେଲାଣି । ଜାଣି ଜାଣି ସେ ଆଡ଼େଇ ଯାଏ । ଚଇଁଆ ପାଇଁ ମନ ଭିତରେ କି ଜାଗା ଦେଇଛି, କେଜାଣି । ମନ ନରମି ଯାଏ । ଘର ଦୁଆର କଣ ସୁଖରେ ଥିଲେ ଚଇଁଆ ପରି ଜୁଆଇଁଟିଏ ଆସି ଥାଆନ୍ତା । ଆଜି ସେଇ କଥା ଭାବିବାକୁ ଯେମିତି ଛାତି ପତାଏ ନାହିଁ । ଧର୍ମା ଜ୍ଞାନବନ୍ତି ଝିଅ । ଅଚ୍ଛବ... ଚଇଁଆ—କୁଳନ ଚଷାପୁଅ । ତା ସାଥିରେ ବାଉଳି ପିତେଇ ଝିଅର ବାହାଘର ?

ଧମା ନାଁରେ ଭୁଚୁଁଭୁଚିଆ କେତେ କଥା ଶୁଣା ହେଲଣି । ଗରବ କଥା···ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ତ ସହସ୍ର କୋଶ । ପାଟି ଫିଟେଇ ପିତେଇ କଣ କହିବ—କାହାକୁ କହିବ, ନିଜର ବୋଲି କିଏ ଅଛି ? ନାହିଁ ନାହିଁ, ଯଦି କିଛି ସେମିତି ହୁଏ, ଯଦି ଗାଁରୁ ତଡ଼ାତଡ଼ି ହିଅନ୍ତି···ଗତ ଦୁଇ ବର୍ଷର ଜୀବନକୁ ଭାବି ବସିଲେ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼େ ପିତେଇ । ବଢ଼ିଲା ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି କୁଆଡ଼େ ବୁଲିବ ? ଅଚ୍ଛବ ତ ହୋଇଛି । କିଛି ନହେଲେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ପାଇଛି ତ; ଦେହ ଲୁଚେଇବାକୁ କନାଖଣ୍ଡେ, ପେଟ ଓଦା କରିବାକୁ ତୋରାଣି ମୁନ୍ଦାଏ ଅନ୍ତତ ପାଇଛି ତ ! ଲୋକେ ତ କିଛି ମିଛ କଥା କହୁ ନାହାନ୍ତି । ଚଇଁଆଟା ଏବେ ତା ଘରକୁ ଆଉଚ କାହିଁକି ? ଚଇଁଆକୁ ମନା କରିବାକୁ ତାର ସାହସ ପାଏନି । ଭଗବାନ କାନ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେତେବେଳେ—ଶୁଣିବ, ଯାହା ଆସୁଛି ଆସୁ ।

ମାହାନ୍ତିଘର ପାଇଟି କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲା ପିତେଇ । ବାହାର ପାଇଟି ତ—ଗୋରୁଙ୍କ ପାଇଁ କୁଟୁଚ କୁଟିଲା, କୋଳଥ ବାଟିଲା··· ବାହାରୁ ତାର ହାତପଗ ଘଷି ବୁହାଇ ଆଣିଲା···ମାହାନ୍ତିଘର ହଳିଆ ଗୁକର ସଙ୍ଗାରେ ଘଷି ଖଞ୍ଜିଲା ଯେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ତା ହାତକୁ ଘଷି ବଢ଼େଇଲା । ନଡ଼ିଆ ପତର ଉଞ୍ଝୁଲା, ମାହାନ୍ତିମା ବି ଉଞ୍ଝୁଥିଲେ ତା ସାଙ୍ଗରେ—ସେଇଠି ପିତେଇ ଶୁଣିଲା କେତେ କଥା—ଧମା ନାଁରେ ଗାଁଟାଯାକ କେମିତି ବାଉକଥା କହୁଛନ୍ତି । ଚଇଁଆ ଆଉ ଚଇଁଆବାପର ସେଇଥି ସକାଶେ କେମିତି ଭଟ ଭଟ ଲାଗିଛି । ଚଇଁଆ ପୁଣି ଧମାକୁ ଧରି ଅଲଗା ଘର କରି ରହିବ ବୋଲି ହିମତ କରି କହୁଛି ତା ବାପକୁ । ଗାଁଯାକ ଛି ଛି କରୁଛନ୍ତି । ପିତେଇ ସଂଜ୍ଞା ନଥିଲା ଯେମିତି । ହଁ, ଆହୁରି ଗୋଟିଏ କଥା, ସତ ମିଛ ତ ମାହାନ୍ତି ମା' ଜାଣି ନଥିଲେ । ସବୁ ଶୁଣିବା କଥା···ଧମା

କୁଆଡ଼େ ଅନାଗତ ଶିଶୁର ଜନମ୍ମ । କୋଟର ଗତ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟା ବିସ୍ମୟରେ ଉପରକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା ପିତେଇର । କାଇଁ ଧମ୍ମା ତ ଏକଥା କେବେ କହିନ ତାକୁ । କି ବେସରମ କଥା । ମା'ହୋଇ ସେ ଏତିକି ବି ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ଅଥଚ କଥା ଯାଇ କୋଉଠି ହେଲାଣି ।

ପର କଥା ପିତେଇ ଦିନେ ହେଲେ ଭୁଣ୍ଡରେ ଧରେ ନାହିଁ । ଭଗବାନ କାହିଁକି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଏଡ଼େବଡ଼ ଚଡ଼କ ପକେଇଲେ । ରାସ୍ତାର ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇ ସାଙ୍ଗରେ ବାନ୍ଧି ବୁଲୁଥିଲା କଣ ଏଇ ଅପବାଦ ଶୁଣିବ ବୋଲି ! ଏତିକି ବି କଣ ଆଉ ବାକି ରହିଥିଲା ? ଧମ୍ମା, ଧମ୍ମା ପାଖରେ ଥିଲେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ କାଟି ଉଡ଼େଇ ଦିଅନ୍ତା ସେମିତି । ଧାନଫେଟରୁ ବାଳୁଙ୍ଗାଟାଏ କୋଉଠୁ ଆସିଲା କେଜାଣି···ଧନ ସିନା ନଥିଲା, ଦିମୁଠା ଖାଇବାକୁ ସିନା ପାଉ ନଥିଲା—ହେଲେ ମା ତାର କଣ ତା ନାରୀ ଧର୍ମକୁ ବଳି ଦେଇଛି । ଅନନ୍ତ ସାହାଣୀ···ମୁସଲମାନ ଟୋକା···ଏମିତି ଅନେକ···ଏଇଆ କଣ ଶିଖିଲା ଧମ୍ମା । ଛି, ଛି, ଶେଷରେ କୂଅ ପୋଖରୀରେ ଜାଗା ମିଳୁନ ତାକୁ । ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ଏମିତି ପିଲା···ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ବାପ ମାଙ୍କର ଗର୍ବ ହୁଏ ସିନା—କଣ ଏ ଧମ୍ମା ପର ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ?

ଭୁଲ୍, ସବୁ ପିତେଇର ଭୁଲ୍ । ଆଖି ଆଗରେ ତ ଦେଖିଛି ପିତେଇ ଆଉ ଚଇଁଆଙ୍କର ହସ ଖୁସି ଖେଳ···ପାଟି ଫିଟେଇ ମନା କଲା ନାହିଁ । ନ ହେଲା ବା, ଗାଁରୁ ତଡ଼ା ଖାଇ ଯାଇଥାଆନ୍ତା କି ଖାଇବାକୁ ମିଳି ନଥିଲେ କଣ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ? ସେଥିରେ··· ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇ ଏତେଦିନ ବୁଲି ପାରିଲା··ସେମିତି ଏବେ ବୁଲି ଥାଆନ୍ତା । ଧମ୍ମାପରି ଝିଅକୁ ନେଇ କୁଆଡ଼େ ନେଇ ଯାଇ ଥାଆନ୍ତା ପିତେଇ ? ତା ନିଜ କଥା ମନେ ଅଛି ତାର । ବାସି

ଫୁଲରେ ଏତେ ଶୋଷଣ ଶୋଷଣ, ଆଉ ଧମା ତ ଯୁବାଝିଅ । ଯଉବନର ନୂଆ ପରଶ । ପୂରିଲା ଦେହ, ଯାହା ଯେମିତି ହବା କଥା, ତାକେତି ଖଣ୍ଡେ ନାହିଁ ବୋଲି ଧମା ଲାଜରେ ପଦାକୁ ବାହାରୁ ନାହିଁ । ପାଇତି କଣ ସେ କରିବ ? ଦେହରୁ ପଲ ପଲ କରି ରକ୍ତ ନିଗାଡ଼ି ପିତେଇ ଖଟି ଖଟି ପିଲାଙ୍କୁ ମଣିଷ କରୁଛି । ହଲଦୀ ଟିକଏ ମାଖି ହେଲେ, ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ସଫାସୁତୁରା କରି ଓଳେଇଲେ ଧମାକୁ ଖୁନ୍ଦି ହୁଏନା । ବଣରେ ମଲ୍ଲୀ ଫୁଟିଲେ କାହାର କି ଗଲା··ଫୁଟି ଝଡ଼ି ଯିବ ସିନା··ଭ୍ରମର ଯଦି ବାସନା ପାଇଁ ଆସେ— ପିତେଇ କଣ କରିବ, ଧମା କଣ କରିବ ? ଚହଲା ପାଣି, ଚହଲା ମନ ନରମା ଜାଗାକୁ ବହିଯାଏ ।

ମାହାନ୍ତି ମା'ଙ୍କୁ ପିତେଇ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମରମ ଖାଲି ବାହୁନି ଉଠିଥିଲା । କାମ ସରୁ ସରୁ ସଞ୍ଜ ଘଡ଼ିଏ ହେଲା । ଘରକୁ ଗଲେ ଧମାର ପେଟ ଉଣ୍ଡାଳି ଦେଖିବ, କୋଉଠି ଲୁଚେଇ ରଖିଛି ପିଲାକୁ । ତାକୁ ନ ଜଣେଇ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ପାଣି ପିଉଛି । ତାରି ଅଜଣାରେ ଏ କଥା ଗାଁରଆଡ଼େ ଖେଦି ବୁଲିଲାଣି । ଏଡ଼କି ହାରାମଜାଦା କଥା । ମାହାନ୍ତିଘରୁ ଗରମ ଭାତ, ଡାଲି, ଭୁଜଣ ଧରି ପିତେଇ ଘରକୁ ଗଲା ।

ଧାପ ଆଲୁଅ ବାଉଳା ପବନରେ ଧପ୍ ଧପ୍ ହଉଛି । ଟିକଏ ଦୂରକୁ ଗଲା ପିତେଇ । କଳା କଳା ଦୁଇଟା ମୁଣ୍ଡ, କଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହଉଛନ୍ତି କେଜାଣି ! ନିଜ ଦେହକୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଲୁଚେଇ ରଖି ଆଲୁଅକୁ ଅନେଇଲା । ତାରି ଝିଅ, ତାରି ପେଟର ପିଲା, ମୁହଁରେ ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ । ପାଖରେ ଚଇଁଆ··ଭେଣ୍ଡାପୁଅ । ପହିଲି ଆଷାଢ଼ର ନୀଳ ମେଘ ପୁଞ୍ଜପରି ଜୀବନ ଆକାଶରେ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ ହୁଟିଲା କାମନା ତାଙ୍କର । ଅଜଣାରେ ଗୋଡ଼ ଖସିଛି—ଗାଁ ବାଲା ମିଛ କହୁ

ନାହାନ୍ତି ତେବେ ! ନଆଁ ପାଖକୁ ଘିଅ ବଢେଇ ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ କେମିତି ସେ ବସିଥିଲା କେଜାଣି ? ଘିଅ ପୋଡ଼ ଧୂପ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଚେତନା ଆସୁଚି ।

ପିଚେଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ଧର୍ମା ପାଖରେ ଚଇଁଆ ତା ଆଖିକି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥିଲା ସିନା—ପୋଡ଼ା ମନଟା ପୋଡ଼ି ଯାଉଥିଲା—ଅଛବ ସେ – ସେଥିରେ ପୁଣି ଏ ଅପବାଦ । ଘର ଭିତରେ ଦୀପ ଆଲୁଅ ନାଚୁଚି, କେତେବେଳେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିଶୁଚନ୍ତି ଧର୍ମା, ଚଇଁଆ । ମୁକୁଳିଟା ଖେଳ ବୁଲି ଗଲାଣି ସଞ୍ଜ ଘଣ୍ଟ ବାଜି ବାଜି । ଘାଟ ତରକାରି ଧରି ହାତ ଧୋଇ ହୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି, ନିଘା ନଥିଲା ତାର । ସେ ଦେଖୁଚି, ଦି'ଆଖିରେ ଦେଖୁଚି, ଧର୍ମା ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଗୁଞ୍ଜୁଚି ଚଇଁଆ ପାଟିରେ, ଚଇଁଆ ଗୁଣ୍ଡିରେ ଧର୍ମା· · ନିଜ ଦେହଟା ଝଳମଳ ହଉଥିଲା । ଅଥଚ ମନ ଚହଲି ଯାଉଥିଲା । ଏମିତି ପାଇଛା ପାଖରେ· · । କାଇଁ ପାଇଛା, ଯୁଦ୍ଧ ତ ବନ୍ଦହେଲା । ବଞ୍ଚିଥିଲେ କଣ ଫେରି ନଥାନ୍ତା । ଫେରିଥିବ ଅବା—କେମିତି ଜାଣିବ ପିଚେଇ । ତା କଥା ଶୁଣି ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ଦେଇଥିବ, ନୂଆକରି ପୁଣି ଘର ତୋଳିଥିବ । ନୂଆକରି ସଂସାର ଗଢ଼ିଥିବ, ଅଛବର ସେଥିରେ ଅଧିକାର କଣ ?

ପଛଆଡ଼ୁ କାହାର ପାଦଶବ୍ଦ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଭିଲା । ଶଙ୍କିତ ହୋଇ ପିଚେଇ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲା । ସତେ ଯେମିତି କଣ ଚୋରି କରୁଥିଲା ପିଚେଇ । ଘନମାହାନ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଜଣେ କିଏ ତା ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସୁଛନ୍ତି । ତର ତର କରି ପିଚେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ଦୀପଟା ଲିଭେଇ ଦେଲା । ଘର ଭିତରେ ଯୁବତୀ ଝିଅ, ପାଖରେ ଯୁବା ପୁଅ, କାହା ଆଖିକି ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ଏ କଥା । ଲୁଚେଇଲା ପରି ଥାନ ଘରେ ନାହିଁ । ବରଂ ଦୀପଟି ଲିଭୁ ।

ଅନ୍ଧାରିଆ ହେଲେ ସବୁ ଲୁଚିଯିବ । ଧର୍ମା କ ଚଇଁଆ ବାହାରି ପାଟିରେ କଥା ନଥିଲା, ପିତେଇ ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସିଲା

ଘନ ମାହାନ୍ତ କହିଲେ "ପିତେଇ ତୋ ଗାଁରୁ ମଣିଷ ଆସିଛନ୍ତି ।" ଅନ୍ଧାରରେ ପିତେଇକୁ ଦିଶୁ ନ ଥିଲା କିଛି । ଖାଲି କଳା କଳା ମୂର୍ତ୍ତି ଏଟା ତା ଆଗରେ । ବିସ୍ମୟରସହିତ ପିତେଇ କହିଲା, "ମୋ ଗାଁରୁ" ? ଆଗନ୍ତୁକ ଡେରି ନ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ "ହଁ, ନୂଆବୋଉ, ମୁଁ ଆସିଛି, ପାଇଚ୍ଛା ଘରେ ଫେରି ଆସୁଛି, ତମେ ଚାଲ ।" ଅନ୍ଧ ଚକ୍ଷୁଦାନ ପାଇଲା ପରି ପିତେଇର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଥରି ଉଠିଲା ଆନନ୍ଦରେ । ସତେ କଣ ପାଇଚ୍ଛା ଆସୁଛି ? ଦୁଇହାତ ଉପରକୁ ଟେକିଲା ଠାକୁରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ପରୀକ୍ଷା ତାର ଶେଷ ହୋଇଛି ତେବେ । କିଏ ତାକୁ ନୂଆବୋଉ ବୋଲି ଡାକିଲା...କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ସେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ନାହିଁ । "ପାଇଚ୍ଛା ଘରେ ଫେରୁଛି"—ସାତ ସମୁଦର ଡେଇଁ ହନୁମାନ ଲଙ୍କାଗଡ଼ରେ 'ରାମନାମ' ଶୁଣେଇଲା ଯେମିତି । ସେ ଫେରିଯିବ, ଏହିକ୍ଷିଣି ଯିବ । ମୁକୁନ୍ଦିଟା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ଏତେବେଳେ ?

ଆଗନ୍ତୁକ ଓ ଘନ ମହାନ୍ତ ପୁଣି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଆଗେଇଲେ । "ତେମେ ଠିକ୍ ହୁଅ ନୂଆବୋଉ, ଏଇ ରାତି ରାତି ବାହାରିଯିବ । ମୁଁ ଟିକିଏ ଜଳଖିଆ କରି ଆଉଚି ।" ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ, ପିତେଇ ବି ଚାଲିଗଲା ମୁକୁନ୍ଦକୁ ଆଣିବାକୁ, ଗୋଡ଼ ଏଠିବୋଲି ସେଠି ପଡ଼ୁଛି । ସେ ପରା ଅଛବ ହୋଇଛି—ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା ପିତେଇ ।

କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଧର୍ମା ଆଉ ଚଇଁଆ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣି ପାରୁଥିଲେ । ବରଡ଼ାପତ୍ରପରି ଧର୍ମାଟା ଥରୁଥିଲା...ପିତେଇର ଧାପ ଲାଗ ଚଇଁଆ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିଛି । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମା କଅଣ ବୁଝିଲା ଟିକିଏ ?

ପିଚେଇର ଝିଙ୍କ ପରି ପଦକ୍ଷେପରେ ଚଇଁଆ ଗୁଡିରୁ ଧମା ଅଲଗା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଲୁଙ୍ଗିଆ ବାହାରେ ପିଚେଇ ଯେତେବେଳେ ଧନ ମହାନ୍ତି ଓ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା, ଚଇଁଆର ଅତି ପାଖରେ ଥିଲା ଧମା । ପିଚେଇ ଯିବ, ଧମା ଯିବ, ମୁକୁନ୍ଦ ଯିବ, ଏଇ ଗୀତ ଗାଉ । ଚଇଁଆ ସହିପାରୁ ନ ଥିଲା ଯେମିତି । ଧମାର ଝାଉଁଳିଆ ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତରେ ସାଉଁଳି ଦେଇ ଚଇଁଆ କହୁଥିଲା, "ତମ ଘରକୁ ତୁ ଯିବୁ ଧମା, ମୁଁ ଏଠି ରହିଯିବି ଚିରଦିନ ପାଇଁ ହନ୍ତସନ୍ତ ହୋଇ । ଭୁଲିଯିବୁ କଣ ମତେ ? ତତେ ତ କହିନି, ବାପାଙ୍କ ସାଥିରେ ତୋ ପାଇଁ କେତେ ଝଗଡ଼ା କରିଥିଲି, ତତେ ନେଇ ଅଲଗା ରହିବି ବୋଲି । ଜାତିରୁ ପଛେ ଯିବି ।" ଧମା କାନ୍ଦୁଥିଲା ! ବଦାସୁର ଲୁହ । ଆମେ ଗରିବ, ଅଜାତି, ଚଇଁଆ ଦେ ଭୁଲ କରୁଚ କାଇଁକି ? ତମେ ବାହାହେବ । କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ନୂଆ ବୋଉଟିଏ ଆସିବ ତମପାଇଁ, ଆଉ ମୁଁ ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଅଛୁଆଁ — ଘାରି ବାଧୁଥିଲା ଚଇଁଆକୁ । ସରଳ ମନରେ ଧମାକୁ ଅତି ନିକଟତର, ଅତି ଆପଣାର କରିଥିଲା । ଲୋକେ ବାରକଥା କହିଲେ ବି କାନକୁ ନେଉ ନଥିଲା । ମରଦ ପୁଅ ହୋଇ ଗୁଡିରେ ଗୁପ ପକାଇ ମନକଥା ମନରେ ମାରିବାକୁ ଚାହିଁନଥିଲା ସେ । ଆଉ ଯେତେ ଯେ ଆସିଲେ ବି ଧମା···ପାଗଳ କରେ ତାକୁ । ଦିନେ ନ ଦେଖିଲେ ଯୁଗେ ପରି ଲାଗେ । ଧମା ଅଭିମାନ କରେ । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ, ଗ୍ରେଟ ବଡ଼ର ବିଗ୍ରିର ନ ଥାଏ ତ ସେତେବେଳେ । ଧମା କିନ୍ତୁ ସେମିତି କହିଲେ ଚଇଁଆ ଅଭିମାନ କରେ । ଜୋରକରି ତା ପାଟି ବନ୍ଦ କରେ । ଧମା ଭୁଲିଯିବ···ସବୁକଥା ସେମିତି ପକେଇଦେଇ ? ଚଇଁଆକୁ ଛୁଙ୍କ ଭୁଲିଯିବ । ଧମାର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଚଇଁଆର ଟାଣୁଆ ଲୁହ ଟୋପା ଢୁଳୁଢୁଳୁ ଦପ୍ ଦପ୍ ଝରିଲା — ଧମା ଆଖିରେ ବି ଅବାରିତ ଅଶ୍ରୁ ।

ଏଇ ଘଡ଼ିକ ଭିତରେ ବା କଣ ସେ କରି ପାରିବ । ପିତେଇ ଆସୁଥିବ, ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ କୋହ ନେଇ ଚଇଁ ଆ ଫେରିଲା ।

ମଣିଷ ଜାତିଟା ଏତିକି ନମକ ହାରାମ୍ । ଏତିକି ବେଇମାନ୍, ବିପଦ ବେଳେ ଯାଚନ୍ତି କୁକୁଡ଼ା, କାମ ସରିଲେ ଦିଅନ୍ତି ନେଫେଡ଼ା । ରାମଦାସ୍, ପୁରିଆ ଛତରଖାଇ ପିତେଇକୁ ଆଉ କଷ୍ଟ ନ କଲେ ରହିବାକୁ ଜାଗା ଖଣ୍ଡେ, ପିନ୍ଧିବାକୁ କନା, ପେଟକୁ ଦାନା ଗଣ୍ଡାଏ ତ ଦେଉଥିଲେ, 'ଆହା' ବୋଲି ତ କହୁଥିଲେ । ପିତେଇ ଭୁଲି ଆସିଲା ରାତି ରାତି । କେତେ ରାତି ବା ହୋଇଥିଲା··କାହାକୁ ପଦେ ସେ କହି ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଚୋରଙ୍କ ପରି ରାମ ସାଙ୍ଗରେ ଅଇଲା ।

ସାହୁଘର ପୁଅ ରାମ, ନୂଆ ବୋଉ ଡାକ କେବେ ତାଠାରୁ ପିତେଇ ଶୁଣିଥିଲା କି ନାହିଁ ମନେନାହିଁ । ପାଇଛା ଗଲାପରେ ଯେତେବେଳେ ବାର ପାଇଟି କରି ବୁଲିଲା, ଏଇ ଟୋକା ପରି ଭାଳମାରି ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲା ପିତେଇ ନାଁରେ । "ପିଢ଼ାରେ ନାଉ ଫଳିଲା, ପାଇଛା ଯାଇ ରେଙ୍ଗୁନରେ ଉଠିଲା, ପିତେଇ ଝୁରି ମରିଲା ।" ଗାଁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିଖେଇ କେତେ ନାଟ କଲା । ପିତେଇ ପଛେ ପଛେ ଗାଁ ପିଲାଏ ଭାଳମାରି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି, "କୋରଡ଼େ ବୋବାଏ ବଣି, ପାଇଛା ଯାଇଛି ପଇସା ଆଣି ନେଲ୍; ପିତେଇ ହୋଇବ ରାଣୀ ।" ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ପିତେଇକୁ ବାଟ ଚଲେଇ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥଚ ସେଇ ରାମ ସାଙ୍ଗରେ ପିତେଇ ରାତି ଅଧରେ ପଳେଇ ଆସୁଛି·····ବିପଦ ବେଳେ ଆହା ! କହି ଆଶ୍ରା ଦେଉଥିଲେ ଯେ··ସାତ ପଛରେ ରହିଲେଣି ସେମାନେ ।

ରାତି ବିଘଡ଼ି ସରିକି କୃଷ୍ଣା ପଞ୍ଚମୀର ଜହ୍ନ ଉଠିଲା—ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼େଇଲେ ପିତେଇ ରାମ, ମୁକୁତ—ଧମାଟା

ସ୍ୱଳପାରୁ ନ ଥାଏ । ଜୀବନରେ ସବୁ କରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଡ଼ି ଆସିଛି ସିଏ । ଗାଁବାଲା ପରା କହୁଥିଲେ, ଧର୍ମା ଅନାଗତ ଶିଶୁର ଜନମା ବୋଲି—କାଇଁ—ତୁଚ୍ଛା କଥା—ଛି, ଛି । ଗରୀବ ବୋଲି ଉଡ଼େଇ ବୁଡ଼େଇ କହିଲେ ସେମିତି ।

ଧର୍ମା ପଚ୍ଛକୁ ଚାହୁଁ ଥିଲା······

—ଦଶ—

ଏଇ ଯୋଡ଼ ଖଣ୍ଡିଆ କାନ୍ଥ ଅଛି ତାର ବିହ୍ନରେ କଉଡ଼ି କେତେଟା ମରାହୋଇ ପାଇଛାର ଷଠୀଘର ହୋଇଥିଲା । କେତେଦିନ ଯାଏ ଥିଲା ସେ ଷଠୀଘର । ତା ପଚ୍ଛକୁ ଯୋଡ଼ କାନ୍ଥ ଗୁଡ଼ାକ ସେ ନିଜର ମିହ୍ନତରେ ଦେଇଥିଲା । ଏବର କଥା—ନିଜେ ସେ ଶଶୁର ବଳପାଇ କରି ଯାଇଥିଲା ···ପିତେଇ ବାହାଘର ପରେ ତ । ଡିଅ ଉପରେ ପୋକସୁଙ୍ଗା ଗଛ, ଅନାବନା ଗଛ, ଗନ୍ଧ ତୁଲସୀ ଗଛ ଗୋଟିକୁ ଗୋଟି । ଅଧେ ଅଧେ ଖରା ଧାସରେ ଶୁଖିଶାଖି ଗଲାଣି । ଦୀର୍ଘ ନଅବର୍ଷ ଆଠମାସ ପରେ ପାଇଛା ଫେରି ଆସିଛି, ଜନମ ଭୂଇଁକୁ । ନିଜଘର ସାମନାରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖୁଛି ଓଲଟ ପାଲଟକୁ । ଅଣବଣେ ପଡ଼ି ଜନମ ମାଟି ଧିକ୍କାର କରୁଛି ତାକୁ । ଚୁରିଠା ପେଟ ପୋଷିବାର ହିମତ୍ ନାହିଁ ତୋର—ଟଙ୍କା·····ଏତେକ ଆଣିଛୁ କଣ ହେବ ?

ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାକୁ ଅନେଇଲା ପାଇଛା । ବଗିଚ୍ଛ ଜାଗାରେ କଳା ଧଳା କେତେଟା ଗାଈ, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଚରୁଛନ୍ତି । ନଡ଼ିଆ ଗଛରେ ଗୋଟମା କେଇଟା, ଶିପତଅଁର କେଇଟା ଝୁଲୁଛି ।

କାହିଁକି ସେ ଆଜ ଆସିଲା—ପିତେଇ, ପିଲାଏ···ତାର ପିଲା ବୋଲି କହିଲା ପରି କହୁ ନାହିଁ ଆଜ । କଣ ଆଜ ଗାଁବାଲା ବିଚାର କରୁଛନ୍ତି କରନ୍ତୁ । ସେମାନଙ୍କ କଥାରୁ ତ ଆଜ ସେ ବାହାର ଯିବନାହିଁ । ସାହୁଘରେ ପିତେଇ ଅଛି, ଧର୍ମ, ମୁକୁନ୍ଦ ଅଛନ୍ତି । କନଷ୍ଟା ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇଛି···ଯାହାହେଉ ଘର ପୋଡ଼ରୁ କୁଟାଖିଏ—

ପାଇଚ୍ଛା, ଆଗର ସେ ପାଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ—ଚଷାପୁଅର ମୁଦ୍‌ଗର ପରି ବାହୁ ଦଣ୍ଡା, କାହିଁ ? ନାକ ତଳେ ସେ ମୁଚୁମୁଚିଆ ନିଶ କାହିଁ ? କଙ୍କାଳ ପଶି ଯାଉଚି, ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଅଧେ ଅଧେ ଧଳା ହେଲାଣି । ନିଶବାଳବି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧଳା ହୋଇଛି ।···ଆଜ, ପିତେଇ ? ଭୁଆସୁଣୀ ପିତେଇ ଓ ବାରବୁଲା ପିତେଇ ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ତଫାତ୍ । ସିଠା ପଡ଼ିଛି ଦେହ । ଜୋଳିତ ହୋଇଚି ଗୁଣ୍ଡି···ଦିନଯାଏ—ଅଦେଖା ହାତର ଇଙ୍ଗିତରେ ସବୁ ବଦଳେ ।

ପୁଣି ସଭା ବସିଲା···ପାଇଚ୍ଛା କଥାର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଆଜ । ବିଗତ ଜୀବନ ତାର ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ବି ଗାଁବାଲା । ମଣିଷ କେତେ କଥା ଘୋଡ଼େଇ ରଖେ । ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ହାଣ କଣ୍ଟୁରି ବେକ ଉପରକୁ ନିଏ । ଲୋକ ଲଜ୍ଜା ତ ଅଛି ! ପାଇଚ୍ଛା ପିଲାଏ ଯଦି ଅନାଥ ହୋଇଛନ୍ତି, ଅଛବ ହୋଇଛନ୍ତି, ଗାଁ ବାଲାଙ୍କ ହେଳାରୁ । ପୁଣି ପଥକୁ ଫେରାଇ ପାରିବାକୁ ଉପାୟ କଣ ନାହିଁ ? ପାଇଚ୍ଛା ଯଦି ବ୍ରହ୍ମଁଚ ପୂଜା ଯାଉଁ, ଜାତି କରୁ ତା ପିଲାଙ୍କୁ ।

ଯାହା ତ ହେବାର ହୋଇପାଇଛି । ଗଛକୁ ଫଳ ଭାରି ହୁଏ ନାହିଁ, ପିତା ଲାଗେ ନାହିଁ । ପାଇଚ୍ଛା ତା ପିଲାଙ୍କୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତା କାହିଁକି—ଏ ଦିନେ ଆଜ ନୂଆ ସଂସାର କରିବାକୁ ମାନିବ

ଚି ? ବନ, ଧମ୍ମ ଆସି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ହେଲେଣି । ରାତି ପାହିଲେ ଧମ୍ମାକୁ ବାହା କରିବ । ସବୁ କଥା ପଛକୁ— ତା ପାଇଁ ଯେ ରାସ୍ତାର ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇ ବି ଅନେଇ ରହିଛି ଫୋପାଡ଼ି ଦବ ତାକୁ, ଧିକ ତା ମରଦପଣକୁ । କଣ ହେବ ସେ ସୁ-ନାମରେ ।

ଉତ୍ତର ଜୀବନରେ—ଦୀର୍ଘ ଦିନପରେ—ମରୁ ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଦିନ—ମିଳନ ସୁଖର—ପାଇଛା ଆଉ ପିଚେଇ ସ୍ୱପ୍ନର କଥା—ପାହାନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇଯିବ ପରା—

—ଏଗାର—

ଶ୍ରାବଣ ଆକାଶରୁ ଅନ୍ଧାରୁଆ ମେଘ ଖଣ୍ଡିକ ଯେତେବେଳେ ଧୂଆଁପାଏ ସୋରିଷଫୁଲିଆ ଖରା ବର୍ଷି ହୋଇ ପଡ଼େ, ହସି ଉଠେ ବସୁନ୍ଧରା, ହସି ଉଠନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା—ଶ୍ରାବଣର ଘନ ମେଘ ପରି କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଥିଲି ଧମ୍ମା—ଚଇଁଆକୁ ଢାଙ୍କି ରଖିଲି ଏତେଦିନ—ବାପମାଙ୍କର ଆଖି ଫୁଟେଇ ଲୁଚେଇ ରଖିଥିଲି ନିଜ ଅଞ୍ଚଳ ତଳେ । ଚଇଁଆର ହସମୁହଁ କୁଆଡ଼େ ଲୁଚି ଯାଇଥିଲା । ପିଲାଦିନେ ତ ହସି ଖେଳି ବୁଲୁଥିଲା । ବୁଦ୍ଧି, ବଅସ ହେଲାରୁ ଶଡ଼ ଶଡ଼ ହେଲା—ଯାହାହେଲା ସେଇ ଛତରଖାଇ ଘରେ ପୂରେଇଲା । ଶାରଦ ଆକାଶ ପରି ଆଜ ସବୁ ସଫା ହୋଇ ଯାଇଛି । ରାତି ରାତି ସେମାନେ ପଗାର ପାର ।

ଚଇଁଆ ବାପ ଭାବିଥିଲା ଏଣିକି ପୁଅ କଥାମାନିବ— ବାହାସାହା କରେଇ ଦେଲେ ବଗୁଲିଆପଣ କୁଆଡ଼େ ଯିବ । ମେଞ୍ଚାଟା ପରି ତ କଣ ଭୂମି ତାମ୍ର ହୋଇ ବସୁଚି । ସୁଆଡ଼ୁ ଯେପଚେ

ବାହାଘର ଆସିଲେ ସେଇ "ନାଇଁ"। ଦେହ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅନଉ ନାଇଁ, ସବୁବେଳେ ହାଣ୍ଡିପର ମୁହଁ। ଖିଆ ନାହିଁ, ପିଆ ନାହିଁ। ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ବାପା ହସୁଥିଲା। ଦିନାକେତେ ଗଲାରୁ ଭାବିଲା, ରାଣ୍ଡୀ ମାଇକିନିଆଟା କମିଆଁ କରି ଦେଇଗଲା। ନହେଲେ ପୁଅର କଣ୍ଠା ରହିଲାଣି ଆସି। ବାପ ମା କେତେ ବୁଝେଇଲେ। ଗୁଣିଆ ଡାକି ଝଡ଼ାଫୁଙ୍କା କଲେ। ବୁଝାବୁଝି କଲାରୁ ଚଇଁଆ ଏବେ ବାଟକୁ ଆସିଛି। ବାହା ହବାକୁ ରାଜି ହୋଇଛି। କୁଶପୁରର ପାଇଚ୍ଛା ପାଣ୍ଡେ କିଏ—ସାରି ଥିଲାବାଲା। ଭଲ ଦବା ନବା କରିବ। ଝିଅଟି ସୁନ୍ଦରୀ। ଟିକିଏ ଦୂର ବାଟ।

ପାଇଚ୍ଛା ନାଁଟା ଶୁଣି ଚଇଁଆକୁ ଶୁଣିଲା ଶୁଣିଲା ଲାଗିଲା। ଧନୀ ବାପା ନାଁ ବୋଧେ ପାଇଚ୍ଛା। ହେଲେ ସେ ଗରିବ, ନହାତି ଗରିବ, ଏ କିଏ ହୋଇଥିବ। ଧନୀ ତାଙ୍କ ଗାଁ ନାଁ କେବେ କହି ନାଇଁ। ଖାଲି କହେ ଆମର ଘର ନାଇଁ। କୁଆଡ଼ୁ ଗୋଟାଏ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସପନ ସ୍ୱାଇଁ ଘର ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସିଲା—ସପନ ସ୍ୱାଇଁ ସତେ ଜାଣିଥିଲା ଯେମିତି ବାହାଘର ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରି ଚାଲିଗଲା। ଚଇଁଆ ଠଇଁ ଆହୁରି ଧନୀ, ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଝରୁଆ ପୁଅ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି ତ ସେ ଗାଁରେ। ସପନ ସ୍ୱାଇଁ ଦୁଆର ଖୋଜିଲା କାହିଁକି ? ପୁଣି ବଡ଼ଲୋକ ଘର— ସପନ ସ୍ୱାଇଁ ଏତେ ଗହୀରରେ ଚାଷ କଲା ନାଇଁ। ଚଇଁଆକୁ ବାହା କରି ଦେଲେ ସେ ମୁକ୍ତି ପାଇବ। ବୋହୂ ତ ସୁନ୍ଦରୀ, ଧନୀ ଘରର ଝିଅ। ଆଉ କଣ ଲୋଡ଼ା ? ଚଇଁଆ ଗୁଣ ତ ଝରିଆଡ଼େ ଡବ ଡବ ହଉଚି। କିଏ କହୁଚି ସେ ମାଇକିନିଆଟାଏ ରଖିଚି, କିଏ କହେ ସେ ଅଛବ ଟୋକଟାଏ ବାହା ହେଉଚି। ପାଖଆଖ କେହି ତ

ମଙ୍ଗିଲେ ନାହିଁ ଝିଅ ଦେବାକୁ । ଦଇବ ଯୋଗ ! ଚଇଁଆ ଭାଗ୍ୟରେ ପୁଣି ଏତେ ଯାନ ଯଉତୁକ ଅଛି ।

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ—ପାଇଁକା ଘରୁ ଯାନ ଯଉତୁକ ଦୁଇ ଶଗଡ଼ ଲଦା ହେଲା—ସକାଳରେ ଝିଅ ବସି ଯିବ ଶାଶୁ ଘରକୁ । ଚଷା ଘର ତ—ପାଲଙ୍କି ଚଢ଼ା ବାହା ସାତ ପୁରୁଷରେ ନାହିଁ । କୋଉଠି କିଏ କଲାଣି ସିନା କୁଶପୁରରେ ତ ହୋଇନ । ତୋଳା କନିଆଁ ତାଙ୍କର । ପୁଅ ଘରେ ବାହା । ଲଗ୍ନଧର ପୁରୋହିତ, ବାଜାବାଲା, କନିଆଁ ସବାର ଉଠିଲା । ଟିକିଏ ଦୂର ବାଟ— ସହଳ ସହଳ ଗଲେ ଠିକ୍ ବେଳକୁ ପହଞ୍ଚି ହେବ । ଶୀତ ଦିନ ଯେ ଝଅଟ ବେଳ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିବ ।

ଦିନ ବାରଟାବେଳେ ସପନ ସ୍ୱାଇଁ ଦୁଆରେ ସବାର ଲାଗିଲା । ଯାନ ଯଉତୁକ ଦେଖି ଲୋକେ ହାଇ ହାଇ କଲେ । ଝିଅଟି ବି ଲାଜକୁଳୀ, ଗୋଡ଼ ଠୁ ମୁଣ୍ଡଯାଏ ସୁନା ରୁପା ଲଦି ଦେଇଚି ବାପ । ବାପ ଭାଇ ବାହା କରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ବୋହୂ ଦେଖି ଗାଁ ମାଇପେ କହୁଥାନ୍ତି, "ବଗବର ସେ ଧର୍ମ ମାଲିକ, କାହାରି ତଫାତ୍ ନାହିଁ, ଧର୍ମକୁ ଦବ, ଆକୁ ଆଣିବ । ଚଇଁଆ ଖୋଜୁଥିଲା ଯାହା ପାଇଲା ଯେ, ଏଥର ଭୁଲିଯିବ ତାକୁ ।"

ଚଇଁଆ ତରଙ୍ଗ ତରଙ୍ଗ ହଉଥାଏ । ଶଶୁର, ଶଳା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ହଲ ହଲ ହବାକୁ ଲାଜ କରୁଥାଏ । ଜୁଆଇଁ ଶ୍ୱଶୁର ମନକୁ ଆସିଚ । ବାହାଘରରେ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ କୁଣିଆ ମଇତ୍ର ସମସ୍ତେ ଖୁସି ।

ବେଦୀ ଉପରେ ଅଗ୍ନି ସାକ୍ଷୀରଖି ବାହାଘର । ଚଇଁଆ ଦେହରୁ ପୋଷ ପୋଷ ଝାଳ ନଗିଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ । କନିଆଁ ତ କୁଜାଟି

ମେଞ୍ଚା ହୋଇ ବସିଛି । ଭିତରେ କଣ ହଉଚି ମଙ୍ଗଳା ଜାଣନ୍ତି । ପୁରୋହିତ ଦୁଇଟି ହାତ ଏକାଠି କଲେ । ଧର୍ମାର ହାତ ଧର୍ମାର ସ୍ପର୍ଶ । ଧର୍ମା ହାତରେ ଏଇ ଗହଣା ଗୁଡ଼ାକ ନଥିଲା—ନହେଲେ—ଚଇଁଆ ଆକୁଳ ହେଉଥିଲା । ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଶଳାକୁ ଦେଖି ଧର୍ମା ବିଷୟ ସନ୍ଦେହ ହଜିଛି । ଧର୍ମାରତ ଭାଇ ନଥିଲା । ଥିଲେ ତ ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗରେ ଆଆନ୍ତା—ଧର୍ମା ପରି ଝିଅଟିଏ ତା କପାଳକୁ ପୁଣି ଜୁଟିଲା ସାରା ଜୀବନ ହନ୍ତସନ୍ତ ହେବାକୁ । ଭୁଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାନ୍ତା ସେ । କିନ୍ତୁ କାହାର ସ୍ଥାନ କାହାଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏନି···ମନମୁତାବକ ମଣିଷ ନେଇ ଯାହାହୁଏ ସେ କଣ ସେଇ ପରି କେବେହୁଏ ?

ଚଉଠି ରାତି—ଘର ମଝିରେ ଦୀପ ଶିଖା—ଯଉତୁକ ପଲଙ୍କରେ ବିଛଣା । ଚଇଁଆ ବସିଛି । ଧର୍ମା ବସିଛି ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ । ଓଢ଼ଣା ତଳୁ ଧର୍ମା ଦେଖୁଚି ଚଇଁଆର ଦେହଟା କେମିତି କଳା କାଠ ପଡ଼ି ଗଲାଣି । ଏ ବାହାଘରର ରହସ୍ୟ ଚଇଁଆ ଜାଣେନି । ଆଜିର ଏ ରାତି ଚଉଠିରାତି ପାଖରେ ଯୁବତୀ ବୋହୂ, କିନ୍ତୁ ନିର୍ବିକାର ସ୍ୱାମୀ—ଏ କୋଉ ଆଁଡ଼ର କଥା ।

ବିଗତ ଜୀବନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖୁଥିଲା ଚଇଁଆ । ଏଇମିତି ଗୋଟିଏ ଦୀପ ଆଲୁଅର ଅସିରତାରେ···ସେହିକୁ ବିଦାୟ ହୋଇ ଯାଇଛି ସେ । ଭାବୁଥିବ କଣ ଚଇଁଆର କଥା ? ଏଇ ଘରେ ତାରି ପାଇଁ କେତେରାତି ଉଜାଣିରେ ଉଜାଗର ଯାଇଛି, ତାରି ବିଦାୟ ପରେ ଏଇ ଭୂଇଁରୁ ଆଖି ଜଳଛିଞ୍ଚି ବାଲି ମାରିଛି । ଆଜି ପୁଣି ଏକ ପ୍ରହସନ ?

—ଧର୍ମା ଓଢ଼ଣା କାଢ଼ିଲା ଚଇଁଆର ଏଇ ନିଷ୍ଫଳ ଭାବନା କେତେ ସମୟ ସହିବ ସେ । ମୁହଁ ଫିଟେଇ ବୋଉକୁ କହିଥିଲା

ତଇଁ ଆଇ କଥା—ସେଥିପାଇଁ ଆଜ ତଇଁ ଆଇକୁ ଫେର ପାଇଛି ସବୁ ଦିନ ପାଇଁ ।

'ତଇଁଆଇ' ସେଇ କଣ୍ଠ, ସେଇଭଳି ତ ଡାକ—ତଇଁ ଆ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ମାୟା ନୁହେଁ ତ, ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ ତ !

"ଚିହ୍ନିପାରୁନ, ଧମାକୁ ତମର ଚିହ୍ନିପାରୁନ"—ଅଭିନୟ, ଚମତ୍କାର, ତଇଁ ଆର ବିଶ୍ୱାସ ଆସୁନି, କି ଅସମ୍ଭବ—କିଏ ଶିଖେଇ ଦେଇଚି, ନିଶ୍ଚୟ । ଦିହସାରା ଜଳି ଯାଉଥିଲା । ଏଡ଼ିକି ନିର୍ଲଜ ଝିଅଟା—ପର କଥା ଶୁଣି ନିଜସ୍ୱାମୀକୁ ଥଟା—ପୁଣି ପହିଲି ରାତିରେ— ।

କଣ ଏତେ ଭାବୁଛ—ପଛ କଥା, ଧମା ହସୁଥିଲା । ତଇଁ ଆର ସନ୍ଦେହ ମିଳେଇ ଯାଉଥିଲା ।

ଉଁଆସ ପରେ ପୁନେଇଁ ଆସେ । ପଉରୁଷ ପାଇ ପାଇଛା ବଦା ହୋଇଗଲା । ଆଉ ରହିଲା ମୁକୁନ୍ଦ ବନଙ୍କ ବାହାଘର । ଆଗତ ବର୍ଷକୁ ବନକୁ ବାହାକଲେ ପିଟେଇ ବି ଘର ଧନ୍ଦାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବ, ପାଇଛା ଟିକିଏ ବୋହୂ ପରଷା ଖାଇବ ।

—ସମାପ୍ତ—

ମୁଦ୍ରାକର—ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ମହାପାତ୍ର,
ଗ୍ରାମସେବକ ସମବାୟ ପ୍ରେସ, ବାଖରାବାଦ, କଟକ—୨